

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KADIN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**BHARATİ MUKHERJEE’NİN *YASEMİN* VE
JHUMPA LAHIRİ’NİN *ADAŞ* ROMANLARINDAKİ
KİMLİK İNŞASI VE TOPLUMSAL CİNSİYET**

Hatice CAN UZUNALI

2501120447

TEZ DANIŞMANI

Dr. Öğr. Üyesi Şenay KARA

İSTANBUL – 2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : HATİCE CAN UZUNALI Numarası : 2501120447
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı : KADIN ÇALIŞMALARI Danışmanı : DR.ÖĞR.ÜYESİ ŞENAY KARA
Tez Savunma Tarihi : 24.07.2019 Saati : 09:30
Tez Başlığı : BHARATI MUKHERJEE'NİN YASEMİN VE JHUMPA LAHIRI'NİN ADAŞ ROMANLARINDAKİ KİMLİK İNŞASI VE TOPLUMSAL CİNSİYET

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUyla karar verilmiştir.

JÜRI ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-DR.ÖĞR.ÜYESİ ŞENAY KARA		Kabul
2-DR.ÖĞR.ÜYESİ BERRİN OKTAY YILMAZ		KABUL
3-DR.ÖĞR.ÜYESİ JAVİD ALİYEV		kabul

YEDEK JÜRI ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-DOÇ.DR.HÜLYA KESİCİ ÇALIŞKAN		
2-DR.ÖĞR.ÜYESİ BAŞAK ERGİL		

ÖZ

BHARATİ MUKHERJEE'NİN *YASEMİN* VE JHUMPA LAHIRİ'NİN *ADAŞ* ROMANLARINDAKİ KİMLİK İNŞASI VE TOPLUMSAL CİNSİYET

Hatice CAN UZUNALI

Kimlik, kişilerin kendilerini tanımlamak, toplumda yer edinebilmek için kullandıkları kültürel bir olgudur. Modern çağda kimliğin, kişilere tam olma hissi verebileceği ve kimlikler aracılığıyla kişinin, geçici bütünlük hissedebileceği varsayılır. Ancak kimlik, egemen iktidardan, kültürden, toplumdan ve zamandan ayrı düşünülemez. Dolayısıyla her bir kimlik içinde çeşitli anlamlar barındırır ve kimlik, oluşturulan bir kavram olarak doğal değildir. Kültürel bir inşa olarak kimlik, bu tezde, Bharati Mukherjee'nin *Yasemin* ve Jhumpa Lahiri'nin *Adaş* romanlarındaki karakterler üzerinden incelenecektir. Birinci bölümde, söylem, iktidar, dil ve göç toplumsal cinsiyet bağlamında tartışılacaktır. İkinci ve üçüncü bölümlerde ilgili romanlar detaylı incelenecek ve kimlik oluşumunun karakterler üzerindeki etkisi tartışılacaktır. Ayrıca isim – kimlik ilişkisi, ev ve aidiyet konuları toplumsal cinsiyet bağlamında ayrıntıyla incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Kimlik, Göç, Aidiyet, Toplumsal Cinsiyet, Söylem, Dil, İsim.

ABSTRACT
CONSTRUCTING IDENTITY AND GENDER IN BHARATI MUKHERJEE'S
JASMINE AND JHUMPA LAHIRI'S THE NAMESAKE
HATİCE CAN UZUNALI

Identity is a cultural phenomenon used by individuals to define themselves and gain a place in society. In the modern era, it is considered that identity is relatively stable and through identities an individual can feel a temporary completeness. However, identity cannot be dissociated from power, culture, society and time. Each identity bears various meanings and as it is constructed, identity cannot be defined as natural. In this thesis, identity has been examined as a cultural construction through the novels *Jasmine* by Bharati Mukherjee and *The Namesake* by Jhumpa Lahiri. In the first chapter, the concepts, discourse, power, language and migration have been discussed with a focus on gender. In the second and third chapters, the said novels have been scrutinized and the effects of identity construction on the characters have been examined. Moreover, throughout the thesis the name – identity relationship, home and belonging are the concepts discussed in detail in the context of gender.

Keywords: Identity, Migration, Belonging, Gender, Discourse, Language, Naming.

ÖNSÖZ

Kimlikler ve kimlik karmaşası üzerine düşünmek özellikle akışkan ve değişken olarak tanımlanan modern çağın meselesi olarak ortaya çıkmıştır. İnsanların ne oldukları, kendilerini nasıl tanımladıkları ve nereye ait hissettikleri ile ilgili sorular, bütün zamanları kapsamına karşın modern çağla birlikte artış göstermiştir. Bu tezde, Bharati Mukherjee'nin *Yasemin* ve Jhumpa Lahiri'nin *Adaş* romanları ile kimlik, kimlik karmaşası, göç ve aidiyet sorunları toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmiştir. Bu romanlardaki özellikle kadın karakterler aracılığıyla, göçmen olmanın beraberinde getirdiği aidiyet sorunları ve kimlik karmaşası örneklendirilmiştir.

Bu tez sürecinde beni cesaretlendiren, desteğini esirgemeyen ve her görüşmemizde yorumlarıyla beni aydınlatan sevgili hocam Dr. Öğr. Üyesi Şenay Kara'ya, Kadın Çalışmaları alanı ile ilgili beni bilgilendiren, zihnimi açan ve bugünkü bakış açıma ulaşmamı sağlayan Kadın Çalışmaları bölüm hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

Tezi yazma kararı verdiğim andan itibaren her zaman yanımda olan eşime, aileme ve bu tezi yazma sürecimin başında henüz karnımda olan, beni hiç üzmeyen ve ben tezim üzerine çalışırken babasıyla usluca vakit geçiren kızım Leyla'ya çok teşekkür ederim.

HATİCE CAN UZUNALİ

İSTANBUL, 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KİMLİK OLUŞUMU VE TOPLUMSAL CİNSİYET	6
1.1. Söylem Üzerinden Oluşturulan Kimlik	7
1.2. İktidarın Aktarıcısı Olarak Dil.....	15
1.3. Postkolonyal Kimlikler ve Göç	17
1.4. Postkolonyal Feminizm	21
1.5. Sonuç	27

İKİNCİ BÖLÜM

2. BHARATI MUKHERJEE’NİN YASEMİN ADLI ROMANINDA TOPLUMSAL CİNSİYET TEMELİNDE KİMLİK DEĞİŞİMİ VE SÖMÜRGELEŞTİRİLMİŞ KADIN 28	
2.1. İsim Değişikliği Üzerinden Kimliğin Yeniden Keşfi	34
2.2 Sömürgeci Ülkede “Öteki” Olarak Yaşamak ve Göç Üzerine	46
2.3. Toplumsal Cinsiyet Temelinde Cinsiyetli Kimlikler ve Görevler Üzerine.....	53
2.4 Sonuç	61

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. JHUMPA LAHİRİ’NİN ADAŞ İSİMLİ ROMANINDA TOPLUMSAL CİNSİYET BAĞLAMINDA İSİM, KİMLİK VE AİDİYET	62
3.1. İsim – Kimlik İlişkisi Üzerine	67
3.2. “Yaşam Boyu Hamilelik” – Göç Deneyimi ve Farklı Olmak Üzerine	80
3.3. Göçmen Kadınlık Deneyimleri	91
3.4. Sonuç	102
SONUÇ	103
KAYNAKÇA.....	107

GİRİŞ

Kimlik, kişinin toplumda kendine yer açmak için edindiği anlamlar bütünü olarak tanımlanabilir. Kişinin hangi toplumda yaşadığı ve nasıl bir sınıfa veya etnik gruba ait olduğuna bağlı olarak kendini tanımladığı kimlikler değişkenlik gösterebilir. Doğumdan itibaren kişi, kendini çeşitli kimliklerle tanımlarken bu kimlikler kimi zaman birbirleriyle paralellik gösterirken kimi zaman da çelişebilir. Bu çelişme ya da paralellik hallerinde hangi kimliğin öne çıkacağı içinde bulunulan zamanla ya da yaşanan toplumla ilgilidir. Değişken ve akışkan olarak tanımlanan modern çağda kişinin nispeten bir bütünlük içinde hissetmesini sağlayan kimlik, çağın getirdiği değişkenlik halinden ayrı değildir. Kimlikler sürekli değişim ve dönüşüm içindedir. Aynı zamanda toplumdan, kültürden ve zamandan ayrı değerlendirilemezler. Bu bakımdan yaşamın beraberinde getirdiği doğal bir oluş süreci olmaktan ziyade kültürün, toplumun ve egemen olan iktidarın izlerini taşıyan bir olgu olarak değerlendirilebilir.

Kişinin toplum içinde kendini tanımlamak ve öne çıkarmak için kullandığı kimlik/kimlikler iktidarın aracıdır. İktidar, söylem ve dil aracılığıyla kimlikler üretir. Kişi de kendini tanımlamak için seçtiği ya da seçmek durumunda kaldığı bu kimlikler aracılığıyla iktidarın taşıyıcısı haline gelir. Bu bakımdan kimliklerin nasıl ve hangi amaçlarla üretildiklerini anlamak iktidarın işleyişinin farkına varabilmek bakımından önemlidir. Ayrıca edinilen kimliklerin bu güç ilişkilerinden ayrı olmadığını ve doğal olmadıklarının da fark edilmesi önemlidir. Çoğu zaman toplumda kişiye dayatılan belli kimliklerin bir güç ilişkisinin sonucu olduğunu bilmek, kişiye dayatılan bu kimlikleri sorgulama ve karşı koyma gücünü de getirebilir. Özellikle kadın olmak ile eşleştirilen kimlikler üzerinde düşünmek ve bu kimliklerin hangi amaca nasıl hizmet ettiğini fark etmek kadın hareketi ve kadınlar için büyük önem taşır.

Tezin ilerleyen bölümlerinde görüşlerine yer verilecek olan Michel Foucault *İki Ders* makalesinde iktidar ile ilgili şöyle bir tanımlama yapmıştır:

...iktidar dolaşımda olan ya da ancak zincir şeklinde işleyen bir şey olarak analiz edilmelidir; iktidar hiçbir zaman şurada ya da burada yerleşmez, hiçbir zaman birilerinin elinde değildir, hiçbir zaman bir tür varlık ya da mal gibi temellük edilmez. İktidar işler, iktidar bir ağ biçiminde işler ve bu ağda bireyler yalnız dolaşıma girmekle kalmaz, aynı zamanda ona boyun eğmek ve onu uygulamak durumundadır. Bireyler hiçbir zaman iktidarın atıl ya da onaylayıcı hedefleri değil,

tam tersine her zaman iktidarın aracısıdır. Başka bir deyişle, iktidar bireyleri geçiş yolu olarak kullanır, bireylere uygulanmaz (Foucault, 2011: 107).

Foucault, özne üzerine ve öznenin iktidar ile olan ilişkisi üzerine yoğunlaşmış bir kuramcıdır. İlerleyen bölümlerde de vurgulanacağı üzere çalışmalarında iktidarın bireyselleştirme üzerinden kendi amacına hizmet eden kimlikler oluşturduğundan bahseder. Ona göre kişi söylemlerden ve söylemlerin yönlendirmelerinden kaçınmaz. Dolayısıyla bu çalışmanın da temelinde olan kimlik meselesi incelenirken Foucault'nun çalışmaları ve çalışmalarının merkezine koyduğu özne ve iktidar ilişkisi tartışılacaktır.

Kimlik meselesinin temelini oluşturan bir diğer konu dildir. Dil yardımıyla, söylemler aracılığıyla oluşturulan kimlikler çoğu kez egemen iktidarın kendi gücünü korumak adına oluşturduğu tanımlamalardır. Dolayısıyla doğal ya da nötr değildir. Jacques Derrida'nın da belirttiği gibi "gündelik dil" masum ve yantutmaz değildir (Derrida & Kristeva, 1999: 178). Derrida'ya göre dil, batı metafiziğinin dilidir ve yalnızca bütün düzenlerden aldığı önemli sayıda varsayımlar taşımaz, birbirinden ayrılmaz olan varsayımları da taşır ve çok az dikkat edilmiş olmasına karşın, bunlar bir sistem şeklinde birbirlerine düğümlüdürler (Derrida & Kristeva, 1999: 178).

Kişilerin kendilerini anlayabilmeleri, edindikleri çeşitli kimliklerin toplumun ve iktidarın işleyişinde bir amaca hizmet ettiklerinin ayırdına varmaları gerekmektedir. Dayatılan kimliklerin ardında olduğu iddia edilen iktidar, geleneksel, dayatmacı ve ceza sistemi üzerinden işleyen bir iktidar olmayabilir. Modern çağın yeni iktidar sistemi, kişinin bireyselliğini destekleyen, iktidarın işleyişini ve gücünü, bireyselleştirme aracılığıyla kişilere dayatan bir sistemdir. Kişilere kendi amacına hizmet edecek ve gücünü devam ettirecek belirli kimlikleri dayatarak işler. Böylece kişi edindiği bu kimlikler üzerinden iktidarı içselleştirir. Geleneksel anlamdaki dayatmacı iktidardan farklı olan bu modern iktidar anlayışının temel amacı, kişinin iktidar söylemlerini kendi iç sesi olarak görebilmesidir ve bu ancak bireyselleştirme ile mümkündür. Bunu yaparken iktidar, söylemlerden yararlanır ve kişilerin düşüncelerini söylem aracılığıyla dönüştürmeyi amaçlar. Söylem, iktidarın gücünü devam ettirebilmesini sağlayan en önemli araçtır. Bunu yaparken iktidar toplumsal ilişkileri söylem üzerinden yeniden dönüştürür. Söylemin oluşturulmasında dil, en temel araçtır ve o da iktidarın gücünün aktarıcısıdır. Dilde kullanılan yapılar ve kelimeler belirli anlamlarla yüklüdürler. Kişi, kendini anlatmak için kullanmak zorunda olduğu dil ile iktidarın aktarıcısı haline gelir. Kimlikler de dil aracılığıyla anlatılır, tanımlanır.

Ayrıca dili tartışmak ve dışarıdan bakmak, dili anlatmak için dil dışında kullanılacak başka bir araç olmaması bakımından, pek mümkün olmamaktadır.

Söylem ve dil aracılığıyla iktidarın aktarıcısı olan kimlik tartışması bu çalışmada, Bharati Mukherjee'nin *Yasemin* ve Jhumpa Lahiri'nin *Adaş* romanları üzerinden yapılacaktır. Hem *Yasemin* hem de *Adaş* romanlarının temelinde, karakterlerin kimlik karmaşaları ve toplum içinde kendilerini tanımlama çabaları vardır. Birer göçmen yazar olan Mukherjee ve Lahiri'nin göçmen karakterleri anlattıkları bu romanlar, özellikle göçmen kadınların kimlik karmaşaları ve yüklenmek durumunda kaldıkları anne ve eş kimliklerinin kadın karakterlere yaşattığı güçlükleri görebilmek bakımından önemlidir. Kadın olarak onlara yüklenen görevlere ek olarak göçmen olmanın da getirdiği zorluklar bu kitaplardaki kadın karakterlerin yaşamlarını daha da zor hale getirmiştir. Kişilere, özellikle kadınlara iktidarın dayattığı kimlik kurguları toplumsal cinsiyet bağlamında ilerleyen bölümlerde tartışılacaktır.

Mukherjee ve Lahiri sömürgecilik sonrası dönem Hindistan edebiyatının önemli kadın yazarlarından ve her ikisi de göçmendir. Mukherjee Hindistan'dan Kanada'ya ve sonrasında Amerika'ya göç etmiş, Lahiri ise Londra'da doğmuş daha sonra Amerika'ya göç etmiştir. Kişisel olarak göçü deneyimlemiş bu iki kadın yazarın anlattıkları göç hikayeleri, kısmen kendi göç deneyimlerinden de izler taşımaktadır. Kadın olarak toplumun ve iktidarın yüklediği kimlik kurguları ile yaşamaya ek olarak göçmen olmanın beraberinde getirdiği zorlukların görülebildiği *Yasemin* ve *Adaş* romanları, kimlik problemlerini özellikle isim değişiklikleri üzerinden aktarmaktadırlar. *Yasemin* romanı sürekli olarak isim değiştiren, farklı evlerde farklı isimlerle çağırılan bir kadın karakteri merkeze alırken, *Adaş* ergenlik döneminde ismini değiştirerek bir kırılma yaşayan Gogol karakterini temel alırken birden fazla göçmen kadın karakteri de barındırır. Ayrıca *Adaş* romanında Hindistan'ın isim verme gelenekleri, her kişinin iki farklı isme sahip olması ve ismin kutsallığı vurgulanan konular olmuştur. Her iki romanda da göçmen kadın karakterlerin Hindistanlı olmak ile beraber anılan klişe sıfatlarla tanımlanmaları altı çizilen konulardan olmuştur. *Yasemin* karakteri diğer Amerikalı kadın ve erkek karakterler tarafından egzotik ve doğurgan gibi sıfatlarla tanımlanırken *Adaş* romanındaki Ashima'nın ev işleri ve çocukları ile ilgili görevler arasına sıkışıp kalması bu romanlarda tartışılan konulardan olmuştur.

Özellikle toplumsal cinsiyet bağlamında tartışılacak olan kimlik kavramı bu çalışmada, göçmen kadın karakterler üzerinden tartışılacaktır. Bu bağlamda tezin birinci bölümünde en genel anlamda kimlik tanımı yapılacak, çeşitli düşünürlerin kimlik

tanımlarına yer verilecek ve bu konu derinlemesine tartışılacaktır. Daha sonra iktidar aktarıcısı olarak kimlik konusunu tartışmak üzere Michel Foucault, Gilles Deleuze ve Judith Butler'ın kimlik konusundaki fikirlerine yer verilecektir. Michel Foucault, kimliğin iktidar tarafından söylem aracılığıyla oluşturulduğunu ve iktidarın en önemli amacının kişilerin iktidarı içselleştirmesi ve iç ses olarak kabul görmesini sağlamak olduğunu vurgulamıştır. Gilles Deleuze ise Felix Guattari ile yaptıkları çalışmalarda, iktidarın kişileri arzu denetimi aracılığıyla nasıl kontrol altında tuttuğundan bahseder. Judith Butler, iktidarın söylem aracılığıyla kimlikler oluşturduğu konusunda Foucault ile aynı fikirleri benimserken, özellikle toplumsal cinsiyetin performatif özelliğinin altını çizmiştir. Bu tanım ile Butler, kimliklerin, özellikle toplumsal cinsiyetin, oluşum sürecini işaret etmiş ve cinsiyetli tutumların tekrarının kadınlık ve erkeklik normlarının yeniden üretilmesini sağladığını söylemiştir.

Birinci bölümde ayrıca iktidarın aktarıcısı olarak dili tartışmak için Jacques Derrida'nın dil konusundaki görüşlerinden bahsedilmiş, anlamın dilde sürekli değişken halde olduğu vurgulanmıştır. Bunun için Derrida'nın *différance* kavramından ve ikili karşıtlıklardan bahsedilmiştir. Bunlara ek olarak, bu çalışmada ele alınacak iki romanın göçmen karakterleri konu edinmesi bakımından postkolonyal kimlik tanımlamaları ve özellikle göç konusu tartışılmıştır. İkilemde olmanın, kendini "evde" hissetmenin, "öteki" olmanın karakterler üzerindeki etkileri ve nesiller arası göçmenlik deneyim farkları vurgulanmıştır.

Yasemin ve *Adaş* romanları bu çalışmada, postkolonyal feminizm temelinde tartışılmıştır. Bu bakımdan özellikle Gayatri Chakravorty Spivak, Chandra Talpade Mohanty ve Hazel Carby'nin makaleleri tartışılmıştır. "Madun" kelimesi tanımlanmış, Spivak'ın makalesinde bahsettiği "madun grup" tartışılmıştır. Ayrıca bu yazarların makalelerinde de vurguladığı Birinci ve Üçüncü Dünya kadınlarının direnme şekillerindeki farklılıklara değinilmiştir. Özellikle iktidarın dayattığı kimlik kurgularına karşı bir direnç gösterilirken sınıf farklılıkları ve içinde yaşanılan toplum özelliklerini göz önünde bulundurmanın öneminden bahsedilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, incelenecek iki kitaptan ilki olan Bharati Mukherjee'nin *Yasemin* (1989) romanındaki kimlik meselesi, özellikle ana karakter Yasemin ve sürekli değiştirdiği / değiştirmek durumunda kaldığı isimleri üzerinden tartışılmıştır. Eş ve aynı zamanda Hindistan'dan gelen bir kadın olarak ona yüklenen görevlerden, verilen sıfatlardan ve özellikle "sati" uygulamasından bahsedilmiştir. Sati, eşleri ölen kadınların kendilerini eşlerinin ateşine atmalarını ya da toplumdan

ayrı bir yaşam sremelerini bekleyen bir yaklaşımdır. Kendilerini eşlerinin ateşine atan kadınların “onurlu” kadınlar olduklarından bahsedilirken intihar etmemeyi tercih eden kadınlar toplumun gözünde ölmüş kabul edilir ve kimse onlarla ilişki kurmak istemez. Yasemin karakteri sati uygulamayı tercih etmez ancak Amerika’ya göç eder.

Çalışma kapsamında ele alınan ikinci kitap Jhumpa Lahiri’nin *Adaş* (2003) romanı olmuştur. *Adaş* romanı aracılığıyla üçüncü bölümde, ana karakter Gogol’n yaşadığı isim karmaşası temelinde isim – kimlik ve göç meselesinin nesiller arası algılanışındaki farklılıklar tartışılmıştır. Ergenlik döneminde ismini değıştiren Gogol’n yaşadığı zorluklar, Hindistan’da isim verme geleneğı, isimlerin kutsallığından bahsedilmiş, göçmen olmak ve hamilelik deneyimi arasındaki benzerlik vurgulanmıştır. Ayrıca kadın karakterler üzerinden göçmen kadın olmak ve göçmen kadınlara yüklenen görevler tartışılmıştır. Romanda çokça bahsedilen Nikolay Gogol’n *Palto* yksnden kısaca bahsedilmiş ve *Adaş* romanı ile paralelliklerinin altı çizilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KİMLİK OLUŞUMU VE TOPLUMSAL CİNSİYET

Kimlik, kişinin yaşadığı toplumda, dâhil olduğu sınıf, cinsiyet, ırk ya da etnik köken bağlamında var olma ve kendini ifade etme şeklidir ve kişinin kendisini nasıl gördüğünü aktarmanın yanı sıra toplum tarafından nasıl değerlendirildiğini de aktarır. Geleneksel yaklaşımda sabit ve değişmez bir olgu olarak görülebilen ve kişiye bütünlük hissi veren kimlik, modern çağ ile beraber değişken ve akışkan oluşu ile anılmaya başlamış ve bu da kimliğin tam olarak tanımlanmasını zor bir hale getirmiştir. Avtar Brah kimliğin bir gizem olduğunu ve doğası gereği tam bir tanıma karşı koyduğunu söylerken¹, Manuel Castells kimliğin insanların anlam ve tecrübe kaynağı olduğunu söylemiştir (Brah, 1996: 20) (Castells, 2006: 12). Zygmunt Bauman'a göre ise kimlik, belirsizlikten kaçma arayışına verilen isimdir (Bauman, 1996: 19). Jeffrey Weeks'e göre insanlarla ortak noktaların ve onlardan farklılıkların kimliğini oluşturur (Weeks, 1990: 88). Chris Barker ve Dariusz Galasinski'ye göre kimlik, benzerlik ve farklılık noktalarından kurulan bir oluş sürecidir (Barker & Galasinski, 2001: 30). Helen Davis'in de belirttiği gibi Stuart Hall ise kimliği öznellik ve kültür arasındaki diyalog olarak tanımlamıştır (Davis, 2004: 180).

Kişiye yaşadığı toplum içinde yer açan, diğer insanlarla kurduğu ilişkilerin belirleyicisi olan kimlik nötr değildir. Kişi taşıdığı kimliklerin anlamlarını üzerine giyer. Kimliğin kişiden bağımsız olarak taşıdığı anlam kişiye ait hale gelir. İçinde (mesleki sınıfsal vb.) birçok kimliği taşıyan insan bazen birbiriyle de çelişen bu kimlikleri taşımak durumundadır. Kişi bazen bu kimliklerden herhangi birini öne çıkarabilir ya da kendini herhangi biriyle tanımlayabilir. Bu içinde bulunduğu zaman ya da çevreyle ilgilidir. Kimlik bizim kim olduğumuzu, neye inandığımızı, ne istediğimizi ifade etmek için kullandığımız bir araç olabilir.

Kişinin sahip olduğu kimlikleri değişmez gerçeklikler olarak tanımlamak, küreselleşme, akışkan düşünme şekilleri ve değişken yapıların da etkisiyle güçleşmiştir. Bu da kişilerin kendilerini belirli kimlikler üzerinden tanımlama ihtiyacını arttırmıştır. Kendini sabit bir kimlik üzerinden tanımlayamayan özne, çeşitli kimlikler üzerinden kendini tanımlama gayreti göstermiştir. Bu noktada kişilerin taşıdıkları kimliklere yüklenmiş olan anlamlar ve bu anlamların kimliklere nasıl ve ne amaçla

¹ Bu çalışmada kullanılan İngilizce kaynaklardan yapılan aktarımların çevirisi tezin yazarına aittir.

dahil edildiğini anlamak önemlidir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde tartışılacağı üzere, kimliğin ne gibi süreçlerde ve bağlamlarda, ne amaçla ve nasıl üretildiğini anlamaya çalışmak iktidarın ve toplumdaki güç ilişkilerinin işleyişini de açığa çıkaracaktır.

1.1. Söylem Üzerinden Oluşturulan Kimlik

Çalışmanın bu kısmında Michel Foucault, Gilles Deleuze ve Judith Butler gibi kuramcıların bakış açılarından kimliğin söylem üzerinden nasıl oluşturulduğu incelenecektir. Bu kuramcıların her biri, kimliğin iktidar ve söylem tarafından üretildiğini öne sürmüştür. Foucault'nun (Aşağıda ayrıntıyla tartışılacak olan hastane hapishane vb. gibi) kapatma kurumları üzerinden incelemeye giriştiği iktidarın kimlik üzerindeki etkisine ek olarak, Deleuze'ün, Felix Guattari ile beraber yaptığı çalışmalarında arzunun yaratıcı gücü üzerinde dururken iktidarın bu gücü nasıl kendi amacı doğrultusunda yönlendirdiği ile ilgilenmiştir. Judith Butler ise cinsel kimliklerin iktidar tarafından dil ve söylem aracılığıyla inşa edilmesi konusunda Foucault'yu takip ederken toplumsal cinsiyetin performatif özelliği üzerinde durmuştur.

Michel Foucault'ya göre, üretilen kimliklerin ardında bir iktidar vardır (Foucault, 2014: 63). Çalışmalarının merkezine özneyi koyan Foucault, özneyi anlayabilmek için iktidarı ve iktidar biçimlerini anlayabilmenin önemli olduğunu söyler. Bunu yapabilmek için de direniş biçimlerini araştırmak gerektiğini düşünür. Başlangıç noktası olarak, yaşadığı dönemde artmakta olan bir dizi muhalefeti odağına alır: "Erkeklerin kadınlar, ana babaların çocuklar, psikiyatrinin akıl hastaları, tıbbın genelde insanlar, yönetimin insanların yaşama biçimleri üzerindeki iktidarına muhalefet eder" (Foucault, 2014: 61). "Bu mücadelelerin esas amaçlarının belli bir iktidar grubuna ya da sınıfa saldırmaktan çok, bir tekniğe, bir iktidar biçimine saldırmak olduğunu söyler" (Foucault, 2014: 61).

Bu iktidar biçimi bireyi kategorize ederek, bireyselliğiyle belirleyerek, kimliğine bağlayarak, ona hem kendisinin hem de başkalarının onda tanımak zorunda olduğu bir hakikat yasası dayatarak doğrudan gündelik yaşama müdahale eder. Bu, bireyleri özne yapan bir iktidar biçimidir. Özne sözcüğünün iki anlamı vardır: Denetim ve bağımlılık yoluyla başkasına tabi olan özne ve vicdan ya da öz bilgi yoluyla kendi kimliğine bağlanmış olan özne. Sözcüğün her iki anlamı da boyun eğdiren ve tabi kılan bir iktidar biçimi telkin ediyor (Foucault, 2014: 63).

Foucault, öznenin anlamlarını sıralarken, özellikle kişinin kendi vicdanı ile kendi kimliğine bağlanmış olması üzerinde durur ve bunun en tehlikeli denetim şekli olduğundan bahseder. İktidar, özneyi dışarıdan belirli söylemlerle denetlerken öznenin bu söylemleri içselleştirmesini ve kendi iç sesi haline getirmesi amaçındadır. Yani kişi, Foucault'ya göre, vicdanı ve iç sesi ile karar verdiğini zannederken aslında halen iktidarın denetimi altında olabilmektedir ve tehlikeli olan budur. Öznenin dış araçlarla denetlenme şekli çözümlenebilecek, incelenebileceği ve karşı konabilecek bir durumken, içselleştirilen iktidar, kişinin kendisi için ayırt edilmesi ve direnilmesi zor bir alan haline gelmektedir.

Bireyi temel bir çekirdek, ilkel bir atom, iktidarın uygulandığı ya da cezalandırıldığı çoğul ve atıl bir şey olarak; iktidarı da bireyleri böylece bastıran ya da parçalayan bir şey olarak düşünmemek gerekir. Aslında bir beden, hareketlerin, söylemlerin, arzuların bireyler olarak tanımlanması ve kurulması tam olarak iktidarın birincil etkilerinden biridir. Yani birey iktidarın dışında ve karşısındaki şey değil, bence iktidarın birincil etkilerinden biridir. Birey iktidarın bir etkisi ve aynı zamanda, bir etkisi olduğu ölçüde bir araçtır: İktidar kurduğu birey üzerinden işler (Foucault, 2011: 107).

Kişilerin iktidar tarafından özneleştirme aracılığıyla yönetildiğini belirten Foucault'ya göre kimlik, iktidar tarafından kişilere yüklenen bir kurgudan ibarettir. Kişi kendisine yüklenen kimliğe uygun davranırken bunu içselleştirmiştir ve kişi toplum içinde iktidarın uygun gördüğü şekilde davranır. İçsel denetimle kişi, iktidarın bakış açısının ve ona uygun gördüğü kimliğin dışına çıkmaz.

Özneleştirme yoluyla kişiler belirli konumlara sabitlenirler. Birbirlerinden oldukça farklı kabul edilebilecek hasta ya da mahkûm kimlikleri, benzer sebeplerle ve farklı söylemlerle belirli kurumlara kapatılırlar. Buradaki amaç kişileri denetim altında tutmak ve iktidarın söylemlerini içselleştirmelerini sağlamaktır. Bu kapatma kurumları aracılığıyla kişiler kimliklerinin taşıyıcısı haline gelir.

Foucault, iktidarın kişileri kimlikleri üzerinden yönettiğini öne sürerken Panoptikon benzetmesini kullanır. Panoptikon bir hapisane modelidir. 1787 yılında Jeremy Bentham'ın, kardeşi Samuel'in bir zamanlar askeri bir okul için tasarladığı fikri ilerleterek modelini hapisane üzerine inşa etmesi ile ortaya çıkmıştır (Baştürk, 2016: 37). Bentham'ın tasarımında merkezde gözetleyicinin kulesi olan yuvarlak bir bina vardır. Yuvarlak yapıda hücreler bulunmaktadır ve bu hücrelerde dışa ve içe bakan

pencereler vardır. İçeride bakan pencerelerden gözetleyicinin kulesi görünmektedir. Meydanın ortasında bulunan bu kuleden bütün hücreler tek tek görünmektedir. Fakat hücrelerdeki kişiler kuleden gözetlenip gözetlenmediklerini görememektedirler. Pencereler bunu engelleyecek şekilde tasarlanmıştır. Bu sebeple mahkûmlar gözetleyicinin onları izlediğinden emin olamamakta ve sürekli izleniyormuş hissine kapılmaktadırlar (Özdel, 2018).

Michel Foucault özellikle on yedinci yüzyılda yaygınlaşan kapatma kurumlarını inceler ve Bentham'ın yaptığı gibi insanların ıslah edilmek adına belirli mekânlara kapatıldıklarını söyler. On yedinci yüzyılda Paris'te sadece deliler ya da 'kapatılması gerekenler' değil, fakirler, işsizler, ıslah edilmesi gerekenler ve meczuplar, aynı zamanda bir araya getiriyormuşçasına toplanmış ve sebepleri yetkililerce açıklanmamıştır ve Foucault bunun sebeplerini sorgularken, bunun çalışma dışı kalmış kesimi kontrol altına almak ve ıslah etmek için yapıldığını söylemiştir.

Bu kurumlarda Kilise'nin fakirlere yardım ve konukseverlik ayinleri alanındaki eski ayrıcalıkları ile sefalet aleminin düzene sokulması konusundaki burjuvaca kaygı; yardım arzusu ile baskı altına alma kaygısı; hayır yapma ödevi ile cezalandırma iradesi birbirlerine karışmakta ama bu karışma her zaman çatışmasız olmamaktadır... Klasisizm, biraz da Orta Çağın cüzzamlılara ayrımcılık uygulamasını keşfettiği gibi, kapatmayı keşfetmiştir; cüzzamlıların Avrupa aleminde boş bıraktıkları yerler yeni kişiler tarafından doldurulmuştur; bunlar 'kapatılanlar'dır (Foucault, 1992: 85).

Hastaneler, hapishaneler, ıslah evleri, okullar, fabrikalar ve benzeri kapatma mekânları ilk bakışta farklı amaçlara hizmet ediyormuş gibi görünmelerine karşın, bu kurumların amacı insanları denetim altında tutmak, ıslah etmek ve insanı iktidar tarafından kontrol edilebilir hale getirmektir. Foucault, bu kapatma kurumlarının mimari biçimlerinden çok insanların düşünme şekillerini nasıl dönüştürebildiği ile ilgilenmiştir. Düşünme şekillerinin söylemler üzerinden dönüştürüldüğünü söyleyen Foucault, söylemler aracılığıyla bu düşünme şekillerinin süreklilik kazandığını ekler.

Bu bağlamda söylem, en genel haliyle, toplumsal ilişkileri iktidarın istediği şekilde yeniden yapılandırmanın bir yolu olarak kabul edilebilir. Bunu yaparken iktidar, tekrarlardan ve toplumsal ilişkileri oluşturan bilginin söylem aracılığıyla yeniden düzenlenmesinden yardım alır. Söylem, toplum içinde tekrarlanarak kişiler tarafından içselleştirilir ve bu yolla kendini gizler. Söylemler aracılığıyla kendi amacına hizmet

edebilecek kimlik kurgularını oluşturan iktidar, kanun ve kurallarla kişilere dayatılabilecek istemlerini söylem yoluyla kişilere örtük biçimde uygulatabilir.

Foucault, *Bilginin Arkeolojisi* kitabında söylemi, “kimi kez bütün ifadelerin genel alanı, kimi kez belirlenebilir ifadeler grubu, kimi kez ifadelerin belirli bir kısmını açıklayan düzenli uygulama” olarak tanımlar (Foucault, 1999: 104). Foucault’ya göre söylem kişilere belli özne rolleri sunar ve kişiler bu özne rolleri üzerinden kendi dünya anlayışlarını kurabilir.

Chris Barker ve Dariusz Galasinski, Foucault’nun özne ve söylem ilişkisi hakkındaki fikirlerini şöyle açıklar:

Foucault’ya göre özne, sabit, evrensel bir birlik değildir ve dilde ‘ben’i oluşturan söylemin bir sonucudur. Öznellik söylemsel bir üretilerdir ve konuşan özne kendinden önceki söylemsel özne rollerine bağlıdır. İnsanlar dünyayı kendileri için anlamlı hale getirmek ve diğer insanlarla uyumlu görünebilmek için söylemin özne rollerini edinmelidirler. Özne rolü bir bakış açısı ya da diğer bir deyişle söylemin anlam kazandırdığı bir takım düzenlenmiş söylemsel anlamlardır. Konuşmak, özne rolünü edinmek ve söylemin düzenleyici gücüne tabi olmaktır (Barker&Galasinski, 2001: 13).

Steven Best ve Douglas Kellner ise, Foucault’nun söylem konusundaki bakış açısını şöyle özetlerler:

Söylem herhangi bir toplumda iktidardır; çünkü söylemi belirleyen kurallar neyin rasyonel, sağlıklı ya da doğru olduğu konusundaki normları zorla uygularlar ve bu kuralların dışından konuşmaya kalkmak marjinalleşme ve dışlanma riskine atılmak demektir (Best & Kellner, 2011: 79-80).

Ferda Keskin de *Foucault’da Öznellik ve Özgürlük* makalesinde Foucault’nun özne deneyimlerin merkezindeki iktidar vurgusundan bahseder ve bu iktidarın on yedinci yüzyılın sonundan başlayarak Batı toplumlarında, geleneksel baskıcı iktidar anlayışından farklı işlediğinin altını çizer (Keskin, 1997).

Keskin’in de *Foucault’da Öznellik ve Özgürlük* makalesinde bahsettiği üzere Foucault çalışmalarında, yeni bir iktidar biçiminden bahseder. İnsanların olumlu yönlerinden faydalanmak ve potansiyellerini geliştirmek üzerinden işleyen bu yeni iktidar biçimini Foucault, biyo-iktidar olarak adlandırır. İnsanları kanun veya yasalar yerine dispozitif olarak adlandırılan söylemsel ve söylemsel olmayan pratikler

aracılığıyla, iktidarın istediği şekilde yönlendiren biyo-iktidar, insanların potansiyellerinden faydalanırken onları itaatkar kılar. Söylemsel pratiklerle Foucault, sorunsallaştırılan bir davranışa dair farklı alanlar üzerinden üretilen bilgi alanlarını kastederken, söylemsel olmayan pratiklerle o davranış biçiminin nasıl olması gerektiğine dair üretilen normatif sistemleri yani iktidarı ve iktidarın dayatma biçimlerini kasteder. Biyo-iktidar, dispozitifler ile bazı deneyimler kurar, bu deneyimlerle ilgili hakikatler üretir ve insanları bu deneyimlerin öznesi olduğuna ikna eder. Bireyselleştirme de kişilerin, iktidarın dayattığı kimliklere bağlanmasını kolaylaştırır. İktidarın temel amacı, kişilerin dış etmenler sebebiyle (kanun ya da yasalar gibi) iktidara bağlı olması değil, öznel deneyimler ve bireyselleştirme aracılığıyla bunu içselleştirmeleridir. Böylece iktidar, söylemsel ve söylemsel olmayan pratikler yoluyla kişileri kendine şiddet kullanmadan tabi kılar ve kendi ürettiği kimliklerin taşıyıcısı haline getirir.

Negatif ve sınırlayıcı olan ve hükümrânın yaşama üzerinde söz sahibi olmasıyla tanımlanan hukuksal-söylemsel modelin iktidar anlayışının tersine, bu yeni iktidar biçimi üretken, yaşamı desteklemeye, yaşamın sağladığı güçleri sınırlamaya değil arttırmaya yönelik, yani pozitif. Bu yüzden Foucault bu yeni iktidar biçimini biyo-iktidar olarak adlandırır (Keskin, 1997: 37).

Michel Foucault, iktidarın, kişilere kendi amacına hizmet eden kimlik kurgularını söylem aracılığıyla dayattığını vurgularken, Gilles Deleuze, iktidarın, arzu denetimi yoluyla kişileri denetim altında tuttuğunu söylemiştir. Arzu denetimi, bu çalışmanın da merkezinde olan kimlik oluşumunun da denetim altında tutulmasını beraberinde getirir. Gilles Deleuze'e göre kişi, iktidar tarafından arzuları üzerinden yönlendirilir. Deleuze tarafından kişinin içindeki büyük potansiyel olarak tanımlanan arzu, iktidar için bir tehdittir ve öngörülemez oluşu sebebiyle sürekli denetim altında tutulmalıdır. İktidar, arzuyu denetim altında tutmak için bunun belirli nesnelere yönlendirilmesi gerektiği fikrindedir.

Deleuze ve beraber çalışmaları yaptığı Felix Guattari, iktidar analizini kapitalizm üzerinden yaparlar. Onlara göre kapitalizm, arzunun kontrol edildiği rejimdir.

Deleuze ve Guattari'ye göre arzu, doğası itibarıyla ne iyi ne de kötüdür, yalnızca dinamik ve üretkendir; arzulayan makineler devrimci oluş patikasında da, faşist-

oluş patikasında da yol alabilirler; firar çizgileri özgürleşim ya da yıkım çizgilerine dönüşebilir (Best & Kellner, 2011: 133).

Deleuze ve Guattari, iktidarın arzuları nasıl denetlemeye çalıştığından ve gündelik hayata nasıl sızdığından bahsederlerken, kitabın merkezine iktidarın arzu kontrolü yoluyla kişileri nasıl denetlediğini koymuşlardır. Onlara göre faşizmin gelişmesi ve kişilerin günlük hayatlarında yer edinmesi en önemli konulardan biridir. Foucault'nun da kitabın önsözü için yazdığı makalesinde bahsettiği üzere faşizmi geleneksel, devlet-para çerçevesinde tanımlamazlar, daha ziyade arzuların iktidarın istediği doğrultuda manipüle edilişi olarak tanımlarlar (Foucault, 2011: 56). İnsanların gündelik hareketlerine yansıyan, gücü sevmelerine, onların üzerinde egemenlik kurup onları mahveden şeyi sevmelerine neden olan faşizmi eleştirirler ve bunu en büyük düşmanlardan biri olarak görürler. Foucault'nun çalışmalarının merkezine aldığı öznel deneyimlerin temelindeki iktidar ve kimliklerin iktidar tarafından yönlendirilmesi meselesi, Deleuze ve Guattari'nin çalışmalarında arzunun ve dolayısıyla kişilerin taşıdıkları kimliklerin iktidar tarafından istenen şekilde yönlendirilmesi olarak ortaya çıkar.

Deleuze ve Guattari'ye göre insanlar arzulayan makinelerdir. Arzu, bilinçdışı tarafından sürekli üretilen, asla bastırılamayan, sürekli hissedilen bir eksikliklerdir. Genellikle ihtiyaç ve arzu birbirine karıştırılan kavramlar olsalar da ihtiyaç, giderildiği anda hissedilen isteğin bitmesi bakımından arzudan ayrılır. Arzu, hissedilen şeye karşı sürekli bir özlem barındırır. Öngörülemeyen ve kolayca denetim altına alınamayan arzunun denetlenememesi iktidarın varlığı için önemli bir tehdittir.

Michel Foucault, Gilles Deleuze ve Felix Guattari'nin çalışmalarında en genel biçimiyle, kişinin iktidar tarafından gerek söylemler gerekse arzu denetimi ile bastırıldığından ve kimliklerin bu baskı etkisiyle iktidar tarafından oluşturulduğundan bahsedilmiştir. Bunlara ek olarak kişilerin, özellikle kadınların toplumsal cinsiyet normları aracılığıyla belirli kalıplara sıkıştırılmasından söz etmek adına Judith Butler'ın fikirlerinden bahsetmek yararlı olacaktır.

Judith Butler çalışmalarında toplumsal cinsiyetin kültürel olarak oluşturulan bir kavram olduğunu vurgular. Kültürel olarak oluşturulan toplumsal cinsiyet kavramının dışında üzerinde durulması gereken en önemli konulardan biri olarak cinsiyetin sadece ikili cinsiyet sistemi olarak eril ve dişi olarak kabul edilmesinin ve bunun söylem öncesi döneme işaret ederek normalleştirilmesini eleştirir. Butler, iktidar tarafından söylemler aracılığıyla kişilerin belli cinsel kimliklere ayrıldıklarını söyler.

Ona göre iktidar, özneleri belli dışlayıcı pratikler üzerinden üretir ve sonrasında bu pratikleri doğallaştırır ve gizler. Böylece kendi hegemonyasını görünmez kılar. Foucault gibi Butler da kimliğin ve öznenin, dolayısıyla kadın tanımının, cinsel kimlik tanımlarının ve normal kabul edilen cinsel ilişki çeşitlerinin, egemen iktidarın oluşturduğu söylem çerçevesinde oluşturulduğunu ve öncelikle bunun ters yüz edilmesi gerektiğini söyler. Şenay Kara, Butler'ın "cinsiyetin performatif özelliği" tanımı çerçevesinde kimliğin oluşumu ve özelliklerini tartışırken, "kimlik kavramının, kişinin doğuştan getirdiği değişmez bir öz, içkin ve sabit bir özellik olarak değil; sürekli bir oluşum süreci, değişen koşullara verilen farklı tepkiler dizisi, çeşitli durumlar karşısında sergilenen bir dizi performans olarak" anlaşılabileceğine vurgu yapar (Kara, 2017: 168).

... öznenin siyasi inşası kimi meşrulaştırıcı ve dışlayıcı hedeflerle birlikte ilerler ve bu siyasi işlemler, hukuki yapıları onların temeli addeden bir siyasi analiz sayesinde gizlenip doğallaştırılır. Hukuki iktidar, sadece temsil ettiğini öne sürdüğü şeyi kaçınılmaz olarak 'üretir'... Yani yasa, 'yasa önündeki özne' mefhumunu üretir, ardından da gizler; böylece yasa kendi düzenleyici hegemonyasını meşrulaştırmak için bu söylemsel oluşuma başvurarak onu kendi temelinde yatan doğallaştırılmış bir öncül olarak kullanır (Butler, 2012: 45).

Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde kimlik konusu, incelenecek romanlardaki kadın karakterler ve onların yaşamları süresince edindikleri çeşitli kimlikler üzerinden tartışılacaktır. Ele alınacak kadın karakterler, göç etmek durumunda kalmaları ve yaşadıkları değişikliklerin kimlikleri üzerinde meydana getirdiği farklılıklar çalışmanın temel konusu olacaktır. Bu bakımdan Butler'ın da vurguladığı ve eleştirdiği üzere, tek ve evrensel bir kadın kimliğinin imkansızlığına değinmek faydalı olacaktır. Butler, kadın kimliğinden bahsederken tek bir kadın kimliği varsayımının da doğru olmayacağından bahseder. İktidar, kendi isteği doğrultusunda belli kimlikleri üretirken varsayılan tek kadın kimliği yeterince kapsayıcı değildir. Kimlikten, özellikle de kadın kimliğinden, bahsederken ırksal, sınıfsal, etnik, cinsel ve bölgesel kimlik halleri arasında farklılıkları göz önünde bulundurmak gereklidir. Butler'a göre bu evrensel kadın kategorisini yerinden etmek evrensel ataerki algısının üstesinden gelmekten daha zordur. Bu zorluğun sebebi olarak Butler, dilin ve siyasetin iktidar alanını kurmasını ve bunu doğallaştırarak gizlemesini gösterir.

Dilin ve siyasetin hukuki yapıları günümüzdeki iktidar alanını kuruyor; dolayısıyla bu alanın dışında yer alan herhangi bir konum yok, yalnızca alanın kendi meşrulaştırıcı pratiklerinin eleştirel bir soy kütüğünü çıkarmak mümkün... Feminizmin hukuki öznesi olarak geçerlilik kazanan ve gizleyen siyasi işlemlerin izini sürmek, ancak kadınlar kategorisinin feminist bir soy kütüğünü çıkarmakla olur (Butler, 2012: 48-49).

Foucault'nun çalışmalarında bahsettiği gibi, Butler da iktidarın kendi isteği doğrultusunda ürettiği kimliklerin dışında kalan kimliklerden bahseder. İktidarın görmezden geldiği, idrak edilemez kabul ettiği kimlikler, toplumda varlığını sürdürmeye devam ederlerken genel kabulün dışında görülmeleri sebebiyle "mantıksal imkansızlıklar" olarak varsayılırlar. Foucault'nun daha genel olarak toplumda kabul gören kimlikler üzerinden ele aldığı konuyu Butler özelde kabul gören cinsel ilişki çeşitleri, cinsel kimlikler ve toplumsal cinsiyet konuları üzerinden ele almıştır. Butler bu noktada, 'idrak edilebilen' cinsel kimliklerden ve bunları sürekli kılan toplumsal normlardan bahseder. İktidar ve ürettiği söylemler belirli cinsel kimlikleri destekler ve görünür kılar, diğerlerini yok sayar. Bunu yaparken de kültürün bir sonucu olarak ortaya çıkan toplumsal cinsiyet kimliklerine ek olarak cinsiyetin söylem öncesi döneme ait değişmez bir gerçeklik olarak kabulü fikrine yaslanır.

Butler ayrıca toplumsal cinsiyetin performatif özelliğinden bahsetmiştir. Performatif kavramı ile Butler, cinsiyetli kimliklerin oluşum sürecine işaret eder. Geleneksel davranışların ve cinsiyetli tutumların tekrarlanması, kabul edilebilir kadınlık ve erkeklik normlarının yeniden üretilmesini sağlar. Bu süreç ayrıca cinsiyetli bedenler ve kimlikler üretir. Cinsiyetli davranışların norm haline gelebilmesi için tekrar tekrar yapılması gereklidir.

Toplumsal cinsiyetli bedenin performatif olması demek, gerçekliğini teşkil eden çeşitli edimlerden ayrı bir ontolojik statüsü olmaması demektir. Aynı zamanda da şu anlama gelir: Bu gerçeklik eğer bir iç öz olarak üretilmişse, demek ki bu içsellik ta kendisi apaçık kamusal ve toplumsal bir söylemin, bedenin yüzey politikaları üzerinden fantazinin düzenlenmesinin, iç ile dışı birbirinden farklılaştıran ve böylece öznenin "bütünlüğünü" tesis eden toplumsal cinsiyet sınırı kontrolünün etkisi ve işlevidir (Butler, 2012: 224).

Foucault, Deleuze ile Guattari ve Butler, iktidarın, kapatma kurumları, arzu kontrolü, cinsel kimlikler ve toplumsal cinsiyet aracılığıyla ve söylemler yoluyla kendi

amacına hizmet eden kimlikler ürettiğini ve bu kimlikleri normalleştirerek ve destekleyerek, bunun yanı sıra kendi varlığını tehdit edebilecek kimlikleri anormal ya da imkansız göstererek kendi egemenliğini devam ettirme amacında olduğunu çalışmalarında vurgularlar. Kimlik, özellikle de kadın kimliği çalışmanın devamında ayrıntılı olarak incelenecek iki romanla ve bu romanların konu ettiği kadın karakterlerle bu çalışmanın merkezinde olacaktır. Kimlik, iktidarın söylemler aracılığıyla insanlara dayattığı bir olgudur. Bu sebeple ataeril toplum düzeninde özellikle kadın kimliği, üzerinde düşünülmesi ve tersyüz edilmesi gereken bir kavramdır. Çalışmanın ikinci ve üçüncü bölümlerinde ele alınacak kadın karakterlerle beraber iktidarın dayattığı ve yaşanan ülkeye, ait olunan sınıfa ve ırka göre değişiklik gösterebilecek kimlik çeşitleri üzerinden kimlik konusu üzerinde durulacaktır.

1.2. İktidarın Aktarıcısı Olarak Dil

Michel Foucault, Gilles Deleuze ile Felix Guattari ve Judith Butler, kişilerin iktidar tarafından kimlikleri üzerinden kontrol altında tutulduklarını, kişilere belli öznel deneyimlerin dayatıldığını ve iktidarın bunu söylem ve dil aracılığıyla yaptığını söylemişlerdir. İktidar, söylem aracılığıyla belirli kimlikleri dayatırken kullandığı araç dil olmaktadır. Bu bakımdan çalışmanın bu kısmında Jacques Derrida'nın dil konusundaki görüşlerinden bahsedilecektir.

Dil, düşünceleri aktarmada kullanılan tek araçtır ve bu sebeple, düşünceler ile onları aktarmada kullanılan kelimeler ya da sesler arasında doğal bir ilişki olduğu varsayılmıştır. Derrida, kelimeler ya da sesler ile anlatılmak istenenler arasında doğal bir bağlantı olmadığını çalışmalarında vurgulamıştır. Ona göre dil, istendik öznel oluşturulmasında iktidarın kullandığı en önemli araçlardan biridir. Derrida, dili iktidarın aktarıcısı olarak tanımlarken, Ferdinand de Saussure'ün gösteren - gösterilen ikiliğine başvurmuştur. Gösteren, duyduğumuz, okuduğumuz kelimeler ya da nesneleri anlatmak için kullanılan sesler iken, gösterilen, kelimeler ve seslerle aktarılmak istenen şeyler olarak tanımlanabilir. Gösteren ve gösterilen ikiliğini kullanarak Derrida, anlamın zaman içinde ya da bağlama dayalı olarak değişebileceğinin aktarmak istemiştir. Yani, anlamda hiçbir zaman sona ulaşamaz. Gösteren, Derrida'ya göre, yeterince sabittir. Fakat gösterdiği şey, yani gösterilen, değişkenliğe tabiidir. Kelimelerin anlamları zaman içinde değişebilir. Ona göre dil, asla tam anlam vermez. Anlam sürekli olarak ertelenir. Derrida bunu *différance* olarak adlandırır (Derrida, 1982: 3). Derrida, *différance* kelimesi ile İngilizce *to differ* (farklı olmak) ve *to defer*

(ertelemek) kelimelerinin anlamlarını tek bir kelimedede toplamayı hedefler. Fransızca, fark, ayırım anlamına gelen *différence* ve Derrida'nın çalışmalarında kullandığı *différance* kelimelerinin okunuşları aynıdır. Fakat yazılırken tek bir harf farklıdır. Yani, farklı olan 'a' ve 'e' sesleri yazılıp okunabilirken duyulamamaktadır.

Anlamanın sürekli olarak değişim halinde olması, insanları kendilerini ifade etmek için kullanmak durumunda kaldıkları dil ile yüzleşmeyi de beraberinde getirir. Dil, insanların kendilerini ifade etmek için kaçınılmaz olarak kullanmak durumunda oldukları bir araçtır. İnsanlar dil ve dildeki yapıları kullanarak kaynağının kendileri olduğunu düşündükleri ifadeleri aktardıklarını zannederken Bertens'in de söylediği gibi, daha önce başkaları tarafından kullanılan bu yapıların insanlar aracılığıyla konuştuğunu söylemek daha doğru olur (Bertens, 2014: 110). Yani, insanlar dil yapılarının aktarıcıları konumundadır.

Derrida'ya göre kişi, kendinde olanı özgün biçimde ifade edemez. Özgünlük ve gerçeklik mümkün değildir. Çünkü dilden hiçbir şey kaçamaz. Derrida'nın da söylediği gibi hiçbir şey metin dışı değildir (Derrida, 1977: 158) – çünkü insan türü için her şey dil yoluyla anlatılır.

Best ve Kellner'in de çalışmalarında belirttiği üzere Derrida anlamanın değişim halinde olması ile ilgili olarak şöyle söylemiştir:

"Anlamanın anlamı sonsuz imadır, gösterenin gösterilene sonu nereye varacağı belirsiz bir şekilde yaptığı göndermedir... Anlamanın anlamının gücü, gösterilen anlama hiçbir mühlet, hiçbir duraksama tanımayan belli bir arı ve sonsuz müphemliktir...daima tekrar anlamlandırır ve faklılaşır" (Best & Kellner, 2011: 37).

Dilin ve anlamanın değişkenliğe tabii olması kimlik üzerinde düşünmeyi de beraberinde getirir. Kimlikler de dile tabiidir. Kişiler belirli kimlikler üzerinden kendilerini tanımlarken, daha önce belirli söylemler aracılığıyla oluşturulmuş ve başkaları tarafından da edinilmiş kimliklerden bahsediyorlardır. Öznelik, Best ve Kellner'in belirttiği gibi bir toplumsal ve dilsel bir inşadır (Best & Kellner, 2011: 35).

Dil, Derrida'nın çalışmalarında vurguladığı üzere güvenilir bir araçtır. Derrida, dilin güvenilir oluşunu, anlamanın değişkenliğinin yanı sıra dil dışında dili tartışmanın başka bir yolu olmamasına da bağlar. İnsanların kendilerini ve dünyayı anlamalarının anahtarı olan dil hakkında konuşabilmek için yine dile ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla dil hakkında yapılacak herhangi bir açıklama objektif olamayacaktır. Bir konu hakkında objektif bir yorumda bulunmak ya da değerlendirme

yapabilmek için en az bir dış görüşe ihtiyaç vardır. Fakat bu dilde mümkün olamamaktadır.

Derrida, Batı felsefesini ve kültürünü yöneten ikili karşıtlıkların değerler hiyerarşisi oluşturduğundan da bahseder (Best & Kellner, 2011: 38). İkili karşıtlıklar, örneğin, kadın karşısında erkeğe, doğa karşısında akla olumlu anlamlar yükler ve bu ikili karşıtlıkların bir diğer ögesine olumsuzluk atfeder. Derrida'nın yapısöküm olarak adlandırılan okuması, bu ikili karşıtlıklar hiyerarşisini tersyüz etmek üzerinedir.

Büyük oranda kültürün etkisiyle anlam merkezleri kuran dil, anlamdaki sürekli akışı durdurur. Bir merkezden bahsediliyorsa, buna paralel olarak marjinalden bahsetmek gerekir. Merkez oluşturmak, hiyerarşik yapı kurulmasına sebep olur. Derrida yapısöküm ile bir metindeki merkez ve marjinalle ışık tutar. Bu tip merkez ve marjinal arasındaki hiyerarşi, ikili karşıtlıklar şeklini alır. Metinlerde de bu zıtlıklar genellikle üstü kapalı bir şekilde sunulur.

Çalışmanın ikinci ve üçüncü bölümlerinde incelenecek olan romanlarda dil temel konulardan biri olmuştur. Hindistan'dan Amerika'ya göç eden insanların ana dilleri ve ikinci dilleri arasında yaşadıkları gel - gitler ve bunun kimliklerinde yarattığı değişiklikler çalışmanın ilerleyen kısımlarında detaylı olarak tartışılacaktır. Kendini bir dil üzerinden tanımlama ya da iki dilli hayatın getirdiği farklı kimliklere bürünme hali incelenecek romanlardaki karakterlerde açıkça görülmektedir. Dil, beraberinde birçok değeri taşıyacak ve karakterlerin yeni kimliklere bürünmelerine sebep olacaktır.

1.3. Postkolonyal Kimlikler ve Göç

Çalışmanın ikinci ve üçüncü bölümlerinde incelenecek olan Bharati Mukherjee'nin *Yasemin* ve Jhumpa Lahiri'nin *Adaş* romanları, göç eden ve dolayısıyla göçün izlerini üzerlerinde taşıyan karakterleri konu edinmişlerdir. Çalışmanın temelinde bu karakterlerin kimlikleri, yaşadıkları değişimler konu edinilirken, değiştirdikleri ülkelerin izlerini de sürmek mümkün olacaktır. Bu sebeple, göçün kimlikler üzerindeki etkisinden bahsetmeden önce göç konusundan ve özellikle sömürge ülkelerde yaşayanların göç vasıtasıyla yaşadıklarından bahsetmek adına postkolonyal dönemden bahsedilecektir.

20. yüzyılı, Soren Frank, uzun süreli yerleşik hayattan sonra yeni bir göçebe hayata şahitlik eden göç çağı olarak tanımlamıştır (Frank, 2008: 2). Frank'e göre, iki dünya savaşı, sayısız bölgesel savaş, sömürgeleşmenin farklı şekillere bürünmesi ve buna ek olarak, 19. yüzyıldan itibaren teknolojinin gelişmesi ile bir yerden başka bir

yere gitmenin kolaylaşması göçün bu denli artışını ve 20. yüzyılı göç çağı olarak adlandırmayı mümkün kılmıştır (Frank, 2008: 2). Göçlerin sonucu olarak fiziksel sınırlar bulanıklaşmış ve kimlik yeni bir konu olarak ortaya çıkmıştır. Bu yüzyılda, göçmen olmak sıradan bir hale gelmiş ve kimlik, aidiyet ve ev gibi kavramlar üzerine yeniden düşünölmeye başlanmıştır.

Chris Weedon ise göçün ve küreselleşmenin beraberinde getirdiğı diasporanın oluşumunu da içeren kolonyalizmin² miraslarının olduğı dünyada, kimlik ve aidiyet konularının sorunsallaştığını vurgulamıştır (Weedon, 2004: 2). Paul White, göçün, kültürel evrim, yerinden ayrılma ve yabancılaşma ile ilgili olduğunu söylemiş, değişimi hareket ve kimlikle ilişkilendirmiştir (White, 2003: 6). White ayrıca ekonomik, politik, sosyal ve kültürel birbirine bağılı birçok olay zinciri sonucu oluşan göçün beraberinde getirdiğı coğrafi hareketliliğin, kritik bir yaşam deneyimi olarak görölebileceğini söylemiştir (White, 2003: 6). Bu hareketliliğin, dâhil olan bütün kişileri ve yerleri, aynı zamanda göç hareketliliğinin altında yatan sistemlerin yapısal durumlarını dönüştürdüğünü de eklemiştir. Bu bakış açısıyla, göçmenlerin ayrıldıkları yer, kat ettikleri yol ve vardıkları yer, bu insan akışından etkilenir. Bunların dışında dönüşümden göç deneyimine dâhil olan insanlar da etkilenir. Göçü bu kadar geniş kapsamlı etki alanı olan bir kavram olarak değerlendiren White, göçün insanları ve zihniyetleri etkilediğini söyler.

Yeni deneyimler, birçok insanın ve etkileşimin bir araya gelmesi sonucu oluşur ve bu yeni deneyimler, öz kimliğin temsilinin değişmesine ve dönüşümüne yol açar. Sonrasında bu temsil değişimi, kendini birçok şekilde ve birçok alanda ortaya çıkarır (White, 2003: 2).

İnsanlar kendilerini hayatlarının herhangi bir noktasında herhangi bir kimlikle bağdaştırabilir. Bunlar cinsel, ekonomik ya da etnik kimlikler olabilirken dil ya da dine bağılı kimlikler de olabilir. Göç etmek, kişilerin kendilerini ait hissettikleri kimlikleri ve yeni öлке ya da şehirlerinde karşılaştıkları kimlikleri sorgulamalarını da beraberinde getirir. Kişi, ait olduğı ya da hissettiğı yerden kopmasıyla, ait hissettiğı kimliklerden de bir kopma yaşar ve yeni topraklarda kendine yer açabilmek için kimliğini o topraklara uygun şekilde adapte etmek durumunda kalır. Bu çalışmada incelenecek

² Kolonyalizm ve postkolonyalizm kelimeleri tez boyunca bir akım, bir hareket, bir üslup olarak belirli bir döneme işaret ederken, ilgili dönemlere ait diğer ifadeler için “sömürgeci”, “sömürölen”, “sömürge” vb. ifadeler kullanılacaktır.

iki romandaki karakterlerde de açıkça görülebilecek nokta, göçün kimlikleri üzerinde yarattığı değişimler olacaktır. Hem *Yasemin* hem de *Adaş* romanlarında karakterlerin göç sonrası yaşadıkları değişimler ve vardıkları yeni ülkeye adapte olma şekilleri çalışmanın merkezinde olacaktır.

Doğum yeri, aile ve kültür, kimlik oluşumunun en önemli etmenleri olarak düşünülür. Kişi yaşamı boyunca bu etmenler doğrultusunda, önceden belirli söylemlerle oluşturulmuş kimliklerden kendine uygun olanları üzerine giyer ve kendini o şekilde tanımlar. Fakat evinden uzaklaşan göçmen, kimliğini yeniden oluşturma ve yeni topraklara adapte etmenin yeni yollarını keşfetmek durumunda kalır. Göç deneyimi, genel anlamda toplumu da etkileyen bireysel kimlik değişimine neden olur.

Göçten kaynaklanan değişiklikler arasında önceki yaşamlarını oluşturan unsurları yeniden oluşturmaya çalışma, tamamen uyum sağlamaya çalışma ve yeni kimlik oluşturmaya çalışma vardır. Göçmen ve göçmen kültürlerde genel olarak ikilemde olma durumu gözlemlenir. Paul White'ın da vurguladığı gibi geçmişe, şimdiye ve geleceğe karşı ikilemde olmanın yanı sıra, vardıkları topluma ve davranış şekillerine karşı ikilemde olma göçmenlerde ve göçmen toplumlarda yaygın olarak görülür (White, 2003: 4). Bu ikilemler arasından karar vermek, sadece kişilere değil aynı zamanda kişilerin içinde bulundukları durumlara da bağlıdır. Durumlar değişken olduğu için tavır ve davranışlarla genellikle ifade edilen kimlikler de değişim ve belirsizlikle ifade edilir.

İster bireysel, ister gruplarıyla ya da tüm bir toplum olarak göç etsinler, göçmenlerin hepsi yeni etkilere açıktırlar. Bu etkilerden çoğu önceki öz algıları ve öz imgeleri ile mücadeleyi, üzerinde yeniden düşünmeyi beraberinde getirir ve bu mücadeleler sebebiyle çoklu kimliğin unsurları yeniden tanımlanır. Bu durum, çoğu göçmenin göçten önce etnik kimliğine karşı güçlü bir bağlılığa ya da fikre sahip olmamasına karşın göçle beraber onu 'ötekilik' klişesi içine hapseden ve etiketleyen alternatif etnik farkındalıklarla yüz yüze gelmesi sonucu belki de en çok etnik kimliklerde meydana gelir. Bireysel ya da toplumsal kimliğin diğer yönleri de göç ile beraber değişikliklere ve etkiye açık hale gelir. Göç ile ilgili akademik yazılarda cinsiyet meseleleri göz ardı edilse de cinsiyet rolleri göç hareketinden etkilenir. Diğer yandan aileler geçici ya da daha uzun vadeli dağılır hale gelir. Ekonomik durumlar, değişen iş, gelir ve harcama şekilleri sebebiyle değişir. Bölgesel dillerin kullanımı değişir. Kelime temsillerinin anlamları değişir. Hayaller ve amaçlar değişir (White, 2003: 3).

Üçüncü bölümde incelenecek olan *Adaş* romanında, göçmenler ve göçmenlerin yeni ülkelerinde doğan çocuklarının, kimlik ve kendilerini tanımlama biçimlerindeki farklar açıkça görülmektedir. White bunu, göç ve zaman ilişkisi ekseninde değerlendirmiştir. Göçün insanlar ve mekânlarla ilgili olduğu kadar zamanla da ilgili olduğunu vurgulayan White, ilk göç edenler ve sonradan göç etmek durumunda kalanlar ya da ikinci nesil göçmenler arasında farklar olduğunu söyler. Ona göre bunun altında ilk göç edenlerin bir şekilde vardıkları yerde değişiklik yaratmaları yatar (White, 2003: 4).

Zamanla göçmenlerin kimlikleri değişir. Bu sadece yaşlanmayla ilgili değil, kimliklerin değişimini etkileyen değişimleri yaşadıkları içindir. İlk başta göçmen olanlar zamanla başka insanlara dönüşürler. Onların nasıl insanlar olduklarını algılama konusunda farklılıklar olabilir (White, 2003: 4).

Göçün ve kültürler arası etkileşimin fazla olduğu ve artık yerelliğin küreselleşmeyle yer değiştirmesi yeni kimlik formlarını da beraberinde getirmiştir. Hans Bertens, melez kimliklerin, postkolonyal dönemde toplu göçlerin daha sık görülmesi ve küreselleşmenin etkisi ile birlikte birbiri içine geçen kültürlerin bir sonucu olarak ortaya çıktığını söylemiştir (Bertens, 2014: 183). Ashcroft, Griffiths, Tiffin'e göre melezlik, postkolonyal toplumlarda sömürgeci güç, politik ve ekonomik kontrolünü pekiştirmek için işgal ettiğinde halkı yeni sosyal modellerle asimile olmaya zorladığı bilinçli kültürel baskının sonucu olarak ortaya çıkar (Ashcroft & Griffiths & Tiffin, 1995: 183).

Kendisi de göçmen olan Homi K. Bhabha *The Location of Culture* (Kültürel Konumlanış) makalesinde yeni kimlik çeşitlerine, melez kimliklere değinmiştir. Makalesinde "sınırdan yaşamak" tanımı üzerinden bu yeni kimlik tanımını açıklayan Bhabha'ya göre, sınırdan yaşamak, sınır tanımının kendisine karşı olmak ve tarih, kimlik, toplum gibi temel konular üzerine yeniden düşünmek anlamına gelir. Sınırları çelişki ve ikilemlerle dolu olarak tanımlayan Bhabha, sınırların aynı zamanda farklı yerleri birleştirdiğini ve ayırdığını belirtmiştir (Bhabha, 1994: 2).

Bhabha'ya göre sınır, geleneksel düşünme şekillerinin bozulduğu ve 'geçme' ihtimaliyle bölündüğü yerdir. Sınırdan artık iç ve dış, geçmiş ve şimdi ikili zıtlıklar olarak değil birbirine geçmiş şekilde bulunurlar ve bundan ikili zıtlıkları reddeden yeni, karmaşık temsil şekilleri ortaya çıkar.

Temel kavamsal ve örgütsel kategoriler olarak 'sınıf' ya da 'cinsiyet' tekilliklerinden uzaklaşmak, modern dünyadaki kimlikler üzerinde iddia taşıyan ırk, cinsiyet, jenerasyon, kurumsal ve jeopolitik konumlar, cinsel yönelimler gibi özne pozisyonlarının farkındalığını beraberinde getirmiştir. Bunda teorik olarak yenilikçi, politik olarak kritik olan şey öznelliklerin ötesini düşünme ihtiyacı ve kültürel farklılıkların dile getirilmesi sürecine odaklanmasıdır (Bhabha, 1994: 1).

Yeni kimlik tanımları, farklı kültürleri kendi kimliklerinde birleştirmeye çalışan *Yasemin* ve *Adaş* roman karakterlerinin incelenmesinde önemli bir nokta olacaktır. Her iki romanda da Hindistan'dan Amerika'ya göç söz konusudur ve Amerika'ya göç ettikten sonra kişilerin kendi öz benliklerini kaybetmeden yeni ülkede edindikleri kimlikler romanların temel meseleleridir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde, göç eden kişilerin göçün de etkisiyle yeni kimlikler edinmelerinin yanı sıra varolan kimliklerinde meydana gelen değişimler tartışılacaktır.

1.4. Postkolonyal Feminizm

Postkolonyal dönem, sömürülen ülkelerin sömürgeci güçlere karşı verdikleri özgürlük mücadelelerine, öz kimliklerini yeniden kazanmaya çalışma ve kültürlerini sömürgeci etkilerden olabildiğince arındırma sürecine şahitlik etmiştir. Bu sebeple postkolonyal teori, sömürgeci ülkelerin mutlak güç sahibi olmak için sömürülen ülkelerin üzerinden ortaya koydukları söylemleri dönüştürmeye ve geçersizleştirmeye odaklanmıştır. Postkolonyal feminist teori ise, bir zamanlar sömürge ülkesi olan ülkelerdeki kadın temsilleriyle ilgilenir. Sömürgeci ve sömürgeci karşıtı söylemlerdeki cinsiyet farkı ve söylemlerdeki kadın temsiline odaklanır. Bu noktadaki kadın temsili ile ilgili problemlere işaret eder. Hem postkolonyal teori hem de feminist teorinin temel meselesi iktidar tarafından ötekileştirilmiş, baskı altında tutulan grupların tekrar seslerini kazanmalarıdır. İktidarın söylemler aracılığıyla ötekileştirdiği grupların haklarını elde edebilmeleri her iki teorinin de amacıdır. Özellikle Üçüncü Dünya Ülkelerinden Hindistan'ı konu alan iki romanın bu çalışmanın merkezinde olması sebebiyle, bu iki teoriden bir arada bahsedilecektir.

Ashcroft, Griffiths, Tiffin, postkolonyal teori ve feminist teori ortaklığını şöyle anlatır:

Birçok toplumda kadın, sömürgeleştirilmiş özne gibi 'öteki' olarak değerlendirilir. Bu sebeple kadınların sömürgeleştirilmiş ırklar ve kültürlerle politik baskıyı

deneyimleme konusunda ortaklıkları vardır. Feminist teori ve postkolonyal teori bu bakımdan paralelliklere sahiptir. Hem feminist hem de postkolonyal söylem egemen güç karşısında marjinalleştirilmiş olanın haklarını iade etmenin peşindedir ve erken feminist teori, erken ulusalcı postkolonyal teori gibi, egemenlik yapılarını dönüştürmenin, egemen güç yerine geçmenin peşindeydi. Fakat postkolonyal teori gibi feminist teori de daha genel sorgulama modelleri ve bu tip kuralsal yapıları oluşturan sahte otoritelerin maskelerini indirmek adına bu tip basit tersine çevirmeleri reddetti (Ashcroft, Griffiths, Tiffin, 1995: 249).

Çalışmanın merkezindeki Üçüncü Dünya Kadınları ve onların kimlik meseleleri konularına paralel olarak bu bölümde, Gayatri Chakravorty Spivak'ın *Can the Subaltern Speak?* (Madunlar konuşabilir mi?), Chandra Talpade Mohanty'nin *Under Western Eyes: Feminist Scholarship and Colonial Discourse* (Batılı Gözler Altında: Feminist Bilginler ve Sömürgeci Söylem), Hazel Carby'nin *White Women Listen! Black Feminism and the Boundaries of Sisterhood* (Dinle Beyaz Kadın! Siyah Feminizm ve Kız Kardeşliğin Sınırları) makalelerinden bahsedilecektir. Her üç makalenin ortak noktası, susturulan ve ötekileştirilen Üçüncü Dünya Kadınlarının kendi seslerine kavuşmaları meselesi olmuştur ve bu mesele, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ayrıntılı olarak incelenecek olan kadın karakterlerden Yasemin ve Ashima Ganguli'nin kimlik ve varoluş mücadelelerine paralel olarak okunabilir.

Gayatri Chakravorty Spivak, postkolonyal teorinin önemli teorisyenleri arasında gösterilmektedirler. Spivak, farklılıklara özen gösteren bir teorisyen olarak gösterilmiş ve sosyal sınıf anlamında en alt seviye olarak tanımlanan, postkolonyal çalışmaların 'madun'larına³ odaklanmıştır.

'*Can the Subaltern Speak?*' (Madunlar konuşabilir mi?) makalesi yaygın olarak tanınan Spivak, feminizmi gündemine alan ilk postkolonyal teorisyendir (Bertens, 2014: 185). Antonio Gramsci'nin ilk kez literatüre kazandırdığı 'madun' terimini kullanan Spivak, sınıf kavramından daha geniş bir anlam içerdiği için bu terimi kullanmayı tercih etmiştir. Spivak, makalesinde, batı sınıf bilinci modelini ve özne anlayışını eleştirmiştir. Makalede, iyimser radikal batı entelektüellerinin haklarını kaybetmiş, alt sınıf insanları temsil etme ve onlar adına konuşma talebinde

³ "Madun" kavramı 1930'larda Antonio Gramsci'nin, toplumda sesi olmayan, kendilerini ifade edemeyen işçiler, köylü kadınlar gibi grupları tanımlamak için kullanılan bir kavramken, 1970'lerde Ranajit Guha önderliğinde kurulan Madun Çalışmaları Kolektifi tarafından sınıf, kast, yaş, cins-kimlik bakımından her türlü alt ve aşağı derecede olanlar için kullanılmıştır (Yetişkin, 2010).

bulunmalarının, madunları nasıl susturduğunun altını çizmiştir (Spivak, 1988: 283). Toplumun alt sınıfından insanları makalesinde anlatan Spivak, bu insanların sömürgeci söylemde tarihleri olmadığını, kendilerini ifade edemediklerini belirtmiştir. Bu ifade edememenin, madunların konuşamama problemleri olduğundan değil, dinlemesi, anlamak için bilinçli çaba göstermesi gereken karşı tarafın dinlememesinden kaynaklandığını belirtmiştir.

Stephen Morton'un da belirttiği gibi politik temsil, madun grupların istismardan kurtulmaları için gerekliymiş gibi görülebilir fakat Spivak bu makalede siyasi temsilin tarihi ve yapısal durumunun, belli madun grupların fark edilebileceğini garanti etmediğini ortaya koymuştur (Morton, 2003: 72).

Üçüncü Dünya'nın güçsüzleştirilmiş kadınlarının yaşamlarının ve tarihlerinin temsilinde Avrupa teorilerini uygulamanın yetersiz olduğunu söyleyen Spivak, politik temsilde batılı entelektüellerin bütün Üçüncü Dünya kadınların aynı olduğunu varsayarak farklılıkları göz önünde bulundurmamalarının, madun kadınların seslerini elde etmelerine engel olacağını eklemiştir.

...sömürünün öznesi, onu temsil etmeyen entelektüel ona konuşması için imkan sağlamada başarılı olsa bile, o, kadın sömürüsü konusunu bilemez ve konuşamaz. Kadın iki misli gölgededir (Spivak, 1988: 288).

Morton'a göre Spivak'ın makalesi, geçmişin güçsüzleştirilmiş ve sessizleştirilmiş seslerini ortaya çıkarmakla ilgilidir ve güçsüzleştirilmiş kadınların tarihi arka planını konuya dâhil ederek Spivak, Ranajit Guha⁴ ve diğer tarihçiler tarafından ayrıntılı ele alınan madun terimini, kadınların deneyimlerini ve mücadelelerini dâhil etmek için genişletmiştir (Morton, 2003: 59). Bu şekilde, üst, orta sınıftan ve alt sınıftan kadınların aynı şemsiye altında toplanarak madun teriminin genişletilmesi, terimin alt sınıf ifadesini daha da detaylı hale getirmiştir.

Spivak cinsiyet kavramını da maduniyet⁵ konusu içinde değerlendirilmesi gereken bir kavram olarak görmüştür. Madun isyanı temsilleri erkeği ön plana çıkarmaya meyilli olmasının konuyu daha da karmaşıklaştırdığını söyleyen Spivak, makalesinde bunu şöyle açıklamıştır:

⁴ Ranajit Guha ve diğer Madun Çalışmaları tarihçileri, kolonyal otoriteler tarafından üretilen tarih yazımlarının göz ardı ettiği madunların Hint ulusunun yaratılmasındaki katkılarını yeni bir tarih okumasıyla ortaya çıkarmak için çalışırlar (Yetişkin, 2010: 16).

⁵ Bu çalışmada 'subalternity' terimi 'maduniyet', 'subaltern' ise 'madun' kelimesi ile ifade edilecektir.

Madun öznenin yok edilmiş kılavuzunda cinsel farklılık için izlenecek yollar iki kat yok edilmiştir. Sorun isyana kadın katılımı ya da iş paylaşımında cinsiyet ayrımı değildir. Ki her ikisi de bunun kanıtıdır. Sorun şu ki kolonyal tarihin nesnesi ve isyanın öznesi olarak ideal cinsiyet inşası erkeği egemen sayar. Kolonyal bağlamda eğer madunun tarihi yoksa ve konuşamıyorsa, madun kadın daha da karanlık içindedir (Spivak, 1988: 287).

Madun kadının kendini ifade etmesine izin verilmediğini söyleyen Spivak, herkesin madun kadın adına konuştuğunu, bu sebeple madun kadının sürekli olarak ataerkinin ve emperyalizmin nesnesi olarak yeniden yazıldığını söylemiştir. Ayrıca McLeod'un da belirttiği gibi Spivak, madun kadının söylemde temsilinin olmadığını, sadece sınırlarda karanlık bir figür olduğunu kabul etmenin en iyisi olduğunu söylemiş, ona sesini kazandırmak için bulunulacak her teşebbüs kadının konuşmalarını daha da anlamsız kılacağını eklemiştir (McLeod, 2000: 194). Entelektüellerin madun kadının sesini ona yeniden kazandırmaya çalışan söylemleri eleştirmeleri gerektiğini söylemiştir. Madun kadını konuşuyormuş gibi göstermek yerine, onu en başta sessizleştiren temsil sistemlerinin tartışılması gerektiğinin altını çizmiştir.

Postkolonyal kadın bir yandan sömürgeci güçlerle sadece postkolonyal özne olarak değil aynı zamanda kadın olarak mücadele etmek durumunda kalmıştır ve bu baskıyla mücadele ederken sömürge ülkelerinden olan ve sömürgeci güçlere karşı savaş veren erkekler kadınların yardımcısı olarak değil onları baskı altına almaya çalışan taraf olarak yerlerini almışlardır. Kirsten Holst Peterson ve Anna Rutherford bu problemi "çifte sömürgeleştirme" terimi ile özetlemiştir ve bu terim aracılığıyla kadınların hem sömürgeci güçler hem de ataerki baskısı altında yaşadığını anlatmışlardır (Ashcroft & Griffiths & Tiffin, 1995: 250). Sömürgeleştirilmiş toplumlardaki kadınların emperyal ve ataerki ideolojilerle çifte sömürgeleştirilmeleri anlamına gelen "çifte sömürgeleştirme" 1980'lerde postkolonyal ve feminist söylemin simge sözü haline gelmiştir.

Bu çalışmada incelenecek olan *Yasemin* ve *Adaş* romanlarındaki karakterler göç etmeleri ve ardından yeni ülkelerinde yaşadıkları kimlik problemleri üzerinden incelenecektir. Ancak bu çalışmada tartışılacak bir diğer mesele, bu karakterlerin yeni ülkelerinde, Amerika'da, tanıştıkları, ilişki içinde oldukları diğer Amerikalı insanlar ve özellikle kadınlarla olan ilişkileri olacaktır. Bu sebeple, bu noktada Üçüncü Dünya

kadınları konusunu özellikle Birinci Dünya ve Üçüncü Dünya karşılaştırması ile inceleyen Chandra Talpade Mohanty ve Hazel Carby'nin makalelerine yer verilmiştir.

Chandra Mohanty *Under Western Eyes: Feminist Scholarship and Colonial Discourse* (Batılı Gözler Altında: Feminist Bilginler ve Sömürgeci Söylem) başlıklı makalesinde, baskın Batı dilini, kültürel farklılıkları görmezden gelmeleri sebebiyle eleştirir. Birçok Batılı liberal ve radikal feminist yazınına inceleyen Mohanty, Üçüncü Dünya kadınının benzer istekleri, deneyimleri ve amaçları olan tek tip kadınlar olarak tarif edildiğini fark eder. Batı feminist söyleminde Üçüncü Dünya kadınlarının dini, ailevi ve ekonomik yapıları, Batılı standartlara göre değerlendirilir.

Bir grup ya da kategori olarak Üçüncü Dünya Kadınları, otomatik olarak dindar, aile merkezli, okur-yazarlığı olmayan, saf, evcimen ve bazen devrimci olarak tanımlanır (Mohanty, 2003: 40).

Mohanty, Batı feministlerin yöntemibilim uygulamalarını eleştirir ve onların Üçüncü Dünya kadınlarının güçsüz kurbanlar olarak desteğe ihtiyaçları olduğunu belirtmelerini eleştirir, bu desteği verebilmek için kanıtlar aradıklarını söyler. Bu sebeple Batı feministlerin “kız kardeşlik” tanımını bütün kadınların tek bir ataerkil güç tarafından baskı altına alınması ve ayrıca bütün kadınların ortak deneyimler ve amaçları olduğunu ima etmesi bakımından eleştirir. Mohanty, Üçüncü Dünya kadınlarının hayatları ile ilgili olarak temsili ve gerçek olanlar arasındaki farkı göstermeye çalışır. Ayrıca farklı Üçüncü Dünya kadınlarının tarihi ve sosyopolitik arka planını göz ardı etmeyen dikkatli çalışmaların Üçüncü Dünya kadınlarını güçlendirmeye yardım edeceğini düşünür.

Bir yanda ayrıcalık ve etnosentrik evrensellik varsayımı, diğer yanda Batı egemenliğindeki dünya sistemi bağlamında Batı biliminin Üçüncü Dünya üzerindeki etkisi hakkındaki yetersiz öz bilinçlilik, Üçüncü Dünya kadınları üzerinde yapılan geniş kapsamlı Batı feminist çalışmaları niteler (Mohanty, 2003: 19).

Batı feministlerinin erkeği baskı uygulayan, kadını baskı uygulanan olarak tanımlayan güç modelinin yeterli olmadığını söyleyen Mohanty, farklı bir modele ihtiyaç duyulduğunu söyler. “Birinci Dünya kadını özne” “Üçüncü Dünya kadını nesne”

karşıtlığının yapı söküme uğraması gerektiğinin altını çizer. Bu da Üçüncü Dünya kadınları arasındaki farklılıkları konuşmak için teorik bir alan açılmasına yol açar.

Hazel Carby *White Women Listen! Black Feminism and the Boundaries of Sisterhood* (Dinle Beyaz Kadın! Siyah Feminizm ve Kız Kardeşliğin Sınırları) makalesinde siyahi kadınların kendilerini ifade etmekte güçlüklerle karşılaşmalarını konu edinmiştir. 1970'lerde Batı feminizminin durumunu anlatan Carby, siyahi ve Asyalı kadınların bu söylemlerde neredeyse hiç görünmediğini söylemiştir. Ayrıca Batı feminizmi siyahi ve Asyalı kadınları anlatırken oldukça sorunlu temsillerle anlatmışlardır. Carby, Batı feminizminin diğer ırkların sosyal pratiklerini geri kalmış ve barbar olarak yansıttığı Oryantalist tutumu eleştirmiştir.

Asyalı kadınların içinde oldukları gerçek mücadele, daha 'gelişmiş', daha 'yenilikçi' dış gözlemcilerin bakış açısına uygun teorileri uygulamak adına göz ardı ediliyor (Carby, 2005: 215).

Carby'e göre Batı feminizminde yer alanlar, kendilerine uygulanan baskı çeşitleriyle savaşmak için buldukları çözüm yollarının herkes tarafından uygulanabilir olduğunu düşünerek yanılığa düşmüşlerdir. Bu bakış açısıyla ırk konusunu göz ardı etmişlerdir ve bu, feministleri ırkçılık ve ataerkinin ilişkisi üzerine düşünmekten alıkoymuştur. Bu nedenle siyahi feministler Batılı feministleri cinsiyeti tek yönlü okumakla suçlamışlar ve ırk ile sınıf konularını cinsiyetle ilgili konular olarak görmenin gerekliliğini vurgulamışlardır.

Çoğu feminist çalışma, kadınların özgürleşme potansiyelinin sadece Batı tipi endüstriyel kapitalizm ve kadınların ücretli iş alanına girmeleri yoluyla olduğu varsayımından mustarıptır (Carby, 2005: 221).

Özellikle *Yasemin* romanında açıkça görülebilecek nokta, Yasemin'in karşılaştığı diğer Batılı kadınlar ve erkekler tarafından belirli "Asyalı" kalıplarına sıkıştırılmasıdır. Asyalı bir kadın olarak kendine atfedilen belli sıfatlarla baş etmek durumunda kalan Yasemin, çalışmanın ikinci bölümünde incelenecektir. Ancak Yasemin'in hem Amerikalı erkekler hem de kadınlardan benzer yorumlar alması, benzer bakış açılarıyla karşılaşması Hazel Carby'nin de makalesinde bahsettiği üzere Batı bakış açısının bir sonucudur.

1.5. Sonuç

Toplum tarafından bireylere özneleştirme yoluyla yüklenen kimliklerin barındırdıkları anlam ve özellikler doğal değildir, kültürel kurgunun parçalarıdır. Mevcut iktidar güçleri tarafından söylem ve dil aracılığıyla oluşturulmuşlardır. İktidarın kendi gücüne hizmet edecek kimlikleri üretmesi beraberinde ezilen kimliklerin ortaya çıkışını getirmiştir. Çünkü iktidar, gücünü devam ettirebilmek için gücünü mutlak kılacak gruplara ihtiyaç duyar. Bu çalışmanın devamında da ikili karşıtlıklar içinde güçsüz konumda kabul edilebilecek olan kimliklerden kadın ve özellikle de çifte sömürünün etkisi altında olan Üçüncü Dünya kadını konusu üzerinde durulacaktır.

Birinci bölümde, Foucault, Deleuze ve Butler gibi kuramcılarının kimlik konusundaki fikirlerine yer verildi. Bu kuramcılara göre kimlik, iktidar tarafından söylem aracılığıyla oluşturulmuştur. Özne ve öznel deneyimler iktidarın kurgusu etrafında şekillenirken, kişi, kendini bu kurgunun dışında düşünemez. Özellikle Foucault, kişinin kendi kendini iktidarın istediği şekilde denetleyecek hale gelmesi üzerinde yoğunlaşır. Ona göre kişi, sadece iktidar tarafından değil aynı zamanda kendi tarafından iktidarın istediği şekilde denetleyecek bir iç denetim geliştirir.

Kimlik kurgusunun söylem ve dil aracılığıyla oluştuğuna değinilmişti. Bu bağlamda Derrida'nın dil hakkındaki söylemlerinden bahsedildi. Özellikle Derrida'nın kelimelerin sabit olmadığı ve kelimeler ile tanımladıkları şey arasında doğrudan bağlantı olmadığı konusundaki düşünceleri vurgulandı. Söylemin aktarımında en önemli araç olan dilin kimliği şekillendirmedeki rolü vurgulandı. Çalışmanın devamında yer verilecek olan Bharati Mukherjee'nin *Yasemin* romanı ve Jhumpa Lahiri'nin *Adaş* romanlarında geçen Üçüncü Dünya kadınlarından bahsetmek adına göç ve postkolonyal düşüncenin temellerinden bahsedildi. Kimlik problemlerine neden olabilen bir deneyim olarak göç ve onun sonucu olarak ortaya çıkan yeni kimlik kurgularından bahsedildi. Ayrıca, temelinde Üçüncü Dünya kadınları olan bu çalışmada tartışılacak olan kadın meselesine postkolonyal feminist teori çerçevesinde giriş yapıldı.

Bharati Mukherjee'nin *Yasemin* ve Jhumpa Lahiri'nin *Adaş* romanları ülkelerinden ayrılarak batıya göç etmek durumunda kalan insanların hikayelerini anlatır. Bu romanlardaki özellikle kadın karakterlerin bakış açısından göç etmeleri ve sonucunda kimliklerinde, kendi kimlik tanımlarında meydana gelen değişimleri ilk bölümde vurgulanan teoriler doğrultusunda tartışılacak ve örneklendirilecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. BHARATI MUKHERJEE'NİN YASEMİN ADLI ROMANINDA TOPLUMSAL CİNSİYET TEMELİNDE KİMLİK DEĞİŞİMİ VE SÖMÜRGELEŞTİRİLMİŞ KADIN

Bharati Mukherjee'nin *Yasemin* (1989) adlı romanında ana karakter Yasemin'in kendi anlatımıyla Hindistan'dan Amerika'ya mecburi yolculuğu anlatılmaktadır. Roman boyunca okur, ana karakterin Üçüncü Dünya Ülkesinden bir kadın olarak hem kendi ülkesinde hem de göç ettiği Amerika'da karşılaştığı önyargılara, başa çıkmak durumunda kaldığı zorluklara ve bu zorlukların içinde hayatına devam edebilmek için kimliğini yeniden oluşturmasına şahitlik etmektedir.

Mukherjee sömürgecilik sonrası dönem Hindistan edebiyatının önemli kadın yazarlarından biri olarak kabul edilmektedir. Kendisi de bir göçmen olan Mukherjee eğitim için Hindistan'dan Kanada'ya gitmiş ve karşılaştığı ırkçı davranışlar sebebiyle bir süre sonra Amerika'ya göç etmek durumunda kalmıştır. Hintli bir kadın olarak Amerika'da yaşamına devam etmesi ve Kanada'da karşılaştığı sıkıntılar sebebiyle zorunlu olarak göç etmek durumunda kalması Mukherjee ve ana karakteri Yasemin arasında benzerlik kurulmasını mümkün kılmaktadır. Her ne kadar Mukherjee ve Yasemin arasında ait oldukları sınıf bakımından temel farklar olsa da zorunlu göçü deneyimleyen Üçüncü Dünya Ülkesinden kadınlar olarak karşılaştıkları önyargılar bakımından aralarında benzerlik olduğu görülmektedir.

Ana karakter Yasemin'in doğum tarihi kitapta açıkça belirtilmemiş, dönemin önemli siyasi olaylarından biri olan Ayrılıkçı Ayaklanmalar referans alınarak doğum tarihi işaret edilmiştir. Hindistan tarihinde önemli bir yere sahip olan bu olay, Hindistan'ı ve dolayısıyla ana karakter Yasemin'in ailesini etkilemiştir. 1947 yılında patlak veren Ayrılıkçı Ayaklanmalar, önceden İngiltere sömürgesi altında olan fakat İkinci Dünya Savaşı sonrası bağımsızlıklarını kazanan Hindistan ve Pakistan arasında gerçekleşmiştir. Nüfusunun çoğunluğu Hindu olan Hindistan ve Müslüman olan Pakistan'ın toprakları, bağımsızlık kazanılması sonrası bölünürken, Hinduların bir kısmı Pakistan topraklarında, Müslümanların bir kısmı Hindistan topraklarında kalmıştır. Bölünmenin sorunsuz yapılamaması sonucu bölgedeki Müslümanlar ve Hindular arasında toplumlararası savaşlar gerçekleşmiştir. Hindular Pakistan'daki evlerini, Müslümanlar Hindistan'daki evlerini terk etmek zorunda kalmışlardır. Yasemin'in ailesi de Pakistan'dan göç etmek zorunda kalan diğer pek çok aile gibi

şiddetle karşı karşıya kalmaları sonucu evlerini terk edip Hindistan'a göç etmek durumunda kalmışlardır (Panigrahi, 2004: 325,326). Ayrılıkçı Ayaklanmalardan on sekiz yıl sonra Hindistan'ın Hasnapur köyünde doğduğu söylenen Yasemin'in doğum tarihi bu olayın referans alınması sebebiyle 1965 olarak kabul edilmektedir. Bu aşamada ilerleyen kısımlarda ayrıntılı incelenecek olan kitabın içeriğine ilişkin genel bilgi vermek yararlı olacaktır.

Kitabın ana karakteri Yasemin, dokuz çocuğun yedincisi ve ailenin beşinci kızı olarak dünyaya gelmiştir. Romanın başlangıcında okur, henüz yedi yaşındayken yıldız falcısının kendisini ileride dulluk ve sürgünün beklediği ile ilgili kehanetine isyan eden, kendisini dışı hayaletlerin koruduğuna inanan ve roman boyunca bu kehanetin doğru olmadığını göstermeye çabalayan Yasemin (ya da o zamanki adıyla Jyoti) ile tanışmaktadır.

Yasemin romanında bilinç akışı tekniğinin kullanılması da belirgin olarak öne çıkmaktadır. İlk sayfalardan itibaren romanda, zaman içinde ileri ve geri gitme gözlemlenmektedir. Bunun yanı sıra ana karakter farklı zaman dilimlerinde ve farklı isimlerle okurun karşısına çıkmaktadır. Roman boyunca Jyoti'den Jane'e uzanan farklı isimler alan Yasemin'in hayatındaki bu isim değişiklikleri hayatındaki kırılma noktalarının bir işareti olarak okunabilir. Bu noktada Yasemin'in aldığı farklı isimler ve bunun hayatındaki yansımaları, üzerine düşünülmesi gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocukluğunda Yasemin yıldızlarının yerini değiştirebilecek güçte olduğuna inanmaktadır. Sürekli isim değiştiren Yasemin'in isimleri sırasıyla Jyoti, Yasemin, Jazzy, Jase ve Jane olmuştur. İsimleri kronolojik olarak bu şekilde değişse de roman içinde karakterlerin ve isimlerin iç içe geçtiği açıkça görülmektedir. Bu noktada Yasemin birden fazla kez isim değiştirmesine rağmen romana verilen ismin Yasemin olduğunu ve isim olarak genellikle Yasemin'in kullanıldığını hatırlamak önemlidir. Yasemin ismini veren, Yasemin'in Hindistan'daki hayatını temsil eden kocası Prakash'tır ve Prakash sebebiyle Yasemin Amerika'ya gitmiştir. Hindistan ve Amerika arasında köprü görevi gören isim Yasemin olarak yorumlanabileceği için romanda genel olarak Yasemin adı kullanılmıştır. Ayrıca yasemin çiçeği Hint kültüründe önemli bir yere sahiptir ve romanda sadece isim olarak değil bitki olarak da birden fazla kez karşılaşılmıştır. Yasemin Prakash'la buluştuğunda kendi saçına yasemin çiçeği takmış, babası öldüğünde yasemin ağacı altında kitaplarını yakmıştır.

Düğünlerde ve cenazelerde kullanılan ve ilahi umudu temsil eden yasemin çiçeği Hint kültüründe kutsal kabul edilir.⁶

Jyoti olarak hayata başlayan küçük bir kızın Jane'e evrilmesi sürecinin takip edildiği Yasemin romanında okur öncelikle eğitime devam etmek isteyen Jyoti ile karşılaşmaktadır. Kalabalık bir ailenin üyesi olan Jyoti ablalarının aksine okuluna devam etmek istemektedir. Okulda başarılı olmasına ve İngilizce konusunda yetenekli sayılmasına rağmen tek ideali evlenmek olabileceği varsayılan bir kız çocuğu olarak eğitime devam etmesi kolay olmamıştır. En başta babası tarafından eğitime devam etmesi gereksiz görülmüştür. Annesi Mataji ve öğretmeni Masterji'nin desteğiyle eğitime devam edebilen Jyoti, babasının ölümü sonrasında evlenmek durumunda kalmış ve abilerinin arkadaşları arasından Prakash isimli, ülke şartlarına göre nispeten açık görüşlü ve eğitime önem veren bir gençle evlenmeyi kabul etmiştir. Jyoti isminden Yasemin'e geçişi bu aşamada olmuştur. Prakash onun geçmişteki tüm bağlarından kopabilmesi, yeni bir hayata başlayabilmesi için ona Yasemin adını vermiştir. Küçük bir kızdaki modern şehirli eşe geçişine eşlik eden bu isim değişikliği Yasemin'in yaşayacağı tek değişiklik olmayacaktır. Yasemin ve Prakash evliliklerinde geleneklere körü körüne bağlı olmayı yanlış bulmuşlar, aileleriyle beraber yaşamayı reddedip şehir merkezinde ayrı bir evde hayatlarını sürdürmüşlerdir. Prakash evlilikleri süresince sadece kendi eğitime değil Yasemin'in de kendisini geliştirmesine önem vermiştir. Yasemin'in İngilizce konusunda kendisini geliştirmesi için onu teşvik etmiştir. Amerika'da eğitim görmek için orada yaşayan öğretmeni Devinder Vadhera'nın da yardımıyla bir üniversiteden kabul alan Prakash, Amerika'ya gitme hazırlıkları yaptığı sırada, Yasemin ile alışveriş yaptıkları bir günde uğradıkları saldırı sonucu hayatını kaybetmiştir.

Kocasının ölümü ve dul kalması sonucu geleneklere uygun biçimde sati uygulayıp, kendini kocasının cenaze ateşine atmak yerine Yasemin, onun Amerika'ya gitme hayalini yerine getirmek için yola çıkmıştır. Bunu, kocasına karşı görevini tamamlamak olarak görmüştür. Amerika'ya gitme kararı alan Yasemin, Yarım Surat adında bir kaptanın gemisiyle, kaçak yollarla Amerika'ya varmıştır. Amerika'ya vardığı gün gemisinde yolculuk ettiği Yarım Surat'ın tecavüzüne uğramıştır. Yasemin, ona tecavüz eden ve yanında Amerika'ya taşıdığı kocasının eşyalarıyla dalga geçen Yarım Surat'ı öldürerek yoluna devam etmek durumunda kalmıştır.

⁶ <http://maimira.com/2008/12/gunese-sevdali-safagin-prensesi-yasemin.html>

Amerika'yla ilk karşılaşması tecavüz ve cinayetle sonuçlansa da Yasemin tecavüze uğradığı otelde intihar etmek yerine yoluna devam etme kararı almıştır. Yolda onu himayesi altına alacak olan Lillian Gordon isimli bir kadınla karşılaşmış ve Amerika'da nasıl hayatta kalabileceğini ilk olarak ondan öğrenmiştir. Bir Amerikalı gibi giyinmeyi, konuşmayı öğrenen Yasemin iş bulabilmesine yardımcı olabilecek işleri de Lillian Gordon'dan öğrenmiştir. Her şeyi kolay öğrenebilmesi ve güzelliği sebebiyle Lillian Gordon onu Jazzy⁷ olarak adlandırmıştır. Kocasını Prakash'ın Amerika'ya gelip burada eğitim alma hayalini gerçekleştirmek, ona olan görevini tamamlamak için Amerika'da olan Yasemin, kocasının Amerika'da yaşayan öğretmeni Devinder Vadhera'ya ulaşabilmek için de Lillian Gordon ve kızı Kate'in yardımını almıştır. Onların yardımıyla Vadhera'ya ulaşmış ve beş ay boyunca Vadhera'ların evinde kalmıştır.

Devinder Vadhera ve karısının evi Yasemin için tam olarak Hindistan'a dönüş gibi olmuştur. Dış dünyadan kopuk, sadece Hintli arkadaşlarıyla görüştükleri, Hint filmleri izleyip, Hint yemekleri yedikleri dünyalarında yaşayan Vadhera'ların evinde yaşamak Yasemin'i zorlamıştır. İngilizcesi gerileyen, dulluğuna uygun kıyafetler giymek zorunda kalan, tüm gün evde yaşlıların bakımıyla ilgilenen Yasemin bu evden ayrılmak ve hayatına devam edebilmek istemiştir. Sahte yeşil kart çıkarabilmek için Devinder Vadhera'nın yardımını almış ve iş bulabilmek için Lillian Gordon'ın kızı Kate'in yardımını istemiştir. Kate ona bakıcılık işi bulmuştur.

Taylor ve Wylie Hayes'in evinde kızları Duff'a bakma işini kabul eden Yasemin orada kaldığı süre boyunca ailenin bir üyesi olarak kabul görmüş, yarı zamanlı kurslarda eğitim almış, İngilizcesini geliştirmiştir. Wylie ve Taylor'ın bir süre sonra boşanması üzerine Yasemin ailede anne rolünü üstlenmiş, Taylor ve Duff ile ailenin üçüncü üyesi olarak hayatına devam etmiştir. Hayes'lerin evinde Jase olarak adlandırılmıştır. Taylor ve Duff ile parka gittikleri bir gün kocası Prakash'ın ölümüne sebep olan terörist ile karşılaşan Yasemin, teröristin onun peşinde olduğunu ve Hayes'lerin evini terk etmek zorunda olduğunu anlamıştır.

Gözlerden uzak olduğunu duyduğu Iowa'ya göç etmeye karar vermiştir. Daha önce hiç gitmediği sadece adını duyduğu bu kasabada, Anne Ripplemeyer adında bir kadının yardımıyla bankada iş bulmuştur. Böylece Amerika'da ona yardım eden ikinci kadınla karşılaşmıştır. Anne Ripplemeyer'in oğlu ve bankanın müdürü olan Bud

⁷ Jazzy ismi romanda "havalı" anlamında kullanılmıştır. Jazzy ismi ve Yasemin karakterinin romanda edindiği diğer isimlerinin anlamları tezin ilerleyen kısımlarında ayrıntılı olarak tartışılacaktır.

Ripplemeyer, Yasemin'e âşık olmuş ve karısı Karin'den boşanıp Yasemin'le yaşamaya başlamıştır. Iowa'ya taşınmasından altı ay sonra Bud ile beraber yaşamaya başlayan Yasemin hamile kalmasına ve Bud onunla evlenmek için ısrar etmesine rağmen Bud ile evlenmeyi kabul etmemiştir. Romanda Yasemin'in bu kararını değiştirmeyeceği duygusu okura aktarılmıştır. Yasemin'in önceki hayatıyla ilgili soru sormayan, Hindistan'daki yaşamıyla ilgilenmeyen Bud'ın egzotik "öteki" olarak gördüğü Yasemin'le yalnızca bebekleri olacağı için evlenmek istediği sonucuna varılabilir. Bu da Yasemin'in evlenmeyi kabul etmesi için yeterli bir sebep değildir.

Bud ile Iowa'daki yaşamında Yasemin'in yeni bir ismi olmuştur. Bud onu Jane olarak adlandırmıştır. Iowa'daki yaşamına devam ederken Taylor ve Duff'dan bir kart alan Yasemin, onlarla beraber gitmek ve Bud'la yaşamını geride bırakmak istemiştir. Kitabın sonunda okur, karnındaki bebeği, Taylor ve Duff ile yoluna devam eden Yasemin ile karşılaşmaktadır. Bebeğinin babası Bud ile beraber yaşamında sıkıştığını hisseden Yasemin ona yüklenen görevleri bir kenara bırakıp Taylor ile yeni bir yolculuğa çıkmıştır.

Bill Ashcroft, Gareth Griffiths, Hellen Tiffin'e göre adlandırmak ve adlandırılan üzerinde güç sahibi olmak birbirine paralel konulardır. Adlandırma, dilin gücünün en önemli kanıtlarından biridir (Ashcroft & Griffiths & Tiffin, 1995: 283). İsim değişikliği ve kimlik konusu romanın temel konularından biridir. Hayatına giren erkekler Yasemin'e kendi algıladıkları Yasemin doğrultusunda farklı isimler vermişlerdir. Bu bazen Yasemin'i geçmiş bağlarından koparmak için, bazen de onun yabancılığını örtmek için yapılmıştır. Her bir isim değişikliğine paralel olarak okur Yasemin'in kendinde keşfettiği yeni karakteristik özelliklere şahitlik etmektedir.

Bunun yanında roman sömürgeleştirilmiş bir ülkeden sömürgeci ülkeye göç konusu temelinde şekillenmesi sebebiyle, sömürgecilik sonrası dönem karakteristik özelliklerini içinde barındırmaktadır. Amerika'dayken tanıştığı, karşılaştığı insanlar tarafından belirli kalıplarla ve önyargılarla tanımlanan, öğrenilmiş sıfatlarla tarif edilen Yasemin, romanda sömürgeleştirilmiş "öteki" olarak sunulmaktadır. Bunun yanında sömürgeci ülkenin dilini, İngilizceyi, edinmek ve geliştirmek için verdiği çaba, İngilizce bilmeyi istemenin dünyayı istemekle bir olduğunu düşünmesi ve dil konusunda yapılan vurgu romanın temel konularından bir diğeridir.

Göçmen olmasının yanında göçmen kadın olması, kadın olarak tek başına yolculuk etmesi ve Amerika'da hayat kurup kendini yeniden keşfetmesi romanın

üzerine şekillendiği konulardan bir diğeridir. Kız çocuk olarak doğmanın bir lanet olarak görüldüğü bir kültürde doğup hayatına devam edebilmek için evlenmek durumunda kalmasının yanı sıra evli ya da dul bir kadın olarak üzerine yüklenen görevleri yerine getirmek durumunda bırakılan Yasemin'in görevlerinden ve etiketlerinden sıyrılmak için verdiği çaba açıkça görülmektedir. Bu bakımdan çalışmanın bu bölümünde isim değişiklikleri üzerinden var olanın yeniden keşfi, isim verme-sahip olma konularının örneklendirilmesinin yanı sıra sömürgecilik sonrası dönemin karakteristik temalarının izi sürülecek ve sömürgeci ülkede varlık göstermeye çalışan bir kadının hayatta kalma ve eş, kadın, anne olarak üzerine yüklenen baskıcı görevlerden sıyrılma çabası incelenecektir.

Öncelikle ana karakter olan Yasemin ve değişen isimleri üzerinden kimlik konusu incelenecektir. Hans Bertens'in bahsettiği üzere Jacques Derrida kendimizi ifade etmek için tek araç olan dilin, farklılıklar üzerine kurulu olduğunu, sabit olmadığını, kullandığımız kelimelere yüklenen anlamların sürekli değiştiğini söylemiştir. Bu sebeple Derrida'ya göre dil üzerinden oluşturulan kimlik olgusu da sabit değildir, değişken olmaya mahkûmdur (Bertens, 2014: 108-109). Bu bağlamda değişen isimleri üzerinden ana karakter Yasemin'in kendinde keşfettiği yeni özellikler ve isimlendirme, güç ilişkisi üzerinde durulacaktır. Kimlikleri – isimleri arasında kolaylıkla geçiş yapan Yasemin'in bir isimden diğerine geçiş yaparken eski ismini yok saymak ya da üzerini örtmek yerine bütün isimleriyle beraber yaşaması ile modern anlamda kimlik tanımı arasında benzerlik kurulacaktır.

İkinci olarak bir göçmen olan Yasemin'in, beyaz olmayan bir kadın olarak Amerika'da yaşadıkları üzerinde durulacaktır. Göçmen olarak üzerine yüklenen etiketlerden sıyrılma, yaşadığı yere ayak uydurma ve kökleşme çabası örneklendirilecektir. Babasının ölümüyle köklerinden kopmuş gibi hisseden Yasemin'in yeni bir ülkede varlığını ortaya koyma çabaları incelenecektir.

Son olarak, kendi ülkesinde kadın olarak doğmanın ve yaşamının zorluklarını sırtlanmanın yanı sıra Üçüncü Dünya Ülkesinden bir kadın olarak Amerika gibi bir ülkede hayatta kalma mücadelesi veren bir kadın karakterin cinsiyeti sebebiyle yaşadığı zorluklar anlatılacaktır. Bu yapılırken kadınlık görevleri, Hindistan – Amerika farkı / benzerliği incelenecektir.

2.1. İsim Değişikliği Üzerinden Kimliğin Yeniden Keşfi

Kimlik geleneksel anlamda sabit ve değişmez bir kavram olarak tanımlanırken, küreselleşen dünyada post modern anlamda değişken ve akışkan olarak yorumlanmıştır. Bu çalışmanın ilk bölümünde de altı çizildiği üzere kimlik, dil ve söylem aracılığıyla oluşturulan kültürel bir olgudur.

Yasemin romanının başlangıcından itibaren kimlik sorunuyla karşı karşıya kalınmaktadır. Doğumunun ve kız çocuk olarak varlığının lanetli algılanmasının yanı sıra roman boyu devam eden isim değişiklikleri Yasemin'in hayatındaki temel değişiklikleri aktarmanın yanı sıra Yasemin üzerinde güç sahibi olmak isteyen, hak iddia eden erkeklerin Yasemin'i elde etme biçimlerinden biridir. Romanda Yasemin'e isim verenler çoğunlukla hayatına giren erkeklerdir. Fakat onların dışında okur, Yasemin'e isim veren iki kadınla karşılaşmaktadır. Onlardan biri Lillian Gordon'dır. Fakat o da Birinci Dünyanın temsilcisi ve Yasemin'i "medenileştiren", Amerikalılaştıran, onun Üçüncü Dünya kıyafetlerinden sıyrılmasını sağlayan kadındır. Bu bakımdan cinsiyet olarak kadın olsa bile temsil ettiği sömürgeci Birinci Dünya kadını Yasemin'e isim vererek onun üzerinde hak iddia etmiştir. Doğumunda Yasemin'e Jyoti ismini veren büyükannesi Dida da ataerkil düzenin temsilcisi kadınlardan birisidir. Yasemin'in okutulmasına, vaktinde evlenmemesine, Prakash'la evliliğinde geleneksel düzene uymayıp resmi nikâhla evlenmesine karşı çıkmış onun gelenekleri göz ardı etmesine kızmıştır. Dida ve Lillian Gordon dışında Yasemin'e isim veren insanlar hayatına giren erkekler olmuştur. İlk olarak kocası Prakash onun köyündeki geleneksel bağlardan kopması ve 'dünyayı kokusuyla canlandırabilmesi' için Yasemin adını vermiştir. Sonrasında Hayes'lerin evinde Taylor tarafından Jase diye çağırılmış ve en son Bud onu Jane olarak adlandırmıştır. Değişen her bir isminin içinde taşıdığı anlam birbirinden farklı olmuştur. Jyoti "ışık" anlamındayken, Lillian Gordon'ın verdiği Jazzy ismi "havalı" Taylor'ın verdiği isim olan Jase "serüvenci" anlamında kullanılmıştır. Bud ise Yasemin'e Jane adını vermiştir. Bud o ismi "Kalamiti Jane⁸ gibi" diye tanımlarken Yasemin "oysa ben sadece Jane olmak istiyorum" demiştir.

Öte yandan hayatına giren erkekler tarafından ismi değiştirilen, yaşadığı zorluklar üzerinden isim değişikliğine maruz kalan Yasemin, bu değişikliklerle beraber

⁸ Kalamiti Jane (Calamity Jane), 1852'de Amerika'nın Missouri eyaletinde dünyaya gelen, en ünlü kadın kovboydur (<https://www.legendsofamerica.com/we-calamityjane/>).

kendinde var olan diğer özellikleri keşfedebilmiş, hayatta kalmanın yolunu bulabilmiştir. Chuen Shin Tai, *Metamorphosing Jasmine: Identity Sorting in Bharati Mukherjee's Jasmine* makalesinde, roman boyunca devam eden isim değişikliklerinin, Yasemin'in Amerika'da hayatta kalabilmesi için zorunlu olduğunu vurgulamıştır. Değişen kimlikleri ve isimleri ile ahenkli bir ilişki oluşturmaya çalışan Yasemin'in göçmen bir kadın olarak kimlik bulma konusuna odaklandığının altını çizmiştir. Her isim değişikliğiyle Yasemin yeniden doğmuş, zor deneyimleri atlatmanın bir yolunu bulabilmiştir (Tai, 2015).

Kimlikleri arasında sağladığı geçiş ve yaşadığı zorluklara rağmen hayatta kalmayı becerebilmesini Yasemin şu şekilde anlatmıştır:

Büyükannem bana her ne kadar ışık anlamında Jyoti adını vermişse de ben hayatta kalarak, savaşı, uyum sağlayan anlamında bir Jane olmuştum. (Mukherjee, 1992: 39).

İlk isim değişikliğini Prakash'ın ona Yasemin adını vermesiyle yaşayan Jyoti (yeni adıyla Yasemin), hayatındaki en temel kırılmalardan birini yaşamıştır. Romanda Prakash'la tanışmadan önce okur Yasemin'in babası Pitaji'nin ölümüne şahitlik eder. Bir boğa saldırısı sonucu babası öldükten ve babasının tarlaları satıldıktan sonra Yasemin kendini "köklerinden kopmuş" hisseder. Sonrasında babasının gölgesinde dinlendiği yasemin ağacı altında kitaplarını büyük bir ateş içinde yakar. Ateş o kadar büyüktür ki kitap kurtları bile kaçacak vakit bulamaz. Yasemin'in ailesi ve özellikle babası onun okumasını istemez. Bu sebeple Yasemin'in bütün kitaplarını yakması eğitimi bitirdiği düşüncesini oluşturabilir. Ancak o, kendisine lütfedilen o sınırlı eğitimi "yakmış"tır. Yasemin'in reddettiği, kendisine tek seçenek olarak sunulan ataerkil değerlerin taşıyıcısı olan kaynaklardır. Bu da Yasemin'in küçük bir kızken kendine verdiği sözü yerine getireceğinin işaretidir. O, kendisine sunulanları reddedecek, yıldızları yerinden oynatarak kaderini kendi yazacaktır. Robert J. C. Young'a göre kitap yakmak özgürleşmenin ya da başka şekilde kendini ifade edemeyecek kadar güçsüz olmanın işareti olabilir (Young, 2003: 23). Yasemin örneğinde ise yeni kimlikleri ile beraber özgürleşme isteğinin işareti olarak düşünülebilir. Köklerinden kopmuş hissetmek ve ateş yakmak romanın devamında Yasemin'in yaşayacağı değişim hakkında okura ipucu vermektedir. Ateşte kitaplarını yakmak Jyoti'den Yasemin'e geçişin başladığını göstermektedir. Nitekim ateşte kitaplarını yaktıktan sonra Yasemin erkek kardeşlerinin arkadaşlarından biri ile evlenebileceğini söyler ve

sonrasında Prakash ile tanışıp evlenir ve Yasemin olur. Her ne kadar Yasemin'e ismini vererek üzerinde hak iddia eden Prakash olsa da, romanda Yasemin'in bize verdiği ipuçları Prakash'ı, onunla evlenmeyi ve Yasemin olmayı seçenin Yasemin'in kendisi olduğunu göstermektedir. Ateş yakma ve sonrasında yeni bir kimliğe bürünme sahnesi ile ilk olarak okur burada karşılaşsa bile, romanın devamında Yarım Surat'ın tecavüzüne uğrayan Yasemin'in Hindistan'dan getirdiği eşyaları ateşte yaktıktan sonra Amerika'da yoluna devam etmesi ve yeni kimliklere bürünmesi ile karşılaşacaktır.

Geçmişimle bağımlı kopartmak için bana yeni bir ad vermişti: Yasemin... Jyoti, Yasemin: Kimlikler arasında gidip geliyordum (Mukherjee, 1992: 68-69).

Kocası Prakash, Amerika'ya gitmeye karar verdiğinde Yasemin bunu yazgısını geride bırakabilmek için bir şans olarak görür. Fakat Amerika hazırlıkları yaptıkları sırada kocası Prakash, Sukhwinder adında Sih bir terörist tarafından öldürülür. Kocasını kaybettikten sonra Yasemin'den beklenen, bir dul olarak satı geleneğine uyması ve kendisini kocasının ateşine atması olmuştur. Fakat o bunun yerine yasal olmayan belgeleri kardeşlerinin yardımıyla hazırlayarak Amerika'ya gitmiş, kocasının isteğini yerine getirmeye ve orada kendini yakmaya karar vermiştir. Her ne kadar uysal, boyun eğen bir karar gibi görünse de Hindistan'da kalıp kendini ateşe atmak ya da dul olan annesi gibi yaşamak yerine Amerika'ya gitme kararı alarak hayatında değişiklikler yapmak, yazgısını geride bırakmak ve yeni bir hayata başlayabilmek için gerekli bir karar vermiştir. Başlangıçta sadece Prakash'a karşı görevini tamamlamak için yola çıkan Yasemin'in hayatı bu yolculuk sonrasında temelden değişecektir.

Yasemin'in kocasını öldüren Sukhwinder adındaki terörist bir Sih'tir. O dönem yaşanan Sih - Hindu çatışması ve Sihlerin terör girişimlerinin yansıması olarak kitapta Sukhwinder adındaki teröristin saldırısı ve Prakash'ın ölümü verilmiştir. "Tektanrıci bir din olan Sihizm, 16. yüzyılda Hindistan'da ortaya çıkmış, İslam ve Hinduizm karışımı bir dindir ve Kuzey Hindistan'da yaşamış olan on gurunun öğretilerini temel almaktadır."⁹ 1947'de Hindistan ile Pakistan'ın ayrılmasından önce askeri ve ekonomik bakımdan güçlü durumda olan Sihler, ayrılma sonrası ellerinde tuttıkları gücü kaybetmişler ve Hindulaştırılmaya çalışılmışlardır. Bu dönemden itibaren

⁹ <http://www.tarihbilimi.gen.tr/makale/sihizmin-ortaya-cikisi-ve-temel-ozellikleri/>

Hindular ve Sihler arasında çatışmalar yaşanmış, bağımsızlık taleplerini terörist saldırılarla gösterme yoluna gitmişlerdir.¹⁰ Bu çatışmaların ve terör saldırılarının yansıması olarak okurun karşısına çıkan Prakash'ın öldürülmesi olayında Sukhwinder adındaki teröristin esas hedefi Yasemin'dir. Henüz Prakash'la evlenmeden önce Yasemin'in erkek kardeşlerini ziyaret etmiş olan Sukhwinder adındaki bu terörist, Yasemin'in elinden su ve tatlı çay içmeyi reddetmiş, Yasemin'in erkek kardeşlerini "orospu kılıklı kadınlarını sokağa salmamaları" konusunda uyarmıştır. Bununla da yetinmeyip bütün Hindu kadınların ve erkeklerin sapkın olduğunu, sarinin orospuluğun simgesi olduğunu söylemiştir. Romanın başlarında okurun karşılaştığı bu terörist, sonrasında Yasemin'i ve dolayısıyla kadınları hedef alan bir saldırı yapacağını sinyallerini vermiştir. Yasemin'i öldürmeyi hedeflerken, yanlışlıkla Prakash'ı öldürmüştür.

Ben haykırıyorum. Ellerim ıslak kırmızı bir yüze geçiyor, gözlerim kapalı, Prakash'la birlikte devriliyoruz, Sukkhi motoru çalıştırırken, "Orospular, fahişeler!" diye bağırıyor... Bomba beni, orospuyu, fahişeyi hedef almıştı (Mukherjee, 1992: 82).

Kaçak yollarla Amsterdam'a varan ve oradan Yarım Surat olarak adlandırılan kaptanın gemisine binerek yolculuğuna devam eden Yasemin'in Amerika kıtasına yaklaştıklarında ilk gördüğü şey bir atom santralinin koni biçimindeki iki bacası ve o bacalardan çıkan duman olmuştur. Üçüncü Dünya Ülkesinden gelen bir insan için sanayinin temsili olan Amerika ile Yasemin'in ilk karşılaşmasının bir atom santrali bacası aracılığı ile olması ilgi çekicidir. Santral görüntüsü ve bacadan çıkan dumanlar gerçek anlamda Amerika'nın diğer ülkelerle karşılaştırıldığında sanayi bakımından gelişmiş olmasına ve Yasemin'in Amerika'da geçireceği zaman süresince bu farklılığa şahit olacağına işaret edebileceği gibi, ilişki biçimlerinin ve insanların da Hindistan'dan farklı olacağı ve bunun roman boyunca Yasemin tarafından keşfedileceği şeklinde de yorumlanabilir.

Amerika'ya vardıklarında gemideki diğer yolcuların dağılmasıyla nereye gideceğini bilemeyen Yasemin'e Yarım Surat beraber yola devam etmeyi teklif etmiştir. Bu teklifi kabul eden Yasemin'i bir motele götüren Yarım Surat, Yasemin'e tecavüz etmiştir. Amerika'ya geldiği ilk günde tecavüze uğrayan Yasemin aynı

¹⁰ <http://www.dunyadinleri.com/sihizm.html>

zamanda beraberinde taşıdığı Prakash'ın eşyaları sebebiyle Yarım Surat tarafından aşağılanmıştır. Kendine göre kutsal bir görevi yerine getirmek adına geldiği bu ülkede tecavüze uğrayıp aşağılanmak Yasemin'i intihar etme düşüncesine yöneltse de görevini henüz tamamlayamadığı düşüncesi onu durdurmuştur. Bu aşamada Yasemin, değişim geçirerek tanrıça Kali'ye dönüşmüş ve Yarım Surat'ı öldürmüştür. Bu değişim Yasemin'in artık sadece Hindistan'dan yola çıkan Prakash'ın karısı değil, kendinden tanrıça yaratan bir kadın olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Banyo kahvehane gibi buhar içindeydi. Şalvarımın cebine elimi sokup Kingsland'in bıçağını aldım. Kısa keskin ağzını boğazıma dayadığım ana kadar o çok belirgin sonuç dışında bir şey düşünmemiştim: Bu pisliği ölümle dengelemek. Buharlanmış aynada kendimi göremiyordum, camın ortasında koyu bir gölge vardı yalnızca. Boğazıma uzanan bir kolun, boğazımı hızla doğrayışını, görevini tamamlayışını istediğim gibi göremiyordum. Beni durduran aynanın bulanıklığı, birden duyduğum bir görev duygusuydu. Ya görevim tamamlanmadıysa?... Dilimi çıkartıp kestim. Sıcak kan hemen lavaboya akmaya başladı... Ağzım kanla doluydu, çenemden akıyordu... Bıçağın boğazına değdiğini hissetmeden önce gözlerini açtı, gülümsemesiyle dehşete düşmesi bir oldu. Onun beni en son gördüğü zamanki halimle, çıplak ama ağzım açık, kırmızı dilim dışarıda, ağzımdan kanlar boşanırken tepesinde dikildiğimi gördüğü an harika bir andı... Bacaklarını yatağın üzerinde yere indirdi, ayağa kalktı sendeledi. Kanı durdurmaya çalışıyordu... Sonunda yatağın ayakucunda diz çöktü. Kalkmak istedi kalkamadı. Yatak örtüsünü üzerine attım, bıçağı örtünün üstünden deli gibi saplamaya başladım (Mukherjee, 1992: 101-102).

Yasemin'in ölüm ve yeniden doğumun sembolü olan tanrıça Kali'ye dönüşümü onun bundan sonraki yaşamıyla ilgili bize ipuçları vermektedir. Bir röportajında Bharati Mukherjee kendisi dâhil tüm Bengallilerin Kali'ye taptıklarını, onun yıkım tanrıçası olduğunu, fakat bunun gelişigüzel bir yıkım değil dünyanın yenilenebilmesi için şeytani şeylerin yıkımı olduğunu söylemiştir (Mukherjee & Blaise & Connell & Grearson & Grimes: 1990). Joseph Campbell ise Kali'yi, "sağ eliyle nimetler saçan sol eliyle kılıç tutan bir kara kraliçe" olarak tanımlamıştır. "Kali'de iki güç bir aradadır. Evrendeki her varlığa yaşam verir, gene de onların kanını emmek için uzun kırmızı dili sarkar. Kafataslarından yapılmış gerdanlık takar, entarisi koparılmış kol ve bacaklardır. O her varlığın yaşam ve ölümüdür, dünyanın rahmi ve türbesidir" (Campbell, 1995: 27).

Yasemin'in tanrıça Kali'ye dönüşmesi ve dilini kesmesi Yunan tanrıça Philomena'yı anımsatmaktadır. Philomena da Yasemin gibi tecavüze uğrar. Ancak Yasemin gibi kendi dilini kesmez, dili tecavüzcüsü tarafından susturulmak üzere kesilir. Fiziksel olarak susturulmasına karşın tecavüze uğradığını bir örtüye işler ve kız kardeşine tecavüze uğradığını anlatır (Monaghan, 2010: 429 – 430). Yasemin dilinin üzerinde bıçağıyla bir kesik atar. Dilini tamamen kesmez ve sonrasında tecavüzcüsünü öldürür. Yarım Surat'a cezasını kendisi verir. Böylelikle yeni hayatına baştan başlayabilecektir.

Yarım Surat'ı öldüren Yasemin, uğradığı tecavüz ve aşağılanmadan onu yok ederek kurtulmuş, böylelikle kendini yeniden var edebilmiştir. Cinayeti işledikten sonra kaldığı motel odasını temizleyip odadan çıkmış ve yanında getirdiği eşyaları çöp bidonlarından birinde yakmıştır. Henüz Jyoti iken babasının ölümünün ardından kitaplarını yakarak Yasemin olmaya hazırlanması ile Yarım Surat'ın tecavüzüne uğradıktan sonra Hindistan'dan yanında getirdiği bütün eşyaları yakması ve Amerika'da edineceği diğer isimlere, kimliklere hazır hale gelmesi birbirine benzerlik gösteren durumlardır. Her iki durumda da Yasemin yeni bir hayatın onu beklediğinin farkındadır ve yoluna devam edebilmek için yüklerinden, ilerlemesini engelleyen görevlerden kurtulması gereklidir. Sati geleneğine uygun olarak Prakash'ın kıyafetlerini yakıp kendini o ateşin içine atmak yerine Amerika'da devam etmeye karar veren Yasemin bu şekilde görevini yerine getirebileceğini düşünmüş ve Amerika'da yoluna devam etmiştir. Artık yanında Hindistan'a ait hiçbir eşya yoktur. Amerika'ya ayak bastığı ilk günde eşyalarını ve anılarını geride bırakıp yoluna devam etmek durumunda kalmıştır.

Gövdem yalnızca çok yakında kırılacak bir kabuktu. Böylece bütün günahlarım ve borçlarım ödenmiş olarak yeniden doğabilecektim (Mukherjee, 1992: 103).

Yasemin, Yarım Surat'ı öldürdükten sonra Prakash'ın eşyalarını yakarak önceki yaşamını ve adını geride bırakmıştır. Mukesh Yadav ve Shalini Yadav Yasemin'in kimlik değişimini Mukherjee'nin bir kısıtlanma ya da negatif bir olgu olarak değil özgürlüğe giden yol olarak gösterdiğini söylemiştir. Yasemin Prakash'ın eşyaları ile birlikte önceki kimliğini de yakmıştır. Yadav ve Yadav'a göre, Yasemin'in Amerika'ya ve yeni kimliklere adapte olabilmesi Hinduların uzun vadeli bakış açılarıyla ilgilidir. Hinduizm'de beden, yaşam ve çevremizdeki fiziksel dünya bir yanılsamadır. Kurtuluş, vücudun sadece bir testi, bir kabuk olduğunu kabul etmektir. Yasemin testi

kırıldığı zaman içindeki hava ile dışındaki havanın aynı olduğunun görüleceğini biliyordur. Yasemin romanda kırılmış fakat hayatta kalmanın bir yolunu bulmuştur (Yadav, M. & Yadav, S, 2011).

Bu noktada ayrıca, kimlik oluşum süreçleri ile ilgili olarak Jacques Lacan'ın Ayna Evresinden bahsetmek önemlidir. Bertens'in dediği gibi Lacan ayna evresi aracılığıyla Sembolik döneme geçiş yapıldığını ve böylelikle gerçeğin dil aracılığıyla aktarıldığı dil dünyasına giriş yapıldığını söyler (Bertens, 2014: 134,135). Lacan'a göre gerçek, tamamen dil ile aktarılamayacağı için asla gerçeği bilemeyiz, gerçek, dilin ötesinde bir kavramdır. Sembolik döneme geçiş dilin ve sosyal ve kültürel sistemlerin kabulünü gerektirir. Lacan'a göre ayna evresinde diğerlerinin tepkilerine ve tanımlarına ihtiyaç duyarız. Diğerleri aracılığıyla kimliğimiz olarak deneyimlediğimiz şeye ulaşırız. Öznelliğimiz diğerleri ile kurduğumuz iletişimle anlam kazanır. Bir diğer deyişle diğerlerinin bakışı ve bakış açısı aracılığıyla özneler oluruz. Kimliğimiz bizim dışımızdakilerle kurduğumuz iletişimle oluştuğu ve bizi yansıttığı için ilişkiseldir. Kimliğin ilişkiseli olması kendimizi az ya da çok bulduğumuz yapının bizi özneler olarak yarattığını gösterir. Fakat kendimizi bulduğumuz bu sosyal ve kişisel yapı kaçınılmaz bir şekilde değişeceği için kimlik sabit bir kavram değildir. Aksine asla tamamlanamayacak bir süreçtir. Bonnie G. Smith de Lacan'a göre bir bebeğin kimliğini ilk olarak 'öteki' -bir ayna ya da annesi- aracılığıyla kazandığını söyler. Bebek, ayna ya da annesi üzerinden kendini tanımlar. Fakat aynada ya da annesinde gördüğü imgeler parçalıdır. Çünkü ne ayna ne de annesi sürekli olarak bebeğin kendini görebilmesi için yanındadır. Bu sebeple kimlik her zaman parçalıdır ve kişi sürekli olarak bütünlüğü arar (Smith, 2013: 88). Yasemin de kendini Amerika'da karşılaştığı kişiler ve yaşadıkları üzerinden sürekli olarak yeniden tanımlamıştır. Kendini sürekli olarak başka şartlar ve kişiler üzerinden tanımlamak durumunda kalan Yasemin, bunun sonucunda kendinde yeni yönler keşfetmiştir.

Eşyalarını ardında bırakıp Amerika'da yoluna devam eden Yasemin'in karşısına onu kollayıp yol gösterecek Lillian Gordon çıkmıştır. Geçmişiyile ilgili hiçbir soru sormadan onu evine götürüp, karnını doyuran Gordon Yasemin'e Amerikalı gibi giyinmeyi, davranmayı, konuşmayı öğretmiştir. Gordon'a göre bu polislere yakalanmamanın en önemli şartıydı. Gordon'ın yanında kaldığı zamanlarda Yasemin yeni bir isme sahip olmuştur. Gordon onu Jazzy olarak çağırmıştır. Lillian Gordon sayesinde Yasemin, hizmetçi olarak iş bulabilmesini sağlayacak işleri öğrenmiştir. Bu eğitim ve adaptasyon süreci daha sonra yerleşeceği Iowa'da beraber yaşadığı Bud'la

evlatlık edindikleri Vietnamlı Du'nun dil öğrenmesi ve "Amerikalı" olmayı öğrenme süreciyle benzerlikler taşır. Hem Yasemin hem de Du örneğinde okur, Asyalı iki göçmenin Amerika'da hayatlarını sürdürebilmek adına Amerikalılar tarafından eğitilmeleri ile karşı karşıyadır. Lillian Gordon tarafından nasıl giyineceği, nasıl davranacağı, bir alışveriş merkezinde yürüyen merdivene nasıl bineceği öğretilen Yasemin sömürgeleştirilmiş Üçüncü Dünyadan biri olarak Birinci Dünya Ülkesinde eğitilmelidir ve hayatta kalabilmek için öyle davranmalıdır. Zaman zaman bu şekilde davranmak ve giyinmek, dulluğunu örttüğü ve onu herhangi biri gibi gösterdiği için Yasemin'in hoşuna gitmiştir. Benzer bir şekilde, Amerika'ya geldiğinde İngilizceyi doğru düzgün konuşamayan Du, dil öğrenmiş, kendi dilinde konuşmayı reddetmiş ve öğretmenleri tarafından Amerikalı olmak konusunda aceleci bulunmuştur. Yasemin, Du'yu bir kez kendi dilinde konuşurken duymuş ve çok şaşırmıştır:

Eve döndüğümde Du ile başka bir oğlan ya da adam oturma odasındaki kanepede oturmuş ciddi ciddi Vietnamca konuşuyorlardı... Sonunda Du 'Selam anne' diyor. Aslında beni görmüyor bile. Binlerce kilometre öteden bakıyor. Bu onu Vietnamca konuşurken ilk görüşüm (Mukherjee, 1992: 103).

Kendini toparladıktan sonra kocası Prakash'ın Amerika'ya davet ettiği öğretmenini bulmak isteyen Yasemin, Lillian Gordon ve kızı Kate'in yardımıyla Devinder Vadhera'nın evine ulaşmıştır. Evini Yasemin'e açan Vadhera, Prakash'ın öğretmenidir ve hem Prakash hem de Yasemin onun Amerika'da profesör olarak çalıştığını düşünmektedir. Hâlbuki Devinder Vadhera (Amerika'daki adıyla Dave) saç ticareti yapmaktadır ve Hindistan'dan insan saçını ithal etmektedir. Yasemin bu gerçeği çok sonra fark edecektir. Çünkü Vadhera bunu sadece Yasemin ve Prakash'tan değil kendi ailesinden de saklamaktadır. Evinde tam bir Hintli gibi yaşamamanın yanı sıra Vadhera, Amerikan kültürünün hiçbir etkisinin ailesine sızmasına izin vermemiştir. Hintli ailelerin yaşadığı bölgede yaşayıp, Hint filmleri izlemenin yanı sıra gelenekleri ve aile ilişkileri bakımından da Hint kültürünü ev içinde yaşamaktaydılar. Gordon'ın yanında Amerikan giysilerine alışan Yasemin burada dulluğuna uygun sariler giymek, davranışlarında dul gibi olmak zorundadır. Kalacak yer ve yiyecek karşılığında Vadhera'nın evinde hizmetçilik yapmanın yanında Vadhera'nın anne ve babasına yardım etmiştir. Yasemin, Hindistan'da ardında bıraktığı Jyoti'ye bir anlamda geri dönmüştür. Hintliliğin yapay olarak sürdürüldüğü bu evde Yasemin, Jyoti'yi anımsatan her şeyden kendini uzak tutmak istemiştir. Roman boyunca hem fiziksel hem de

manevi olarak ilerleyen, ilerlemesi gerektiğini bilen Yasemin Vadhera'nın evinde kendini sıkıntılı hissetmiştir. Bu evde yaşanan yapay Hint yaşamı Yasemin'in dul bir kadın olarak geride bıraktığı görevleri ona hatırlatmıştır.

Uplabdh Sangwan, Yasemin'in Vadhera'ların evinde yaşadığı sıkışmışlık hissini geçmişiyile tamamen bağını koparmak isteği olarak yorumlar (Sangwan, 2015). Fakat Yasemin'in yaşadığı bu his sadece geçmişle bağ koparmak isteği ile açıklanamaz. Kendini sati geleneğine uygun olarak ateşe atması ya da bir dul olarak belirli kıyafetler giyip, çok az konuşması ve bir daha asla evlenmemesi beklenen Yasemin'e yüklenen bu görevlerin sürekli hatırlatılması onda sıkışmışlık hissi yaratmıştır. Yasemin geçmişiyile tüm bağlarından kurtulmayı değil, sadece dul kadınlara yüklenen, bir kadın olarak ilerlemesini engelleyen görevlerinden kurtulmak istemiştir. Beş ayın sonunda, Vadhera'nın aslında öğretmen değil bir saç tüccarı olduğunu öğrenen Yasemin'e Vadhera, saçlarını ona satması karşılığında yeşil kart alabilmesi için gereken parayı vermiştir. Yasemin'in yeşil kart alabilmek için saçlarını satması okura Yasemin'in değişen kimlikleri ve bu değişimin devam edeceği ile ilgili ipuçlarını vermektedir. Deborah Pergament'in de belirttiği gibi, saç bizim kimliğimizdir ve kişiliğimiz hakkında mesajlar içerir (Pergament, 1999). Elisabeth G. Gitter ise kadın saçının güç anlamına geldiğini ve kadının kendini ifade etmesi için bir araç olduğunu söylemiştir (Gitter, 1984). Saçlarını kesen ve bunu yeşil kart alabilmek için yapan Yasemin Amerika'da hayatta kalabilmek adına Hindistan'dan beraberinde getirdiği eski kimliğini ve hatta gücünün sembolü olan saçlarını geride bırakabileceğini okura göstermiştir.

Vadhera'nın evinden ayrıldıktan sonra Yasemin, yardım etmesi için Lillian Gordon'ın kızı Kate'in evine gitmiş ve Kate sayesinde, Taylor ve Wylie Hayes'in evlerinde bakıcılık işi bulmuştur. Kızları Duff'ın bakımı için Hayes'lerin evinde işe başlayan Yasemin, Hayes'lerin evini Amerikalı olduğu yer olarak anlatmıştır. Yaklaşık iki yıl kaldığı bu evde Yasemin bir hizmetçi değil ailenin bir üyesi olarak kabul edilmiştir. Duff için gündüz annesi olmuştur. Vadhera'nın evinden sonra Hayes'lerin evi Yasemin için yeni bir okul olmuştur. Gerileyen İngilizcesini tekrar ilerletmeye başlamış, Duff'ın bakımından arta kalan zamanlarda kendi eğitimiyle ilgili vakti bulabilmiştir.

Yasemin için Hasnapur hızla gerilerde kalmıştır. Para kazanabilmiş ve bunun yanında yemek ve kalacak yer için para harcamasına gerek olmamıştır. Para biriktirmenin onun için tek güvenlik noktası olduğunu bilmesine rağmen bir süre

düşünmeden harcamaya devam etmiştir. Para biriktirme konusu üzerinden kimliklerinin arasındaki farklara değinen Yasemin, değişen isimleri ve kendi içinde keşfettiği kimlikleri şu şekilde özetlemiştir:

Biriktirmeliydim... Jyoti biriktirdi. Ama Jyoti şimdi satı tanrıçaydı; Florida'da bir motelin arkasındaki çöp bidonunda cenaze ateşinde kendini yakmıştı. Yasemin gelecek için yaşıyordu... Düşüncesizce para harcamak benim cimri, korkak gettolardan yakamı sıyırma biçimimdi. Güvenilir çocuk bakıcısı her Yasemin için serüvenci serseri bir Jase vardır (Mukherjee, 1992: 146).

Vadhera'ların evinde geri döndüğü Jyoti kimliğinden sonra Yasemin'in burada yeni bir adı olmuştur. Taylor onu Jase olarak çağırmıştır. Her isminde olduğu gibi bu ismi aracılığıyla da Yasemin kendinde yeni bir yön keşfetmiştir. Jase ile serüvenci yönünü bulmuştur ve ona göre her güvenilir çocuk bakıcısı Yasemin'in içinde serüvenci bir Jase vardı. Bu noktadan itibaren Yasemin, her isminin, kimliğinin ona ait olduğunu, onu oluşturduğunu bilmektedir.

Yasemin ilk tanıştıkları gün kendisi gibi bir hizmetçiye bisküvi ikram eden, ona gülümseyen Taylor'a, Taylor'ın simgelediği rahatlığa aşık olmuştur. Yasemin bu aşkın cinsellikle bir ilgisi olmadığını, onun dünyasına aşık olduğunu söylemiştir. Taylor Yasemin'i değiştirmeyi düşünmemiş, yabancılığını örtmek ya da süzgeçten geçirmek istememiştir. Eşi Wylie'den ya da Kate'den farklı olmasından korkmamıştır. Kimse Yasemin'den değişmesini talep etmemiş, Hayes'lerin evinde Yasemin kendi istediği için değişmiştir. Bu değişikliğe paralel olarak da onu çağırdıkları isim Jase olarak değişmiştir.

Hayes'lerin evindeki ikinci yılında Wylie, eşi Taylor'dan ayrılmaya karar verdiğinde bu Yasemin için şaşırtıcı olmuştur. Çünkü Wylie başka bir adama âşık olmuş, evden ayrılmaya karar vermiştir. Uysal, boyun eğen eşlere, geleneksel ailelere alışkın Yasemin'e bu, inanılması güç bir karar olarak görünmüştür. Romanın sonunda karnında bebeğiyle, beraber yaşadığı Bud'ı geride bırakıp Taylor ve Duff'la Kaliforniya'ya gitme cesaretini gösterebilmesinin sebebi olarak Wylie'nin gidişine ve bunun tercih edilebilir bir seçenek olduğuna şahit olması düşünülebilir. Wylie'nin evden ayrılmasıyla Duff, Taylor ve Yasemin çekirdek aile olarak hayatlarına devam etmişlerdir. Wylie'nin Taylor'dan ayrılmadan önce evden ayrılacağı konusu ile ilgili Yasemin'le konuştuğu zaman Taylor'ın aslında Yasemin'den hoşlandığından bahsetmesi de aslında bu çekirdek ailenin temelini sağlamlaşmasında, Taylor ve

Yasemin'in yakınlaşmasında rol oynamıştır. Zaman ilerledikçe, Wylie'nin de evden ayrılmasıyla Yasemin artık iyice Jase'e dönüşmüştür.

Taylor beni değiştirmeyi düşünmüyordu. Yabancılığımı örtmek ya da süzgeçten geçirmek istemiyordu. Wylie ile Kate'den farklı olmam onu korkutmuyordu. Ben istediğim için değiştim. İnsanın kendisini geçmişle avutması yüreğine kurşun geçirmez bir yelek giydirmesi korkaklık olurdu. Claremont Bulvarında, Hayes'lerin ferah, temiz, iyi ışıklandırılmış dairesinde ben, sahte belgeli çekingen yabancidan, serüvenci Jase'e doğru çiçek gibi açılıyordum (Mukherjee, 1992: 154).

Bir pazar Taylor ve Duff'la beraber parka gittiklerinde kocası Prakash'ın katili Sukhwinder ile karşılaşmaları bu çekirdek ailenin ve serüvenci Jase'in sonu olmuştur. Sukhwinder ile parkta karşılaşan Yasemin onun peşinde olduğunu ve ondan kaçması gerektiğini anlamıştır. Bu sebeple gözlerden uzak olduğunu bildiği Iowa'ya gitmeye karar vermiştir. Bildiği bir yer olmamasına karşın Iowa'nın başı dertte olan kızlara göre olan bir yer olduğunu duyan Yasemin, Taylor ve Duff'ın itirazlarına aldırmış etmeden romanda karşılaşacağımız son kimliği olan Jane'e doğru yola çıkar.

Iowa'da hiç kimseyi tanımayan Yasemin oraya vardığında iş bulabilmek için Üniversite Hastanesi'ne gittiğinde Ripplemeyer Anne ile karşılaşır. O da aynı Lillian Gordon gibi Yasemin'e yardım eder. Evine götürür, yemek verir. Lillian Gordon gibi o da Yasemin'in geçmişiyle, Hindistan'daki hayatıyla ilgilenmemektedir. Oğlu Bud Ripplemeyer'in çalıştığı bankada Yasemin'e sekreterlik işi bulur. Yasemin'le ilk karşılaşmalarını Bud şöyle anlatır:

Seni içeri girerken gördüğümde hayatım yeniden başlıyor gibi oldu. Sanki o anda yepyeni bir kapı açılmıştı. İşte oracıkta benim bankamdaydın, inanmakta güçlük çekiyordum. Cumartesi matinelerindeki filmlere giden çocuktum yeniden. Bir film yıldızı, erişilmesi olanaksız bir tanrıça gibiydin. Sen orada annemin yanında duruyordun (Mukherjee, 1992: 165).

Yasemin'le ilk kez karşılaştığında Karin'le evli olan Bud altı ay sonra boşanmış ve Yasemin'le yaşamaya başlamıştır. Romanda okur Bud ile karşılaştığında, Bud ve Yasemin üç buçuk yıldır beraberlerdir, Du adında evlatlık edindikleri Vietnamlı bir oğulları vardır ve Yasemin hamiledir. Bud, Yasemin'le evlenmek istemesine rağmen Yasemin evlenmeyi reddetmektedir. Çalışmanın daha önceki ilgili kısmında da

belirtildiği gibi, Bud, Yasemin'le bebekleri doğmadan önce onunla evlenmek konusunda ısrarcı olmasına karşın Yasemin evlenmek istemez. Bud'ın Yasemin'in geçmişiyile, Hindistan'daki yaşamıyla neredeyse hiç ilgilenmemesi onu Bud'la evlenmekten alıkoyan nedenlerin başında gelmektedir. Ayrıca ilk eşi Prakash'ın ölümünden kendini sorumlu tutan Yasemin Bud'la evlenmeyerek onu ölümden kurtardığını düşünür. Yasemin'in sorumluluk duygusuyla beraber yaşadığı Bud'ı evlenecek kadar sevmediği duygusu romanda okura aktarılır. Ayrıca Yasemin, Bud'ın ona olan sevgisini onu sakat olmasına rağmen yalnız bırakmamasına bağlar. Evlenmeme kararının ardından şöyle der: "Kendimden öyle eminim ki, bir tanrıça gibi" (Mukherjee, 1992: 15).

Başlangıçta gayet sağlıklı bir adam olan Bud, Banka müşterilerinden birinin ona kızıp silahla vurması sonucunda sakat kalmıştır. Hayatına sakat bir adam olarak devam eden Bud'ı Yasemin yalnız bırakmamış, onun bakımını üstlenmiştir. Bud'ı bırakıp gitmemesindeki sebep sadece Hintli bir eş olarak ona atfedilen görevleri yerine getirmek istemesi değildir. Bud'ı vuran kişi evlerine geldiğinde onu engellemek için herhangi bir şey yapamamış olmasından duyduğu vicdan azabı, onun Bud'ı bırakıp gitmesini engellemiştir. Kocasını Prakash vurulduğunda engel olamadığı gibi Bud'ın vurulmasına da engel olamadığını düşünmüş, kendisini suçlamıştır.

Bud, Yasemin'e romanda karşılaştığımız son ismi olan "Jane" adını veren kişidir. Yasemin'in yabancılığın korkan ve onun Hindistan'daki hayatıyla ilgili soru sormayan Bud ve Iowa'daki tüm insanlar Yasemin'i Jane olarak çağırılmaktadır. Bunu Yasemin şöyle anlatmaktadır:

Bud bana Jane diyor. "Ben Bud, sen Jane." Önce anlamadım. Dalga geçiyor. Kalamiti Jane. Jane Russell'daki gibi Jane. Basit Jane'deki gibi Jane değil. Benimse bütün istediğim basit Jane olmak. Basit Jane de ötekiler gibi bir rol (Mukherjee, 1992: 27).

Roman boyunca kimlikleri ve isimleri arasında gidip gelen Yasemin, Iowa'da Taylor'dan bir kart alır. Taylor Duff ile birlikte onu Iowa'dan alıp Kaliforniya'ya gitmek istediğini yazmıştır. Başta bu teklif karşısında tedirgin olsa da Taylor ve Duff'la yaşarken ona verilen Jase ismi ve serüvenci ruhunu hatırlayan Yasemin, Taylor ve Duff onu almak için evine geldiğinde gitmek istediğine karar verir.

Erkekler arasında tercih yapmıyorum. Amerika'nın verdiği umutlarla eski dünyanın görev duygusu arasında bocalıyorum. Bir bakıcının hayatı iyi bir hayat, değerli bir hayat. Ne yapmalıyım? (Mukherjee, 1992: 199)

Bu sözleriyle Yasemin'in Bud'la hayatının bir görev duygusuna dönüşmesinden rahatsızlık duymaya başlamış ve artık orada yaşadıklarını vicdani bir görev duygusuyla yaptığını anlamış olduğu görülmektedir. Sadece görev duygusuyla hareket etmeye hayatında yer vermeyen Yasemin yoluna karnındaki bebeği, Duff ve Taylor'la devam eder. Taylor'la beraber New York'a dönmeyip Kaliforniya'da yeni bir hayata başlayacak olması da önemlidir. Anu Aneja, Yasemin'in Bud ve Taylor arasında yaptığı tercihi, eski dünyanın görev bilinci ve Amerika'nın vaatleri arasında yapılan bir seçim olarak yorumlar (Aneja, 1993). Hindistan kültüründe görev ve onura önem verilirken kişisel bir vaat yoktur. Diğer yandan Amerika, bireysel istekleri toplumsal zorunlulukların üzerinde tutar. Bud yerine Taylor'ı seçerek Yasemin eski yaşamın konforunu geride bırakmış, değişim mücadelesini seçmiştir. Ayrıca Yasemin Taylor'la beraber geriye, daha önce beraber yaşadıkları evin olduğu New York'a dönmeyerek hem hayatında ilerlemeye devam edeceği izlenimini vermiş hem de ablasının yanına Los Angeles'a giden Du ile buluşacağı ve orada Duff, Taylor, Du ve karnındaki bebeği ile hayatına devam edebileceğini okura göstermiştir.

Duyduğum şey suçluluk değil hafiflik. Daha şimdiden kendimi Jane olarak düşünmeyi bıraktığımı farkına vardım. Serüven, tehlike, değişim. Mutfak kuzinemin üstünde, bağdaş kurmuş halde uçup duran yıldız falcısına, "Bak görürsün yıldızların yerini nasıl da değiştireceğim" diyorum... Taylor'ın omzunda hıçkırıyorum, can verdiğim bütün yaşamlara, bütün ölmüşlerime ağlıyorum... isteklerin açlığı ve umudun verdiği pervasızlıkla yürümeye çalışıyorum (Mukherjee, 1992: 200).

2.2 Sömürgeci Ülkede "Öteki" Olarak Yaşamak ve Göç Üzerine

Ev kavramının insan hayatında önemli bir yeri vardır. Ev insanların nereye ait olduklarını söyler. Fikir olarak barınmayı, sabitliği, güvenliği ve rahatlığı temsil eder. Evde olmak insanların kabul gördükleri sevdikleri insanlarla oldukları yerdir. Ancak John McLeod'un da belirttiği gibi göçmenler için ev fikri karmaşıktır. Bir ülkeden diğerine göç ederken göçmenler, yeni yerlerde yeni evlerini kurma sürecinin içinde olurlar (McLeod, 2000: 210). Kendilerini ait hissettikleri yerlerden ayrılıp yeni ülkelere,

şehirlere göç edenler için bu yeni yerlere ait hissetme ancak zor ve karmaşık bir süreç sonucu olabilmektedir. Birinci bölümde de altı çizildiği üzere göçmenler sürekli olarak ikilemde hissedebilirler. Yasemin romanında da bu ikilemde olma hali açıkça görülebilmektedir. Hem ülkesinden beraberinde getirdiği hayatı hem de yeni hayatı ve kimlikleri Yasemin’de harmanlanmaktadır. Zaman zaman roman içinde hissedilebileceği üzere karar verirken hangi kimliğini ya da hayatını referans alacağı konusunda kafası karışabilmektedir.

Ailesi Lahor’dan Hasnapur’a göç etmek durumda kalan Yasemin’in hayatı çocukluğundan itibaren göçmen olmak, evi geride bırakmak hissi üzerine şekillenmiştir. Her ne kadar Yasemin doğmadan önce göç etmek durumunda kalsalar da aile içinde devam eden Lahor özlemi ve evden ayrı olma hissi Yasemin’e de yansıtılmıştır. Yüzyıllardır ailesinin yaşadığı Lahor’dan kopmak ailesi için kolay olmamıştır. Annesi, Lahor gibi bir kentten koparılıp çamurdan evlere mahkûm oldukları köylerine göç etmek durumunda kaldıkları için Tanrı’nın acımasız olduğunu düşünmüştür. Lahor’da çiftlik arazileri, dükkânları olan, sütunlu, bahçeli büyük mermer bir evde oturan annesi Mataji için Hasnapur’daki yaşamı kabullenmek kolay olmamıştır. Lahor’a hiç gitmeyen Yasemin bile bu kaybı hissetmiştir. İnsanların Lahorlu soylulara benzettiği babası Pitaji, Lahor’dan yayın yapan Pakistan radyosunu sürekli dinlemiş, son kalan Lahor gömleklerinden vazgeçmemiştir. Yasemin çocukluk ve gençlik yıllarında Pakistanlı şarkıcı ve oyuncuların adlarına Hintli şarkıcı ve oyuncularından daha çok aşına olmuştur. Ülkelerini terk etmek zorunda kalmalarının tek sebebi olarak Urdu ve Müslümanları gören Pitaji, onlardan nefret etmiştir. Lahor’da kullanılan Pencap dilini kullanmak konusunda da ısrar etmiş, Hintlilerin kullandığı Pencap dilinin yanında kendilerininkini yüceltmıştır.

Lahor ermişleri, Lahor kadınları, Lahor ceylanları: Babam bir sığınakta yaşıyordu (Mukherjee, 1992: 39).

Yasemin, babasının ve ailesinin ülkelerini terk ettikleri için kendilerini kötü hissetmekte haklı olduklarını düşünmesine rağmen, babasının bir daha Lahor’u göremeyeceği gerçeğini kabul etmesi gerektiğini, ancak bir aptalın hayatına bunun egemen olmasına izin verebileceğini söylemiştir. Ailesi ile ilgili söylediği bu sözler bize Yasemin’in ileride vereceği kararları hakkında fikir vermiştir. Yasemin, Amerika’ya vardığında Lillian Gordon’ın da ona tavsiye ettiği gibi geçmişinin onu yönlendirmesine izin vermemiş, sürekli değişmiş, evrilmiş ve yoluna devam etmiştir.

Yaşadığı yere ait hissedememe ve ev özlemine uzak yetişmeyen Yasemin Amerika'ya göç etmek durumunda kaldığında kimlikler arasında gezinerek, yaşadığı tüm zorluklara rağmen adapte olmayı başararak hayatta kalabilmiştir. Babası Pitaji'nin geçmiş özleminin onu ileriye taşımadığına şahit olarak yaşaması ve sonrasında Amerika'da Lillian Gordon'dan aldığı sürekli ileriye bakma tavsiyesi ile geçmişe bağlanıp kalmamıştır.

Ana karakter Yasemin'in gerek Hindistan'da yaşadıkları gerekse Amerika'ya vardığında karşılaştığı ön yargılar sömürgeci-sömürülen ilişkisini gözlemlemek, bunun gündelik hayattaki yansımalarına şahitlik etmek bakımından önemlidir. Yasemin, filmlerde gördüğü Amerika ile sonradan yaşayarak öğrendiği Amerika arasında fark olduğunu, kültürlerin iç içe geçtiğini, geçebildiğini fark etmiştir. Ayrıca henüz Jyoti iken filmlerde izlediği, insanlardan dinlediği hayali Amerika ile kendi ülkesi Hindistan arasında benzerlik olabileceği fikri hiç aklına gelmemiş olan Yasemin Amerika'nın kendi ülkesine benzeyen yönlerini fark ettiğinde çok şaşırmıştır. Amerika hakkındaki tek bilgisi öğretmeni Masterji'nin izlettiği film ve Masterji'nin Kaliforniya'da yaşayan yeğenlerinden gelen mektuplar olan Yasemin, Amerikalıların da Hintliler gibi olduğunu şaşıracak şu cümlelerle anlatmıştır:

Oradaki çiftçiler de bizim gibiydi, onlar da hava için kaygılanıyor, zor günlerde birbirine sarılan ailelerini, çocuklarına gerektiği gibi düşün yapıp yapamayacaklarını düşünüyorlardı (Mukherjee, 1992: 43).

Benzer şekilde Amerika'ya ilk vardığında Yarım Surat'la beraber bir arabada ilerlerken karşılaştığı manzaranın Hindistan ile aynı olmasına şaşırmıştır. Ana yolun dışında dar yollardan ilerleyen arabanın içinde gördüğü manzara karşısında şaşırarak Yasemin, manzaranın hiç yabancı olmadığını, Pencap'ın muson mevsimine benzediğini söylemiştir.

Roman boyunca Yasemin'in farklı oluşu ve insanların bu konuda gösterdiği tepkiler, Yasemin'in "öteki" olarak algılanışının izleri takip edilebilir. Romanda bunun ilk örneği Yasemin'in Iowa'daki yaşamı üzerinden verilmiştir. Iowa'daki evde herkes Yasemin'den "Hintli" bir şeyler pişirmesini beklemiş, sofrada Hint bir şeyler yoksa düş kırıklığına uğramış, komşularının oğlu Darrel açmayı planladığı golf sahası için Yasemin'in "Hintlice" bir ad bulmasını istemiştir. Iowa'da çiftçiler Yasemin'i farklı biri olarak görmekten çekinmişler, onun acayip harfleri okuyabildiğini fark ettiklerinde bunu zekâ olarak yorumlamışlardı. Onlara göre Yasemin "orası" denen bir yere aitti.

Bud Vietnamlı bir çocuğu evlat edinmek için başvurduğunda, Yasemin'in Asyalı olması işleri kolaylaştırmış ve büro pek sorgulamadan bir diğer Asyalı olan Du'yu onlara vermiştir. Gebelik kontrolü için hastaneye gittiğinde karşılaştığı başka bir hasta Yasemin'e kalçalarının güzel olduğunu söylemiş ve Yasemin'in hamile kalmak için muhtemelen çok uğraşmadığı konusunda tahminde bulunmuştur. Onun Üçüncü Dünya Ülkesinden bir kadın olarak muhtemelen doğurgan olduğu konusunda varsayımda bulunmuştur.

"Sizin çok güzel kalçalarınız var" dedi. Sizin sözcüğü bir türden bahseder gibiydi. Siz geniş kalçalı kıtalarda kum gibi kaynayan geniş kalçalı milyonlar, hamamböceği gibi ürüyorsunuz. "Genişsiniz, doğa sizi çocuk doğurmak için yaratmış"... "Hamilesiniz değil mi? Kolay olmuştur herhalde? Beklemek zorunda kalmamışsınızdır. Şanslısınız." (Mukherjee, 1992: 34).

Hayes'lerin evinde de bu durum pek farklı olmamıştır. Sohbet sırasında insanın dünyadaki görevlerinden bahseden Yasemin'e, Taylor bunun çok Hintçe olduğunu söylemiştir. Ayrıca Taylor'ın Amerikalı arkadaşları Yasemin'in nereli olduğunu tahmin etmeye çalışırken nereli olduğunu bulma konusunda birbirleri ile yarışmışlar ve her seferinde kendilerini geliştirmişlerdi. Eğitimli insanların farklılıklardan hoşlandığını söyleyen Yasemin, insanların Yasemin'in kendilerinden farklı olduğunu fark ettiklerini, ama şezlonglara kumaş geçiren, bodrumlarda saklanan, bıçak kullanmada usta kaçaklarla bir olmadığını da bildiklerini söylemiştir.

Romanda altı çizilen konulardan bir diğeri dil ve özellikle İngilizce'dir. Bu noktada Ashcroft, Griffiths, Tiffin'in dil ve sömürgecilik ilişkisi ile ilgili şu sözlerini hatırlamak önemlidir:

Dil, sömürge sonrası söylem mücadelesinde önemli bir alandır. Çünkü sömürgeleşme süreci dil ile başlar. Emperyal merkez tarafından dil üzerine uygulanan kontrol, kültürel kontrolün en güçlü aracıdır. Dil, gerçekliğin oluşturulabileceği terimleri, dünyanın "tanınabileceği, öğrenilebileceği" isimleri sağlar. Dilin değerler sistemi, sosyal, ekonomik ve politik söylemin temellendirildiği sistem haline gelir (Ashcroft & Griffiths & Tiffin, 1995: 283).

Değerler sistemi üzerinde etki oluşturmada kritik öneme sahip olan dil konusu, roman boyunca özellikle Yasemin üzerinden işlenen önemli konulardan biri olmuştur. İngilizce konuşmak istemenin doğuştan verilenden fazlasını istemek, dünyayı istemek

olduğunu düşünen Yasemin, dil öğrenme konusunda yetenekli, gelmiş geçmiş bütün kız öğrenciler arasında İngilizce eğitim görmeye aday olabilecek ilk kızdır. Geleceğini oluşturabilmek için dil öğrenmenin önemini erken kavramıştır. Öğretmeni Masterji'nin İngilizce kitaplarını okuyup kendini dil konusunda geliştirmeye çalışır, bir bakıma dünyayı istemektedir.

Yasemin'in İngilizce konusundaki ısrarı Prakash'la tanıştığında da devam etmiştir. Onunla evlenmeyi kabul etmeden önce kardeşlerine Prakash'ın İngilizce bilip bilmediğini sormuştur. Evlendikten sonra da Prakash Yasemin'in İngilizce'yi unutmaması için eve getirdiği el kitaplarını okumasını istemiştir. Dil, Yasemin ve Prakash için önemlidir. Dil konusundaki ısrarın en önemli sebebi Prakash'ın Amerika'ya gitme planları olsa da her ikisi de dil aracılığıyla güce sahip olmak, dünya ile iletişime geçebilmek, kendilerini anlatabilmek için İngilizce'yi bilmeleri ve unutmamaları gerektiğini bilirler. Bu konuyla ilgili olarak Braj B. Kachru, İngilizce'nin Simyası makalesinde İngilizcenin güç ve fırsatın dili olarak algılandığını, ayrıca davranışsal ve maddi olarak cazip güç ve bilgi alanına erişim sağladığını söylemiştir. Ona göre İngilizce güdümlenme ve kontrol için güçlü bir araçtır. İngilizcenin gücü o kadar baskındır ki kültürler ve diller arasında yeni bir İngilizce kullanma kasti oluşmuştur (Kachru, 1995: 292-295).

Hindistan'dan ayrılıp Amerika'ya giden ve orada Lillian Gordon'la tanışan Yasemin bir yandan Amerika'da hayatta kalması için gerekli olan davranışları ve giyim tarzını öğrenirken, İngilizce biliyor olmasının sağladığı avantajlara da değinir. Aynı evde kaldığı diğer kadınlar İngilizce bilmedikleri için kimseyle tam bir iletişime geçememişlerdir.

Hindistan bir zamanlar İngiliz sömürgesi olduğu için ben şanslıydım. "Hollandaca ya da Portekizce gibi bir dile takılıp kalmayı düşünebiliyor musun? Bak şu zavallı Kanjoballere, çok az İspanyolca biliyorlar." Kuşkusuz Lillian Kanjobalce öğrenmişti (Mukherjee, 1992: 112).

Sonraları Devinder Vadhera'nın evinde, Amerika'da sadece Hint kültürünün yaşandığı bir evde beş ay kalan Yasemin İngilizcesinin gerilemesinden yakınmıştır. Amerikan kanallarının hiç izlenmediği bu evde Yasemin, Vadhera ve eşi işe gidip, evdeki yaşlılar uykuya daldığında dizi film izleyerek İngilizcesini korumaya çalışmıştır.

Taylor ve Wylie Hayes'in evinde ise pratiğini kaybetmesinden dolayı başta biraz sıkıntı yaşamasına rağmen zamanla kendini geliştirmiş, etrafında gördüğü her yeni bilgiyi hızlıca edinmeye çalışmıştır.

Her şeyi kapıyordum. Her sabah haberler beynime kazınıyor ve çıkmıyordu. Sokaklardaki dil, yasaklanmış televizyondaki Hayes'lerin evinde bir konuk gibi oturup yalnızca yemeklerin dağıtımına yardım ettiğim akşam sofralarındaki dil, sözcüğü sözcüğüne bir çocuk gibi öğrendiğim dil benim dilim oluyordu (Mukherjee, 1992: 145).

Yasemin'in Iowa'daki evinde ise dil konusu evlatlık aldıkları Du üzerinden işlenmektedir. Vietnamlı olan Du Amerika'ya geldiğinde neredeyse hiç İngilizce konuşamamaktadır. Fakat üç yılın sonunda akıcı konuşmaya başlamıştır. Du, Yasemin ve Bud'ın Vietnamlı evlatlık oğludur. Bud, eşi Karin'den boşanıp Yasemin'le beraber yaşamaya başladıktan sonra bir akşam televizyonda Tayland hapishanelerindeki Vietnamlı sığınmacılarla ilgili özel bir program izledikten sonra büroyu arayıp evlatlık edinmek istediğini söylemiştir. Kendi tanımıyla elli yıllık "bencilliğinin" bedelini bu şekilde ödemek istemiştir. Romanda Vietnamlı bir çocuğun evlat edinilmesi ve Yasemin'in Asyalı olması dışında, birkaç kez daha Asya vurgusu yapılmıştır. Bud'ın erkek kardeşlerinden biri Kore'de ölmüş, Yasemin'in Amerika'ya gittiği ve sonrasında tecavüzüne uğradığı geminin kaptanı Yarım Surat gözünü, bir kulağını ve yanağının büyük bölümünü Vietnam'da bir pirinç tarlasında kaybetmiştir. Ayrıca Asya, Yarım Surat tarafından "evrenin koltukaltı" olarak tanımlanmıştır. Romandaki Vietnam vurgusu 1954'te başlayıp 1975'te biten Vietnam – Amerika savaşını akıllara getirmektedir.¹¹ Amerikalı Bud, Asyalı "öteki"lere evini açmış ve Amerikalı "bencilliğini" bu şekilde ödemek istemiştir. Evini Asyalılara açmak bir nevi, Amerika'nın Asya'dan özrü olarak okunabilir.

Daha önce Hayes'lerin evinde çocukları Duff'ın evlatlık olduğunu öğrenen Yasemin'in kendi kanından olmayan birini evlat olarak kabul etmek karşısındaki şaşkınlığını bu noktada hatırlamak önemlidir. Kendi kanından olmayan bir çocuğu yetiştirme fikri Yasemin için bir dulun yeniden evlenmesi kadar yabancıdır. Duff'ı evlat edinmek için küçük kasaba gazetelerine evli olmayan hamile genç kızların kendileriyle iletişime geçmeleri ile ilgili ilan veren Hayes'ler, Duff'ın annesiyle iletişime geçmiş,

¹¹ <https://www.historynet.com/vietnam-war>

Iowa Eyalet Üniversitesi'nde ikinci sınıfta okuyan Duff'ın annesinin eğitimine devam etmesine yardım etmeleri karşılığında Duff'ı evlatlık edinmişlerdir. Bu evlatlık edinme hikâyesini şaşkınlıkla dinleyen Yasemin, Hayes'lerin yanından ayrılmak durumunda kaldığında gitmek için seçtiği ilk yer, sadece bu hikâyeden bildiği Iowa olmuştur. Iowa'da kendinden yaşça büyük olan Bud ile beraber yaşamaya başlayan ve ondan hamile kalan Yasemin, Bud'ın ısrarlarına rağmen onunla evlenmeyi reddetmiştir.

Yeniden doğuş konusu da romandaki önemli temalardan biridir. Bir röportajında yeniden doğuşa inandığını söyleyen Mukherjee, *Yasemin* romanında doğuş, yaşam, ölüm ve yeniden doğuş temasına pek çok kez değinmiştir. İsim değişimleri ve roman boyunca farklı karakterleri arasında gidip gelen Yasemin kendini keşfetme sürecinde pek çok kez yeniden doğmuştur. Bunun en belirgin örneğini bir motelde intihar etmekten vazgeçtiği ve kendine tecavüz eden Yarım Surat'ı tanrıça Kali'ye dönüşüp öldürdüğü anda görülmektedir. Yasemin Yarım Surat'ı öldürerek kabuğunu kırmış ve yeniden doğmuştur. Bir tanrıçaya dönüşüp yeniden doğan Yasemin, roman boyunca hem kendi için tanrıça yakıştırmaları yapmış hem de insanlar onu bir Hint prensesi, tanrıça olarak tanımlamışlardır. Bud onunla ilk karşılaşmasını anlatırken Yasemin'in bir tanrıçaya benzetmiş, Darrel ona yemek hazırladığında bunun bir Hint prensesine yaraşır bir ziyafet olup olmadığından emin olamadığını söylemiştir. Yasemin kendisinden emin oluşunu 'bir tanrıça gibi' diye tarif etmiştir. Bunların yanı sıra Hindistan'dan ayrılıp Amerika'ya adım atmak üzere olduğu zaman tanrıça Kali'ye dönüşüp Yarım Surat'ı öldürmüştür. Yeniden doğuş ile ilgili bir başka örnek de Lillian Gordon'ın kızı Kate'in evinde Yasemin ve iguana Sam'in karşılaşmasıdır. Kate'in evine kendisine iş bulmasını istemek için giden Yasemin, bir iguana olan Sam ile karşılaşır. Korkmadan onu kucağına alan Yasemin yeniden doğduğunu söylemiştir.

Sam hiç görmediğim bir hayvandı. Küçük bir dinazor mu? Yoksa büyük bir kertenkele mi? Hayvan çevresine bakındı, gerindi. Kafatasını her yöne çevirerek esniyor, tıslıyor, uzun siyah dilini bir kamçı gibi kullanıyordu. Daha sonra tahta zeminde ilerleyerek gelip beni kokladı. Sonra bacağıma bir pençe atarak tırmanmaya başladı... Kaldırıp kucağımda tuttum. Doğrusu yeniden doğmuştum (Mukherjee, 1992: 103).

İguana da Yasemin gibi Amerika'ya ait değildir. Kamuflej özelliği ve sükûnetiyle bilinen iguana, bu özellikleri sayesinde ait olmadığı Amerika'ya adapte

olabilmiştir ve aynı coğrafyada hayatına adapte olmaya çalışan Yasemin iguana üzerinden adaptasyon sağlamasının mümkün olabileceğinin ipuçlarını okura vermiştir. O da iguana gibi adapte olacak ve yaşamına yeni derisi olacak olan yeni kimlikleriyle devam edebilecektir. Yasemin'in Yarım Surat'la karşılaşması ve Sam'le karşılaşması, onları tanımlaması ve ardından kendini yeniden doğmuş gibi hissetmesi de benzerlik gösterir. Bir gözünü, bir kulağını ve yanağının büyük bir bölümünü Vietnam'da bir pirinç tarlasında kaybeden Yarım Surat'ı Yasemin, zifiri karanlıkta bir ormanda üzerine gelen bir yarası olarak tasvir etmiştir. Onun da görünüşü olarak Sam'den bir farkı yoktur ve onunla da karşılaştıktan sonra Yasemin yeniden doğmuş hissettiğini söylemiştir.

2.3. Toplumsal Cinsiyet Temelinde Cinsiyetli Kimlikler ve Görevler Üzerine

Yasemin romanı, Üçüncü Dünya Ülkesinden bir kadının Amerika'ya göç etmesi üzerinden kendini keşfi, yeniden yaratması ve farklı kimliklere bürünmesini anlatırken hem kendi ülkesinde hem de göç ettiği Amerika'da "öteki" olarak algılanışını açıkça göstermiştir. Yasemin, Üçüncü Dünyadan bir insan olmanın zorluklarının yanında bir kadın olarak da yaşadığı zorlukları, üzerine yüklenen görevleri okura aktarmıştır. Karşılaşılan ayırımcılıklar ve önyargıların yanında kadınlık – erkeklik görevleri ve kültürel olarak kadına atfedilen "kutsal" görevler romanda anlatılmıştır.

Anu Aneja'nın da bahsettiği üzere Yasemin, öncelikle babasının eğitime engel olmak istemesiyle başlayan ve sonrasında gerek hayatına giren erkeklerin onu "çiçek", "egzotik prenses", "tanrıça" olarak adlandırması gerekse Amerika'da karşılaştığı diğer insanların öteki olarak ona yüklediği anlam ve değerler üzerinden belirli kalıplara sokulmaya çalışılmıştır (Aneja, 1993).

Kadına atfedilen görevler ve karşılaşılan ayırımcılıklardan bahsedilirken Yasemin'in kendi ülkesi ve Amerika'da yaşadıkları arasındaki benzerlikleri görmek ilgi çekicidir. Kız olarak doğmasının bir lanet olarak görülmesi ile kendi ülkesinde başlayan zorluklar, göç ettiği Amerika'da peşini bırakmamıştır. Ailenin beşinci kız çocuğu olarak doğan Yasemin'in doğumu diğer tüm kız kardeşlerde olduğu gibi bir lanet, annesinin günahlarının bir sonucu olarak algılanmıştır. Dünyaya diğer kız kardeşlerinden daha güzel ve akıllı olarak gelmiştir ve bu, annesine göre var olan akıllı kullanamayacak bir kız için Tanrının yaptığı bir acımasızlıktır. Bereketli bir yılda,

ekinlerin bol olduğu bir zamanda doğması bile Yasemin'in doğumunun lanet olarak görölmesini engelleyememiştir. Yasemin bir kız değil de erkek olarak doğsaydı bereketli bir yılda doğması ileride başarılı işler yapacağı şeklinde yorumlanabilirdi. Fakat bir kız çocuğu olarak Yasemin lanetlidir ve cennete girebilmesi için evlenmelidir. Doğumunda kız çocuğu olarak doğduğunu fark eden annesi onu öldürmek ve yaşayacağı kötü günlerden kurtarmak istemiştir. Yasemin bunu annesinin kendisini çok fazla sevmesi olarak yorumlamıştır. Annesi onun öldürerek, yaşayacağını öngördüğu acılara engel olmak istemiş fakat Yasemin bir şekilde yaşamayı başarmıştır. Işık anlamına gelen Jyoti'den savaşan Jane'e dönüşeceğinin ipuçlarını Yasemin bu noktada vermiştir. Doğumundan itibaren hep savaşmak ve kendini yeniden yaratmak durumunda kalmıştır. Henüz yedi yaşındayken karşılaştığı yıldız falcısının onu gelecekte dulluk ve sürgünün beklediği ile ilgili kehanetini herhangi bir insanın yapacağı gibi kabullenmemiş, isyan etmiştir. Yıldız falcısına karşı çıktığı için başına bir yumruk yemiş, düşmüş ve alnında yıldız şeklinde bir yara açılmıştır. Yasemin bunu üçüncü gözü olarak yorumlamış ve artık bir bilge olduğunu söylemiştir. Yıldızları yerinden oynatabilecek güçte olduğuna inanan Yasemin içsel gücünden ve varlığını ortaya koymadaki ısrarından vazgeçmemiştir.

Anu Aneja, Yasemin'in romanda hem Üçüncü Dünya ataerkilliğinin hem de Birinci Dünya emperyalizminin kurbanı olduğunu vurgulamıştır. Öncelikle eğitimine engel olmak isteyen babası tarafından kurban edilen Yasemin, daha sonra sati uygulamak durumunda bırakıldığı için ataerkil Hint kültürü tarafından kurban edilmiş, batıda ise uğradığı tecavüz ve maruz kaldığı klişe etiketler üzerinden kurban edilmiştir (Aneja, 1993).

Eğitim almak ve eğitimine devam etmek Yasemin için hiç kolay olmamıştır. Okulda başarılı bir öğrenci olan ve öğretmeni tarafından "pislikte açan nilüfer çiçeği" olarak tanımlanan Yasemin ailesi tarafından bir an önce evlendirilmek istenmiştir. Bunu öğrenen öğretmeni Masterji aileyi ziyaret edip ikna etmek istemiş ve Yasemin'in babası Pitaji ile Masterji arasında kadınların görevleri ve nasıl olmaları gerektiği konusunda bir konuşma geçmiştir. Masterji onlara genç hanımların eğitimine devam edip kendilerine iş olanağı sağlamalarının ne kadar önemli olduğunu anlatmaya çalışmıştır. Zeki ve başarılı olduğu ailesi tarafından bilinse de babası Pitaji'ye göre "zeki hanımlar zeki oğlanlar doğururlar"dı. Yine de Yasemin öğretmeni Masterji ve annesinin desteğiyle babasına rağmen eğitimine devam edebilmiştir.

Kendisine uygun eş bulup evlendirmeye çalışan aile üyelerine rağmen içinde bulunduğu şartlara göre alabileceği eğitimi alan Yasemin, babasının ölümünden sonra erkek kardeşleri tarafından evlendirilmek istenir. Buna karşı çıkamayan Yasemin erkek kardeşlerinin eve davet ettiği arkadaşlarına âşık olmayı dener. Eğitim almak için çabalayan, henüz yedi yaşındayken bile isyan edebilen bir kız olan Yasemin'in neden bu aşamada ailesine karşı çıkmadığı sorusu okurun zihninde belirebilir. Fakat babası ölen, babasının toprakları satılan Yasemin evlenmek dışında bir fırsatı olmadığını farkındadır. İçinde bulunduğu şartlar düşünülürse, getirilen herhangi bir adayı kabul edip evlenmemesi bile kendi içinde bir varlık ortaya koyma olarak kabul edilebilir. Nitekim ilk kocası ve ona Yasemin adını veren Prakash'a âşık olmuş ve onunla evlenmeyi kendisi seçmiştir. Prakash'tan önce erkek kardeşlerinin başka arkadaşlarıyla da karşılaşan Yasemin, kabul edeceği eşin fikirlerine, bakış açısına önem vermeyi ihmal etmemiştir. Erkek kardeşlerinin arkadaşı olan Prakash evlerini ziyaret ettiğinde, onu görmeden önce yan odadan yaptıkları tartışmaları duymuş ve önce fikirlerine, açık görüşlü olmasına âşık olmuştur. Cennete girebilmesinin tek yolunun evlenmek olarak görüldüğü bir kültürde doğan, babası ölünce toprakları satılan ve eğitimine devam edemeyecek olan Yasemin şehirli ve nispeten açık görüşlü biri olan Prakash ile evlenmiştir. Prakash kültürel olarak ailesiyle yaşamaları gerekmesine rağmen Yasemin'le ayrı evde yaşamak ve dini bir düğün yerine resmi bir nikâhla evlenmek istemiştir. Yasemin'in onu ilk ismiyle çağırması ve erken yaşta çocuk sahibi olmamak konularında ısrarcı olmuştur. Yasemin içine doğduğu kültürün üzerine yüklediği çocuk doğurmak, eşini ilk adıyla çağırmamak, uysal olmak gibi görevleri ve ona atfedilen özellikleri terk etmekte zorlanmıştır.

Siyasi koşullardan açıkça söz edilmese bile roman, siyasi grupların ve terörist saldırıların yoğun olduğu bir dönemde geçmiştir. Nitekim Yasemin'in kocası Prakash, Sih bir teröristin, içinde oldukları dükkânın önüne bomba bırakması sonucu ölmüştür. Yasemin'i hedef olarak seçen terörist ile okur Prakash'ın ölümünden önce Yasemin'in evinde karşılaşmıştır. Yasemin'in erkek kardeşleri ile sohbet ederken kadınların evde tutulması ve kıyafetlerine dikkat edilmesi konusunda Yasemin'in erkek kardeşlerini uyaran terörist, Yasemin'in bu öğütlere uymamasının cezasını ölüm olarak vermek niyetindedir. Terörizmin ve çatışmaların ortasında kıyafetlerine müdahale edilen ve evlere kapatılması öğütlenen kadınlar olmuştur. Yasemin ölüm tehlikesinden kazara kurtulsa da Hint kültürüne uygun olarak ölen kocasının ardından sati geleneğine uyması ve kendini kocasının cenaze ateşine atıp yanması uygun görülmüştür. Fakat

Yasemin kendini yakmak yerine kocasının yarım kalan görevini yerine getirmek ve Amerika'ya, Kocasını Prakash'ın kabul edildiği üniversiteye gitmek ve bahçesinde kocasının eşyalarını ve kendini yakmak ister.

Yasemin'in Amerika'ya göç etme sebebi olan sati, Hindistan'da dul kadınların kendilerini kocalarının cenaze ateşine atma geleneğidir. Yalçın Kayalı *Eski Bir Hint Geleneği: Sati* makalesinde sati geleneğini şöyle anlatır:

Sati geleneğine göre kocası ölen kadının sati kararı alması için bir gün beklenirdi. Eğer kadın sati kararı alırsa eşi yakılmak için yatırıldığında, kadın da yanına uzanabilir, eşi yanarken ateşe atlayabilir ya da bağdaş kurarak eşinin yanına oturur ve kaderini beklerdi... Eski Hint'te dul kadınların evlenmesine izin verilmezdi. Kocasını ölen kadın oğulları yetişkinse onların himayesine girer aksi takdirde kadınlar kocalarının yakın akrabalarının yanında yaşardı. Ailesinin himayesinde yaşayan dul kadının mutlu görünmesi ayıplanırdı. Dul kadınların her zaman saçlarının kesilmiş olması gerekirdi. Yedikleri yemekse günde sadece bir kere ve hayatta kalmak içindi. Bütün mücevherlerine el konulur ve bir kat hasır üzerinde yatarlardı. Hayatlarını yaşadıkları evdeki insanlara adar ve onlara büyük saygı gösterirlerdi (Kayalı, 2013: 366-367).

Sati geleneğine romanda üç örnek üzerinden tanık olunmuştur. Bunlardan birincisi Yasemin'in Hasnapur'daki komşusu Vimla'dır. Vimla Hasnapur'da iki katlı gerçek tuğladan yapılmış evde oturabildiği için kıskanılan, bulunduğu köyün en şatafatlı evliliğini yapan ve kocasını yirmi bir yaşında kaybeden bir kadındır. Kocasının ölümünün ardından Vimla gaz yağına bulanıp kendini sobanın üstüne atarak bir dul ve ahlaklı bir kadın olarak kendisinden bekleneni yapmıştır. İkinci sati örneği Yasemin'in annesi Mataji üzerinden verilmiştir. Mataji'de Vimla gibi kendini ateşe atmak istese de çocukları buna izin vermemiştir. Satiye uygun olarak kendini kocasının cenaze ateşinde yakmayan her kadın gibi o da saçlarını traş etmiş, yemek yemeyi reddetmiş ve kaba kumaşlara bürünmüştür. Mataji günde bir kez zar zor ağzına tıkanan pirinç lapasını yiyerek hayatta kalmıştır. Vimla gibi kendini yakmasa da bir dul olarak Mataji'nin yaşaması beklenen hayat kolay değildir. Gelenekler doğrultusunda yaşama hakkının olması bir seçim hakkı gibi görünse de yaşadığı şartlar bakımından ölüme eş değer bir hayat sürmektedir. Sadece kendi gibi dullar ya da toplumdan dışlanmış insanlarla görüşebilen Mataji uğursuz kabul edilmektedir. Bir kadın olarak doğmasının uğursuz kabul edilmesinin yanı sıra, dünyaya kız çocukları

getirmesi ve kocasının ölmesi ayrı lanetler olarak görülmektedir. Bu kadar laneti üzerinde barındıran bir kadın toplumun gözünde önceki hayatında çok büyük günahlar işlediği için cezalandırılan bir kadındır.

Romanda okurun en son karşılaştığı sati örneği ana karakter Yasemin'dir. Yasemin kocası öldüğünde sati uygulamak için Amerika'ya gitmeye ve kocasının kabul aldığı üniversitenin bahçesinde kendini yakmaya karar vermiştir. Fakat bu kararı vermeden önce kendisi gibi dul olan ve toplumdan dışlanan annesinin evine gitmiştir. İki dul kadın olarak pencereleri kapalı kulübelerinde yalnız yaşamışlardır. Ablaları ile kocalarının hiçbiri otobüs ya da tren paralarını ödemedikleri için görüşmeyi kesmek durumunda kalmışlardır. Ağabeyleri ise sadece hafta sonları onları ziyaret etmiştir. İnsanlar Yasemin ve annesindeki uğursuzluğun kendilerine bulaşmasını istemedikleri için onları ziyaret etmek istememişlerdir. İnsanlar "o ana-kızı bir boğa ile bir bomba dul bıraktı. Şimdi bu kadar acı çektiklerine göre çok günah işlemiş olmalılar" (Mukherjee, 1992: 84) diye düşünmüşlerdir. Burada, annesi ile yaşadığı hayat içinde Yasemin kendini ölmüş gibi hissetmiştir. Ölmüş gibi hissetmek Yasemin'in yeniden doğumuna şahit olunacağını işaretidir. Roman boyunca ölüm – yeniden doğum arasında gidip gelen Yasemin, Prakash'ın ölümü ve Amerika'ya göç edişi ile kendini yeniden yaratacak, hayatta kalacaktır.

Gayatri Chakravorty Spivak 1988 yılında yazdığı *Can the Subaltern Speak?* (Madunlar konuşabilir mi?) makalesinde madun olarak kadınlardan bahsederken sati geleneğini örnek olarak verir. Ne sömürgeleştirilmiş Hindistan'ın ne de sömürgeci İngiltere'nin sati konusunda kadına söz hakkı tanıdığını söyleyen Spivak, asıl konuşması gereken taraf olan, sati kurbanı kadınların konuşturulmadığının, fikir beyan etmelerine izin verilmediğinin altını çizmiştir (Spivak, 1988). İngiliz metinleri, kadınlara Batı bireyselliği ve "üstün" Batı medeniyetinin modern özgürlükleri ekseninde bir rol biçerken, Hint metinleri görev ve gelenek çerçevesinde sati geleneğini ve kadınların sati geleneğine uymaları gerekliliğini aktarmışlardır. Her iki taraf fikirlerinin geçerliliği konusunda iddialarını öne sürerken kadınların bu konuda ne düşündüğü konusu muğlaktır.

Romanda Hindistan kadınları ve özellikle sati geleneği üzerinden kadınlara yüklenen görev ve sorumlulukların anlatımının yanı sıra Yasemin'e isim veren, onun Amerika'da hayatta kalabilmesine yardım eden Lillian Gordon ve Ripplemeyer Anne karakterleri ile Yasemin'in karşılaşması ve aralarındaki ilişki üzerinden okura, Birinci ve Üçüncü Dünya Ülkelerinden kadınları inceleme olanağı sağlanmaktadır. Lillian

Gordon evini ve işini mültecilere açmış, Üçüncü Dünya Ülkesinden olanlara, özellikle kadınlara yardım etmeye çalışan bir kadındır. Evinde Yasemin dışında üç Kanjoballi kadın yaşayan Gordon, onların Amerika'da iş bulabilmeleri için ihtiyaç duyabilecekleri eğitimi de vermeye çalışmıştır. Beyaz bir kadın olarak siyahi kadınlara evini açması ve onlara yardım etmesi beyaz-siyah kadın dayanışmasının bir göstergesidir ve Mukherjee'nin kız kardeşlik dayanışmasını mümkün gördüğünün göstergesidir. Her ne kadar beyaz bir kadının eğitici konumdayken siyahi kadınların eğitilen kısımda olması klişe bir sahne olsa da beyaz ve siyah kadınların birbirine destek olabileceğinin ve birbirini anlayabileceğinin romanda örneklendirilmesi önemlidir.

Birinci Dünya Ülkesinden beyaz bir kadın olan Lillian Gordon, Amerika'da hayatta kalabilmek için yardıma ihtiyacı olan siyahi kadınları evine kabul etmenin yanı sıra onları hizmetçi olarak görmemiş, elinden geldiğince onları eğitmeye çalışmıştır. Kadınlara evinin bir ferdi gibi davranan Gordon, onların geçmişleriyle ilgilenmemiştir. Üstünlük kurmaya çalışmaması ve beklendiği üzere onlara faydacı yaklaşmaması okura Albert Memmi'nin "reddeden sömürgeci" tanımını hatırlatmaktadır. Memmi *Sömürgecinin Portresi Sömürgeleştirilenin Portresi* kitabında sömürgeci ve sömürgeleştirilen tanımlamalarını yapmıştır. Memmi'ye göre iki çeşit sömürgeci vardır. Bunlar 'kabul eden' ve 'reddeden' sömürgecilerdir. Kabul eden sömürgeciler, sömürgeleştirilmiş ülkelerde halkın maruz kaldığı ayrımcılığı kabul eden ve haklı bulan kısımdır. Memmi'ye göre sömürgeci ülkeden olan herkes ille de sömürgeci olmaz. Sömürgeciliğin yol açtığı ekonomik, siyasal ve ahlaki skandalı gördükten sonra sömürge ülkesinden olanlardan bazıları yurttaşlarının olduğu şeyi olmayı kabul etmez. Memmi bunlardan "reddeden sömürgeci" olarak bahseder ve şöyle devam eder:

Reddeden sömürgeci, açıkça bu durumu protesto edebilir, anlaşma imzalayabilir ya da sömürgeleştirilenlere karşı düşmanca davranmayan gruplara katılmış olabilir. Bu bile onun sadece zorlukları ve rahatsızlıkları değiştirdiğini fark etmesi için yeterlidir. Somut bir durumdan zihnen kaçmak, bir ideolojiyi onun ilişkileri içinde yaşamaya devam ederken reddetmek kolay değildir. Artık o, onu tutarlılık ve uyumdan yoksun bırakan zıtlıklar içinde yaşar (Memmi, 1991: 64).

Beyaz bir kadın olarak siyahlardan üstünlüğü konusunda yerleşmiş bir varsayım olmasına rağmen bunu kendi faydasına kullanmayan Gordon, sömürgeci düzenin beraberinde getirdiği kalıplara uymayı reddetmiştir. Gordon dışında romanda

Ripplemeyer Anne üzerinden de Birinci ve Üçüncü Dünya Ülkesi kadınları karşılaştırılmıştır. Yasemin kendi ülkesindeki kadınlar ile Amerikalı kadınları Ripplemeyer Anne üzerinden karşılaştırmıştır. Hindistan'da bir kadın yirmi iki yaşında yaşlı kabul edilebilecekken yetmiş altı yaşında güzel kıyafetleri ve bakımlı saçları olan Ripplemeyer Anne, Yasemin için farklı bir örnek olmuştur. Bu farklılıktan bahsederken birini diğeri üzerinde tutmamış, iyi ya da kötü gibi bir sonuca varmamıştır. Hindistan şartlarında kendini kocasının cenaze ateşine atıp intihar eden kadının öyküsünün acıklı bir öykü olmadığını söyleyen Yasemin asıl acıklı kabul edilecek hikâyenin Ripplemeyer Anne gibi yaşlı bir kadının hala bakımlı görünmeye çalışıp tırnaklarıyla, saçlarıyla uğraşması olduğunu söylemiştir.

Köylüler, "Toprak bir testi kırıldığı zaman içindeki havanın dışarıdaki havayla aynı olduğunu görürsünüz." derler. Vimla kendini ateşe attı, çünkü o testisini kırmıştı ve içerisi dışarıya diye bir şey olmadığını görmüştü. Bizler aynı mutlak varlığın kabuklarıyız. Hasnapur'da Vimla'nın öyküsü acı bir öykü değildir. Asıl acı olan Ripplemeyer Anne yaşında bir kadının hala kabuğuyla uğraşıp durması, Madam Cleo'ya gidip tırnaklarını, saçlarını yaptırmayı savsaklamamasıdır (Mukherjee, 1992: 18).

Ripplemeyer Anne örneği, kültürel farklar ve bakış açısı farklılıkları göz önünde bulundurulduğunda çalışmanın birinci bölümünde de bahsedilen, Hazel V. Carby'nin *White Women Listen!* (Dinle Beyaz Kadın!) makalesine bir örnek olarak düşünülebilir. Carby'nin makalesinde bahsettiği üzere Batı feminizmi, siyahi ve Asyalı kadınları oryantalist klişeler üzerinden tanımlamış ve onları Batılı beyaz kız kardeşleri tarafından kurtarılmaya muhtaç olarak göstermiştir. Siyahi ve Asyalı kadınların asıl ihtiyaçlarını ve içinde bulundukları kültürel ortamı göz ardı eden bu varsayım Carby tarafından eleştirilmiştir (Carby, 2005). Aynı şekilde Chandra Mohanty de *Under Western Eyes: Feminist Scholarship and Colonial Discourse* (Batılı Gözler Altında: Feminist Bilginler ve Sömürgeci Söylem) makalesinde Üçüncü Dünya kadınının benzer istekleri, deneyimleri ve amaçları olan tek tip kadınlar olarak tarif edilmesini eleştirir (Mohanty, 2003).

Roman başlangıcında Masterji ve Yasemin'in babası Pitaji arasında geçen kadınlık-erkeklik görevleri konuşması dışında romanda kadınlık ve erkeklik görevleri üzerine konuşulan en belirgin nokta Devinder Vadhera'nın evi olmuştur. Yasemin'in beş ay kaldığı Devinder Vadhera'nın evi üzerinden geleneksel Hint ailesi ve kadınlık-

erkeklik görevleri anlatılmıştır. Vadhera yaşlı anne ve babası ile karısı ile Amerika’da yaşarken Hint kültürüne körü körüne bağlı kalmayı sağlayabilmiştir. Bu evde Yasemin dul bir kadın olarak kabul görmüş, öyle davranması ondan beklenmiştir. Yasemin kıyafetlerini dul oluşuna uygun seçmek durumunda kalmıştır. Evlerinde kalmanın karşılığı olarak Yasemin Vadhera’nın anne ve babasına hizmet etmiş, evlerini temizlemiş, ücreti yemek ve giysi olarak ödenen sadık bir hizmetçi olmuştur. Vadhera ve karısının evliliği ve aile yapısı geleneksel Hint ailesinin Amerika’daki örneği olarak sunulmuştur. Vadhera suskun, düzenli ve sert tarafken, karısı boyun eğen, güzel ve saf taraf olmuştur. Ailenin mutlak hâkimi erkeğin annesi olan bu evde Vadhera aile içindeki konumunu ve saygınlığını koruyabilmek adına ailesinden ve hatta eşinden yaptığı işi saklamış, onlara öğretmen olduğunu söylemiştir.

Geleneksel Hint ailesinden başka seçeneklerin, başka aile çeşitlerinin var olabileceğini Yasemin, Hayes’lerin evinde görmüştür. Kendilerine ait olmayan bir çocuğu evlat edinen ve bundan rahatsızlık duymayan bir aileyi Yasemin şaşırtıcı bulmuştur. Evlat edinmeyi dul bir kadının evlenmesi gibi görmüştür. Evlat edinmek dışında ikinci şaşkınlığı Yasemin, Wylie başka bir adama âşık olup evi terk ettiğinde yaşamıştır. Bir kadının evliyken başka bir erkeğe âşık olması fikrinden ziyade bunu açıkça söyleme ve tereddüt etmeden kararını uygulayabilme gücü Yasemin için bir devrim niteliğindedir. Kadınların görev duygusuyla hareket etmek yerine kendi duygularını dinleyebileceği ve kendilerini gerçekleştirebileceği bir dünya bu noktadan sonra Yasemin’e mümkün görünmüştür. Romanın sonunda Bud’ı geride bıraktığında da Yasemin suçluluk duymayacak, görev duygusuyla karar vermeyecektir.

Tanrıça, prenses, kasırğa gibi sıfatlarla tanımlandığı Amerika’da Yasemin, Üçüncü Dünya ülkesinden bir kadın olarak “tehlikeli” ve “erotik” bulunmuştur. Özellikle Iowa’da Jane olarak klişe sıfatlarla karşı karşıya kalmıştır. Iowa’ya yerleşip Bud’la beraber yaşamaya başlayan Yasemin erkekler tarafından âşık olunacak bir prenses, kadınlar tarafından kasırğa olarak tanımlanmış ve Üçüncü Dünya Ülkelerinden “öteki” kadınlara atfedilen doğurganlık ve erotizm üzerinden tanımlanmıştır. Bud’ın eski eşi Karin, Yasemin’in Iowa’ya gelen bir kasırğa olduğunu her şeyi yakıp yıkacağını söylemiş, eşinden ayrılmasının sorumlusu olarak Yasemin’i görmüştür. Fakat kocası Bud sakat kaldıktan sonra ona bakan, üzerine yüklenen kadınlık görevlerini yapan Yasemin karşısında Karin kendisinin Bud’a bu kadar iyi bakamayabileceğini itiraf etmiştir. Görevlerini yerine getirmek ve boyun eğmişlik bakımından Hintli ve Amerikalı iki kadın birbirlerini öteki üzerinden tanımlamışlar, Üçüncü Dünya Ülkesi kadınına

atfedilen boyun eğme, itaat etme ve zorluklar karşısında görevlerinden vazgeçme ilkelerinin altı çizilmiştir.

2.4 Sonuç

Değişen dünya koşullarında özellikle kadın olarak var olabilmek, varlık gösterebilmek, hayatta kalabilmek için kendini yeniden yaratmak ve içindeki farklı kimlikleri, özellikleri fark ederek dünyaya ayak uydurabilmek önemlidir. *Yasemin* romanında da görüldüğü gibi fiziksel ve ruhsal olarak hareket halinde olmak kritiktir. Ana karakter Yasemin, roman boyunca, kendini yeniden yaratmayı başarabilmesi, kimlikler arasında kolaylıkla hareket edebilmesi sayesinde hayatta kalabilmiştir. Zaman zaman toplum ve kültür tarafından üzerine yüklenen kadınlık görevleri ile sabitleştirilmeye çalışılsa da Yasemin sabit kalmanın onu yok edeceğinin farkına varmıştır. Hayatına giren erkekler ve toplum tarafından ona yüklenen çeşitli görevler ve sürekli değiştirdiği isimleriyle başa çıkabilmesi bütün zorluklara rağmen hayatta kalabilmesi onu var etmiştir.

Hindistan'dan Amerika'ya sadece satı uygulamak ve kocasının yarım kalan görevini yerine getirmek için yolculuk yapan genç kadından kendi kararlarını vermekte daha cesur başka bir kadına evrilen Yasemin karakteri ile Mukherjee, kadına yüklenen görev ve sorumlulukların yükü altında kaybolmak yerine şartlara adapte olmanın ve hayatta kalmanın bir yolu olabileceğini göstermiştir. Yasemin değişmiş, adapte olmuş ve hayatta kalmıştır. Köklerinden kopmasını bir yok oluş olarak değil başka coğrafyalarda kök salma fırsatı olarak değerlendirmiştir. Sadece kadın olması değil Hindistan'dan bir kadın olmasının getirdiği başka önyargılarla da başa çıkabilmiştir. Amerika'da ona yüklenen Üçüncü Dünya Ülkesinden olmasına dair klişelere rağmen öteki olarak konumlandırıldığı bir ülkede varlık gösterebilmiştir.

Sömürgecilik sonrası dönem izlerinin de sürülmesinin mümkün olduğu romanda sömürgeci-sömürgeleştirilen özellikleri ve birbirine geçmiş özellikleri Yasemin ve ailesi ile Amerika'da beraber yaşadığı insanlar üzerinden incelenebilmektedir. Ailesi göçmen olan ve Pakistan'dan Hindistan'a siyasi koşullar sebebiyle taşınmak durumunda kalan Yasemin, ev, aidiyet ve kök salma konusunda çocukluğundan itibaren ailesinin deneyimleri sebebiyle iç içe yaşamak durumunda kalmıştır. Fakat bu deneyim ona Amerika'ya göç ettiği dönemde yeniden kök salma ve yeni evlerine adapte olma konusunda yardım etmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. JHUMPA LAHIRİ’NİN ADAŞ İSİMLİ ROMANINDA TOPLUMSAL CİNSİYET BAĞLAMINDA İSİM, KİMLİK VE AİDİYET

Jhumpa Lahiri’nin *Adaş* isimli romanı 2003 yılında yayımlanmıştır. Lahiri kitabında ana karakter Gogol Ganguli ve ailesi üzerinden isim – kimlik çekişmesini, göç deneyiminin birinci ve ikinci nesil üzerindeki etkilerini, ait olma ve ev konularını işlemiştir. Hint geleneklerinden biri olan iki isme sahip olma bilgisi temelinde Gogol karakterinin ismi ile kurduğu ilişki, doğumunda isim verilmesi sırasında yaşanan karmaşa ve ergenliğinde ismini değiştirmesi, ailesinin diğer üyelerinin isimleriyle olan ilişkisi kitabın temel meselelerinden biridir. *Adaş* kitabında edebi teknik olarak geçmişe dönük ara sahneler aracılığıyla bilinç akışı tekniği kullanılmıştır. Romandaki karakterlerin hem geçmişe yönelik anılarının hem de o güne ait güncel düşüncelerinin bir arada görülebilmesi karakterlerin davranış ve düşüncelerinin sebeplerini değerlendirebilmek bakımından önemlidir. Okur, karakterlerin geçmişte ve o günde yaşadıklarını bir arada okurken olayların öncesini ve sonrasını bir arada görebilmektedir. Bu durum okura daha geniş bir bakış açısı sağlamaktadır. Ayrıca *Adaş* romanında Nikolay Vasilyeviç Gogol’un *Palto* öyküsüne yapılan göndermeler aracılığıyla metinler arası karşılaştırma yapma çeşitliliği okura sunulur. Kitapta *Palto* öyküsünün yazarının soyadı *Adaş* kitabın ana karakterine ismini vermiştir. Hem ana karaktere adını vermesi hem de romanda sıkça atıfta bulunulan bir öykü olması bakımından bu bölümde, *Palto* öyküsü ve *Adaş* romanı arasındaki ilişki temelinde isim kimlik ve aidiyet konuları incelenecektir.

1967 yılında Londra’da Bengalli bir ailenin kızı olarak dünyaya gelen Lahiri’nin ailesi Kalküta’dan İngiltere’ye göç etmiş ve Lahiri küçük bir çocukken de babasının işi sebebiyle tüm aile Amerika’ya göç etmek durumunda kalmışlardır. Göç deneyimini ve bunun nesiller üzerindeki farklı etkilerini ailesi üzerinde gözlemleyebilen Lahiri’nin *Adaş* kitabında bahsettiği temel meselelerden biri de bu sebeple göç meselesi olmuştur. Kitaptaki ailenin de göçmen olması, çocuklarının Amerika’da doğmaları, ev ve aidiyet konularını algılamadaki nesil farkları ile Lahiri’nin hayatı arasında benzerlik kurulabilmektedir. Roman, 1968 yılında başlamaktadır. Bu tarih Amerika’da denizaşırı ülkelerden işçi kabulüne olanak veren Göçmen Yasası’nın kabul tarihi olan 1965 yılından hemen sonradır.

Adaş kitabı 1968 yılında ana karakter Gogol'ün doğum sahnesi ile başlamaktadır. Ashoke ve Ashima Ganguli çiftinin ilk bebekleri Amerika'da, Hindistan'dan farklı olarak bir hastanede doğmak üzeredir. Hint geleneklerinde doğum yapmak üzere olan bir kadın ailesinin evine gönderilir ve doğum, kadının ailesinin evinde, ailenin diğer kadınlarının yardımı ve desteğiyle yapılır. Fakat Ganguli ailesi için durum farklıdır. Amerika'da ailelerinden uzakta olmaları sebebiyle hastanede, alıştıklarından farklı şekilde çocukları doğacaktır ve Ashima çocuğunun büyük aileden yoksun şekilde büyüyecek olmasına üzülmemektedir. Diğer yandan doğan çocukları için geleneklere uygun olarak ailenin en büyük ferdi olan büyükannenin isim vermesi için Hindistan'a haber göndermiş ve büyükannenin karar verdiği ismin çocuklarının ismi olmasına karar vermişlerdir. Amerikan hastanelerinin kuralları gereği bir isim belirtmeden hastaneden çıkamayacaklarını öğrenen Ganguli çifti Hindistan'dan gelecek olan ismi bekleyemeden çocuklarına isim vermek durumunda kalmışlardır ve bu isim baba Ashoke Ganguli'nin hayatında önemli bir yeri olan ve bu bölümde de detaylandırılacak olan, Nikolay Gogol'ün soyadı olan Gogol'dür. Geçici olarak bu ismi vermelerine ve büyük annenin karar verdiği ismi beklemelerine karşın, roman boyunca isim Hindistan'dan gelmez ve postada kaybolur. Ganguli çifti sonradan büyükannenin de ölümüyle bu ismi hiçbir zaman öğrenemezler. Böylelikle Gogol ismi kullanılmaya devam edilir. Anaokuluna başlamasıyla ailesi Gogol'e bir isim daha vermeye karar verir ve bu da Nikhil'dir. Hint geleneklerine göre insanların aile içinde, çok yakınlarının bildiği bir isimleri ve diğer insanların bildiği, resmi belgelerde kullanılan bir başka isimleri daha vardır. Ganguli ailesi her ne kadar Gogol'ün okulda Nikhil ismini kullanmasını isteseler de Gogol'ün bu isme tepki vermemesi sebebiyle Gogol ismini kullanmaya devam ederler. Gogol'ün ismi ile ilişkisi kitabın temel konularından biridir ve isim–kimlik ilişkisi üzerinden Gogol'ün yaşadığı karmaşa anlatılırken diğer karakterlerin isimleri ile olan ilişkileri ile bölüm detaylandırılacaktır.

Anne, Ashima Ganguli ve baba, Ashoke Ganguli'nin Hindistan'a duydukları özlem, düzenli olarak Hindistan'ı çocukları ile beraber ziyaret etmeleri ve Amerika'da hissettikleri ait olamama duygusu romanın temel meselelerinden biridir. Bunun yanı sıra, çocuklarının Hindistan'dan “ev”leri kabul ettikleri Amerika'ya dönmek için duydukları sabırsızlık, kendilerini Hindistan'a ait hissedememeleri ve aileleri her ne kadar geleneklere bağlı kalmaya çalışsalar da çocukların gelenekler ve Hindistan ile olan ilişkilerinin anne babalarınıninki ile aynı olmaması romanın temel meselelerinden bir diğeridir. Geleneklerini Amerika'da yaşatmaya çalışan, Bengalli arkadaşlarıyla ve

onların çocuklarıyla düzenli görüşerek geleneklerine olan bağlarını güçlü tutan Ashima ve kocası Ashoke'nin Amerika ile ilişkileri çocuklarınınkinden farklıdır. İlerleyen kısımlarda iki nesil arasındaki benzerlikler ve farklar detaylandırılacaktır.

Anne Ashima Ganguli başta olmak üzere kitabın diğer kadın karakterleri Sonia ve Mouşumi, Üçüncü Dünya göçmen kadınları olarak Amerika deneyimlerinin gözlemlenebilmesi bakımından önemlidir. Bu üç göçmen kadının birbirlerinden farkları ve benzerlikleri, dünyayı algılayış biçimleri, aidiyet duyguları ve göçmenlik deneyimleri bu çalışmada toplumsal cinsiyet temelinde incelenecektir. Kadın olarak var olma ve kendilerini ifade etme biçimleri ile diğer erkek karakterlerin farkına değinilecektir. Birbirinden hem çok farklı hem de çok benzeyen bu üç Hindistanlı kadının Amerika'da var olma çabaları vurgulanacaktır. Buna ek olarak, ana karakter Gogol'un Amerikalı kız arkadaşı olarak bahsedilen ve Gogol'un hayatının dönüm noktalarından birine şahitlik eden Maxine'den de bahsedilecektir. Amerikalı Maxine ve Hindistan göçmeni ailenin Amerika'da doğan oğlu Gogol'un ilişkisi, toplumsal cinsiyet temelinde incelenecektir. Bunun yanı sıra Gogol'un eşi, ailesinin tavsiyesi ile "görücü usulü" evlendiği Mouşumi ile evliliği ve Maxine ile olan ilişkisi arasındaki fark-benzerlik detaylandırılacaktır. Geleneklere uygun aile tavsiyesi ile yapılan evliliklerden bahsedilmişken Ashima ve Ashoke'nin evliliği, aralarındaki kadın-erkek ilişkisi ve var olma biçimleri örneklendirilecektir.

Kitabın ana karakterine ismini veren ve kitapta birçok kez bahsedilen Nikolay Vasilyeviç Gogol'un *Palto* öyküsü ile *Adaş* kitabı arasındaki ilişkiyi incelemeden önce *Palto* isimli öyküden bahsetmek yerinde olacaktır. Bir devlet memuru olan ve tek işi bütün gün mektupları temize çekmek olan Akakiy Akakiyeviç'in hikayesini anlatan *Palto*, 1842 yılında yayımlanmıştır. O dönem üzerine pek hikaye yazılmayan, üzerinde durulmayan sıradan insanlardan birinin hikayesi olması bakımından Rus edebiyatında önemli bir yere sahip olmuştur. "Hepimiz Gogol'un paltosundan çıktık." sözü de *Palto* öyküsünün edebiyatta bir dönüm noktası niteliğinde görülmesi sebebiyledir.

Vladimir Nabokov, *Nikolay Gogol* kitabında *Palto* öyküsü ile ilgili değerlendirmeler yapar ve *Palto*'nun çok basit olaylar dizisine sahip olmasına rağmen gerçek olaylar dizisinin yazarın tarzında gizli olduğunu söyler (Nabokov, 2015: 135). Dolayısıyla *Palto*'nun gerçek değerinin anlaşılabilmesi için Nabokov'a göre, zihni parende atıp basmakalıp değerlerden kurtulmak gereklidir (Nabokov, 2015: 135).

Nabokov'un da çalışmasında bahsettiği basit olaylar dizisi ise şöyledir. Öykünün ana karakteri Akakiy Akakiyeviç işini şevkle yapan, çalışkan bir devlet memurudur. Hayattaki tek amacı işini düzgün yapmak olan Akakiy, devlet dairesinin diğer çalışanları tarafından alay konusudur. İnsanların kendisiyle alay etmesi, görmezden gelmesi konusunda çoğunlukla tepkisizdir. Eğer işini engelleyen bir müdahaleyle karşı karşıya kalırsa verdiği tek tepki "Bırakın beni, neden bana böyle eziyet ediyorsunuz?" (Gogol, 2016: 27) demekle sınırlıdır. Hayatının odak noktası temize çektiği mektuplar olan Akakiy giydiği kıyafetler üzerine kafa yormayan, yediklerini tadına dikkat etmeyen bir insandır. Sokakta yürürken bile etrafa baktığında gördüğü tek şey özenle temize çektiği satırlar olan Akakiy, eve döndüğünde eğer temize çekmek için yanında bir mektup getirmediyse, önemli bir kişiye yazılmış rastgele bir mektup seçip onu yeniden yazar.

Hayatı sadece işi olan Akakiy'in en önemli problemi yaşadığı Petersburg şehrinde hissedilen kuzey rüzgarıdır. Bu sorun onun işe geç kalmasına ve hayatının merkezine aldığı işini etkilemeye başlayınca Akakiy, sorunla başa çıkabilmek için yeni bir paltoya ihtiyaç duyduğunu hisseder ve terziye gider. Yeni bir palto yaptırabilmek için yemeğinden ve akşam yaktığı mumlardan tasarruf etmeye çalışır. Çektiği bütün zorluklara, hatta kimi zaman aç yatmasına rağmen Akakiy kendini iyi hissetmektedir. Eskisinden daha canlı görünen Akakiy'de gözle görülür bir fark vardır. Zihni sürekli yeni paltosuyla meşgul olan Akakiy, ayda bir terzinin yanına uğrar, onunla paltosu hakkında konuşur ve eve döndüğünde yine paltosunu düşünür.

Sonunda yeni paltosuna kavuşan Akakiy yeni paltosu içinde devlet dairesine gider. Diğer memurlar yeni paltoyu coşkuyla karşılar, hatta memurlardan biri palto şerefine bir davet vermeyi teklif eder. Akakiy'in de katıldığı bu davet geç saatlere kadar devam eder ve evine dönmeye çalıştığı o geç saatte Akakiy'in paltosu karşısına çıkan hırsızlar tarafından çalınır. Paltosu olmadan evine dönmek zorunda kalan Akakiy, ertesi gün erkenden emniyet müdürünün evine gider ve özgüvenli bir şekilde müdürü görmesi gerektiğini söyler ve onunla görüşür. Durumu anlattığında müdürün alakasız sorularıyla karşılaşan Akakiy, paltosu için soruşturma açıp açamayacağını bile öğrenemeden oradan ayrılır. Paltonun çalındığı haberi dairede hızla yayılır ve diğer memurlar aralarında para toplayarak destek olmaya bile çalışırlar. Akakiy için üzülen memurlardan biri çözümün "mühim adam"dan yardım istemek olduğunu söyler. Çünkü karakola gitse bile paltonun kendine ait olduğuna dair bir kanıt yoktur.

Mühim adam gerekli yerlerle yazışmalar yapabilir, gerekli kişilerle bağlantıya geçebilir ve işin istenen doğrultuda çözülmesini sağlayabilir. Akakiy çaresiz bu fikri kabul eder. Fakat mühim adamla görüşüp ona hırsızlık olayını ve yardım istediğini anlattığında beklediğinin çok üstünde bir tepkiyle karşılaşır. Mühim adam Akakiy'i hasta edecek kadar azarlar. Mühim adamı ziyaretinin ertesi günü Akakiy ateşlenir ve kısa bir süre sonra vefat eder.

Ölümünden belli bir süre sonra Petersburg'da etrafta dolaşıp insanların paltolarını zorla çekip alan bir hayalet söylentisi ortaya çıkar. Hayalet yalnızca sıradan insanların değil üst düzey yöneticilerin de paltolarını da çalar. Akakiy'in ölümüne neden olan mühim adam, Akakiy'i azarladıktan kısa bir süre sonra yaptığına pişman olur, sonrasında Akakiy'in çalıştığı devlet dairesine bir görevli gönderip durumunu öğrenmek ister fakat öldüğünü öğrenir. Acıma duygusu hala ona uzak olmayan mühim adam bu duruma çok üzülür. Üzüntüsünü unutmak için gittiği bir davetin sonunda yolda yürürken hayaletle karşılaşan mühim adam hayaleti Akakiy'e benzetir. Onunla konuşmaya çalışan hayaletin paltosunu istediğini fark eden mühim adam paltosunu fırlatır ve hızla evine gitmek üzere arabasına biner. Mühim adamın paltosunun çalınmasının ardından hayalet bir daha ortalarda görünmez.

Adaş romanında çokça *Palto* öyküsüne atıf yapılması ilgi çekicidir. Bu kadar çok atıfta bulunulması, sıradan bir devlet memurunun paltosu ile yaşadıkları ile *Adaş* romanında karakterlerin isimleri ve dolayısıyla kimlikleri ile yaşadıkları arasında paralellik olduğu şeklinde yorumlanabilir. Akakiy eski, yıpranmış ve artık onu soğuktan koruyamayan paltosunu yenisiyle değiştirmek istemiş, bunun için uzunca bir süre para biriktirmek için uğraşmış ve üzerine çokça düşünmüştür. Bu durum onun aynı işi tekrar ettiği hayatından ve silik kimliğini değiştirmek için uğraştığı şeklinde okunabilir. Diğer taraftan Gogol ergenlik dönemine kadar çağırıldığı adından kurtulmaya çabalamış, bunun için mahkemeye başvurmuş ve resmi olarak ismini yenisiyle değiştirmiştir. Her iki çaba da başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Hem Akakiy hem de Gogol yeni kimlikleri ile uzun süre vakit geçirememişlerdir. Akakiy'in yeni paltosu (kimliği) çalınmış, Gogol ise yeni ismini kendine ait hissedememiş ve Gogol olarak hayatına devam etmiştir. Her ikisi de toplumda var olmak, insanlar tarafından fark edilmek ve "tuhaf" görülmemek için uğraşmış, fakat sahip olmaya çalıştıkları kimlikleri ellerinden alınmıştır.

Bu bakımdan bu bölümde bu iki eserin anlattıkları paralelinde isim-kimlik meselesi ve aidiyet konuları temel alınacaktır. Bu bağlamda, bu bölümün birinci

kısımında Rus yazar Nikolay Gogol'ün adaşı, Jhumpa Lahiri'nin romanının ana karakteri Gogol'ün isim ediniminde yaşanan karmaşa, ismiyle olan ilişkisi ve bunun kimlik temelinde değerlendirilmesi yapılacaktır. Gogol dışında diğer karakterlerin isimleriyle olan ilişkileri anlatılırken, Hindistan'ın iki isme sahip olma geleneğinden bahsedilecektir.

İkinci kısımda göç, göçmenlik, ev ve aidiyet konularından bahsedilirken, birinci ve ikinci nesil göçmen deneyimi örneklendirilecektir. Ev tanımının nesiller arası farkına değinilecektir. Göçmen olarak karakterlerin karşılaştıkları önyargılar ve geleneklerine bağlı kalma çabaları örneklendirilecektir.

Üçüncü kısımda toplumsal cinsiyet temelinde Üçüncü Dünya kadınlarının göçmenlik deneyiminden bahsedilecektir. Kitabın göçmen kadın karakterleri olan Ashima, Sonia ve Mouşumi'nin deneyimlerinden bahsederken onlara yüklenen belirli sıfatlara vurgu yapılacaktır.

3.1. İsim – Kimlik İlişkisi Üzerine

Bir kişiyi tanımlamak için kullanılan en temel bilgi o kişinin ismidir. İsim kimliğimizin merkezindedir. Bizim kim olduğumuzu ya da kim olmadığımızı ismimizle söyleriz. Romanda özellikle ana karakter Gogol üzerinden sunulan isim değişikliği ve bunun değişken, sabit olmayan kimlik ile okuyucuya yansması, karakterlerin kimlik arayışında olmaları ve en sabit kabul edilen karakterlerin bile bir akış içinde olması sebebiyle, birinci bölümde de ele alınan Jacques Derrida'nın dil konusundaki fikirlerini hatırlamakta yarar vardır. Bu çalışmanın birinci bölümünde de bahsedildiği üzere, Derrida çalışmalarında, dilin ve barındırdığı kelimelerin sabit olmadıklarından, değişime tabii olduklarından bahseder. Ona göre insanların kaçınılmaz olarak kendilerini ifade etmek için kullandıkları dilin değişken hali, kendimizi tanımladığımız kimlikleri de doğrudan etkiler. Kimlikler de dile tabidir. Bu sebeple kimliklerin sabit olması düşünülemez. İsimler ve kimlikler dilin hakimiyeti altındadır. Değişen/değiştirilen isimler, takma adlar kimliklerin uzantılarıdır ve dolayısıyla dilin temelinde olan sürekli değişim olgusunu da içinde taşırlar.

Adaş kitabının merkezinde Gogol karakterinin ismiyle ve dolayısıyla kimliği ile yaşadığı çatışma vardır. Bu çatışma dışında, Gogol'ün anne ve babası Ashoke ve Ashima'nın kendi isimleri ve çocuklarına isim verirken yaşadıkları ikilemler, kitabın bir diğer önemli karakteri olan Mouşumi ve ismiyle olan ilişkisi kitabın önemli

noktalarındandır. Bu sebeple çalışmanın bu noktasında isim ve kimlik meselesi üzerinde durulacaktır.

Adaş kitabı 1968 yılına ait bir sahne ile başlar ve okuyucu öncelikle hamile Ashima ile karşı karşıya gelir. Ashima mutfakta yiyecek bir şeyler hazırlarken hissettiği sancılar ile doğum zamanının geldiğini anlar ve eşine seslenir. Ashima eşi Ashoke'yi adıyla çağırır. Yalnızca "Beni dinliyor musun?" şeklinde tercüme edilebilecek bir cümleyle seslenir. Hindistan'da eşlerin özellikle kadınların kocalarına ilk adlarıyla hitap edememeleri normal kabul edilir. İsimler fiziksel temas kadar mahremdir (Heinze, 2007).

Ashima kocasını düşündüğünde, ne olduğunu çok iyi bilmesine rağmen ilk adını asla aklına getirmezdi. Onun soyadını kabullenmişti ama yakışık almayacağı için ilk adını söylemiyordu. Bu, Bengalli kadınların yapacağı türden şeyler değildi. Tıpkı Hint filmlerindeki bir kucaklaşma ya da öpüşme sahnesi gibi, kocanın ilk adı da mahrem bir şeydi ve ulu orta söylenmezdi (Lahiri, 2004: 2).

Adaş romanının eşlerin birbirine isimleriyle hitap edemedikleri bir sahneyle başlamış olması ilgi çekicidir. İsimlerin mahrem kabul edildiği bir kültürden gelmeleri bir yana, isimlerin kimliğin doğrudan yansıması olduğu da bu sahne ile vurgulanmaktadır. Romanın tümüne yayılmış olan isim-kimlik çatışması en başta anne Ashima ve baba Ashoke üzerinden okura aktarılmaktadır. Eşler beraber yaşıyor olsalar hatta çocuk sahibi olsalar bile kimliklerini –belki de kendilerine saklamak istedikleri kimliklerini- açığa çıkarmak istemiyor olabilirler ya da daha farklı bir açıdan bakmak gerekirse bu sahne, Hindistanlı kadınlara yüklenen belirli görevlerin işareti olabilir. Ashima kocasının adını söylemek bir yana aklına bile getirmekten utanır ve bunu bir öpüşme sahnesini izlemeye benzetir. Ashoke'nin karısına ismiyle hitap edip etmediğinden ise açıkça bahsedilmez. Bir kadın olarak Ashima kocasının kimliğini ele veren ismini kullanamazken kocası için böyle bir yasak olup olmadığı muğlaktır. Yalnızca karısına geleneklere uygun olarak mesafeli davrandığı doğum sahnesiyle belirtilmiştir.

Eşini hastaneye götüren Ashoke, onu hemşire ve diğer hastalarla yalnız bırakır. Diğer hastaların yanlarında eşleri olduğunu fark eden Ashima hastanedeki tek Hintli olup olmadığını düşünür ve bebeğinin tekmesiyle teknik olarak yalnız olmadığını anlar. Doğum anını beklerken ailesini ve Ashoke ile karşılaştığı günü düşünür. Komşularının çocuklarına ders veren Ashima, bir gün ders verip eve döndüğünde

kapıda annesiyle karşılaşır. Annesi ona hemen hazırlanmasını, bir adamın onu görmek için beklediğini söyler. On dokuz yaşındaki Ashima tanışmak için gelen önceki adamları ailesinin reddetmesinin verdiği rahatlıkla hazırlanır. Odaya girmeden önce Ashima'nın gözü kapının önündeki ayakkabılara takılır. Ayakkabılardan bir çifti daha önce gördüğü hiçbir ayakkabıya benzemez. İçeriden gelen sesleri dinlerken bir yandan da ayakkabıyı incelemeye girişen Ashima, ayakkabıları giymek ister. Bu bir erkekle yaşadığı ilk yakın temastır. Ayakkabıları çıkarıp odaya geçen Ashima, ayakkabıların sahibinin Amerika'da doktora yaptığını öğrenir. Sonradan evleneceği bu adamın adını ancak nişanlandıktan sonra öğrenir. Birbirlerini tanımaya ise Cambridge'de (Amerika) başlarlar.

Doğumu beklerken koridorda dergi okuyan Ashoke, hayatının dönüm noktası olan ölümle burun buruna geldiği kaza olayını hatırlar. Kalküta Üniversitesi'nden emekli Avrupa edebiyatı profesörü olan büyükbabasıyla büyükannesini ziyarete gitmek isteyen Ashoke, tren yolculuğu yapacaktır. Emekli olunca Kalküta'dan Jamshedpur'a taşınan büyükbabasıyla büyükannesi Ashoke'yi yanlarına davet etmiştir. Hiçbir tatili ailesinden ayrı geçirmeyen Ashoke, yakın zamanda gözleri oldukça az gören büyükbabası kendisinden sabahları The Statesman'i, akşamları ise Tolstoy ve Dostoyevski okumasını rica edince onun isteğini geri çevirmez. Ashoke'nin Rus yazarlara özellikle Gogol'e olan ilgisi ve sevgisi büyükbabası sebebiyledir. Çocukken kendisine yüksek sesle Rus yazarların İngilizce tercümelerini okuyan büyükbabası Ashoke'ye tüm Rus yazarları okumasını tavsiye etmiştir.

Tüm Rus yazarları oku, ardından hepsini bir defa daha oku. Seni asla hayal kırıklığına uğratmazlar (Lahiri, 2004: 13).

Yolculuk için yanına Nikolay Gogol'ün ciltli öykülerini alan Ashoke'nin en sevdiği öykü *Palto*'dur. Tren gardan uzaklaşırken okumaya başladığı öykü de budur. Defalarca okuduğu öyküdeki kimi cümleler, kelimeler zihninde yer etmiştir. Her okuyuşunda öyküde olanları gözünün önünde canlandıran Ashoke, her seferinde Akakiy Akakiyeviç'in ölümü ile duygulanır. Akakiy'in hayaleti tıpkı *Palto* öyküsünün sonunda gezindiği gibi Ashoke'nin ruhunda gezinmektedir. Yataklı kompartımanda kalan Ashoke, kompartımanını üç kişiyle paylaşır. Bunlardan Ghosh isminde orta yaşlı bir iş adamıyla sohbet etmeye başlayan Ashoke, Ghosh'un iki yıl İngiltere'de kaldıktan sonra karısının yurtdışındaki teselli edilemez mutsuzluğu sebebiyle geri dönmek

durumunda kaldığını öğrenir. Ghosh Ashoke'ye yurtdışına gitmeyi düşünüp düşünmediğini sorar ve ekler:

Daha gençsin, özgürsün. Kendine bir iyilik yap. Çok geç olmadan, çok fazla durup düşünmeden, sırtına yastığınla yorganını yükleyip dünyanın görebildiğin kadar çok yerini gör. Pişman olmazsın. Bir gün bunu yapman için çok geç olacak (Lahiri, 2004: 16).

Ghosh, Ashoke'ye adını ve adresini yazdığı kağıdı uzatır ve fikrini değiştirmesi halinde onu aramasını söyler. Sonrasında kompartımandakiler gibi Ghosh'ta yatmaya karar verir. Yalnızca Ashoke uyanıktır ve okumaya devam ediyordur. Sabah iki buçukta, Ashoke hala *Palto* öyküsünü okuyorken birdenbire bomba patlaması gibi bir ses duyulur ve ardından yedi vagonun raydan çıktığı kaza meydana gelir. İlk altı vagondaki tüm yolcular ölür. Ashoke'nin bulunduğu vagon da diğer altı vagon gibi ters dönmesine rağmen Ashoke hayatta kalır. Ashoke hayatının sonuna kadar etkisinde kalacağı bu olaydan elinde tuttuğu *Palto* öyküsünün parçası sayesinde kurtulur. Görevliler Ashoke'nin olduğu vagonda yaşayan birinin olmadığına ikna oldukları sırada Ashoke elini kaldırabilmiş ve görevlilerden birinin Ashoke'nin elinde tuttuğu *Palto* öyküsünden bir sayfayı fark etmesiyle hayatta kalabilmiştir. O vagondan kurtulan tek yolcu Ashoke'dir. Bir sene boyunca sırtüstü yatmak zorunda kalan Ashoke bu süre içinde sürekli Ghosh'un dünyayı gezmesi gerektiğini üzerine söylediklerini düşünür. Bir sonraki yıl üniversiteye geri dönen Ashoke, mezun olur ve ailesine haber vermeden yurtdışına eğitime gitmek için başvuruda bulunur. Ashoke'yi kaybetme tehlikesi atlatan ailesi onun gitmesini istemez fakat Ashoke gitmekte ısrarcıdır. Hayatının bütün önemli anlarında yaşadığı tren kazası tekrar gözlerinin önüne gelir. Karısı Ashima doğumhanedeyken bu kazayı tekrar düşünen Ashoke, hayatta kaldığı için Tanrı'ya şükretmek yerine yaşamını kurtaran Rus yazar Gogol'e teşekkür eder.

Palto öyküsü *Adaş* romanın başından sonuna kadar okura eşlik eder. Kimlik problemi üzerinden okunabilecek olan *Palto* öyküsü, kimlik çatışmasının isim üzerinden aktarıldığı *Adaş* romanından farklı olarak bu problemi palto ile somutlaştırır. Her iki kitabın temel meselesi hayatlarının belirli dönemlerinde değişmek durumunda olan kimliklerine uyum göstermeye çalışan insanlardır. Hem Akakiy hem de Gogol kimliklerinde değişim hissettiklerinde ya da farklı kimlik çeşitlerini hayatlarına dahil

ettiklerinde bununla nasıl çatıştıkları ya da barıştıkları her iki romanında ortak noktasıdır.

Adaş romanının ana karakteri Gogol doğar doğmaz isim problemiyle karşı karşıya kalır. Ailesi ona isim vermek üzere Ashima'nın babaannesine haber gönderir. Aileleriyle sadece telgraf yoluyla haberleşebilen çift ismin yazılı olduğu mektubu beklerler. Seksen yaşını aşmış babaanneleri onlara bir kız ve bir erkek isminin yazılı olduğu mektubu göndermesine karşın mektup yolda kaybolur ve onlara hiç ulaşmaz. Bir süre ismin gelmesini bekleseler de hastaneden çıkabilmek için resmi olarak isim bildirmeleri gerekir ve bunun üzerine baba Ashoke tren kazasında hayatını kurtaran *Palto* öyküsünün yazarının soyadı olan Gogol'ü isim olarak belirler. Ruediger Heinze'nin *A Diasporic Overcoat: Naming and affection in Jhumpa Lahiri's The Namesake* (Diasporik *Palto*: Jhumpa Lahiri'nin *Adaş*'ında Adlandırma ve Şefkat) makalesinde de belirttiği gibi, bu durum, Hintli bir aileden gelen ve Amerika'da yaşayan Gogol'ün Rusça kökenli bir isme sahip olmasının "tuhafılığı" dışında yazarın adı yerine soyadını alması da başka bir "tuhafılık" oluşturmuştur. Zaten yaşadığı yerde kimseyle paylaşmadığı ismi orijinal ülkesi olan Rusya'da, en azından esinlenilen yazar tarafından soyad olarak kullanılmıştır (Heinze, 2007). Hindistan isim verme geleneğine göre çocuklara babalarının ya da dedelerinin ismi ikinci isim olarak verilebilir¹² Bu bakımdan Ashoke, hayatta kalma sebebi olarak gördüğü Gogol'ün soyadını çocuğuna vererek Gogol'ü atası kabul ettiği varsayılabilir. Ayrıca Ashoke ve Ashima için Gogol'ün "gerçek" ismi büyükannenin mektupla gönderdiği ve postada kaybolan isimdir. Dolayısıyla Gogol'ü ikinci bir isim olarak düşündükleri açıktır.

Lahiri'nin de kitabında belirttiği üzere Bengal isim verme geleneğine göre kişinin daknam ve bhalonam olarak adlandırılan iki ismi vardır. Daknam, takma ad, kişinin arkadaşları ve ailesi tarafından evde ve diğer özel alanlarda kullanılan isimken, bhalonam yani iyi ad dış dünyadaki kimliklerini belirlemek için kullanılır. Ashima'nın daknamı Monu, Ashoke'nin ise Mithu'dur. Ailelerinden gelen mektupların dışında iyi adları yani bhalonamları içinde ise takma adları yani daknamları yazmaktadır. Bhalonamlar seçilirken asil özellikler taşımasına dikkat edilir. Ashima "sınır tanımayan kadın" demekken, Ashoke bir imparatorun adıdır ve "kederin üstesinden gelen erkek" demektir (Lahiri, 2004: 27). Daknam yani takma adların ise böyle bir amacı yoktur. Daknamlar resmen kaydedilmez, sadece söylenir. Bhalonamların yani iyi adların tersine Daknamlar genelde bilinçli olarak komik sözcükler seçilir. Hindistan'da

¹² <http://learningindia.in/indian-naming-conventions/>

herkesin ismi kendine özel ve dokunulmazdır, başka birine geçmesi ya da paylaşılması düşünülemez. Avrupa’da ya da Amerika’da olduğu gibi babaların ya da büyüklerin isimleri bebeklere verilmez.

Gogol bir yaşını doldurmak üzereyken Ashima’nın ailesinden büyükannenin durumunun çok kötü olduğu ve her an ölebileceği ile ilgili bir mektup gelir. Elleri bir türlü ulaşamayan mektupla ilgili umutlarını büyükannenin ölmek üzere olduğu haberiyle iyice kaybederler. Böylelikle Gogol anasınıfına başlayana kadar hem daknam hem de bhalonam olarak aynı adı kullanmak durumunda kalır.

Romanda atıfta bulunulan Gogol’ün *Palto* öyküsünün ana karakteri Akakiy Akakiyeviç’in doğum ve isim verilme sahnesi ise şöyledir. Akakiy Akakiyeviç 23 Mart gece yarısı doğduğunda annesine seçim yapsın diye için takvimden üç isim önerilir. Bunlar Mokkiya, Sossiya ve çile çeken anlamına gelen Hozdazat olmuştur. Bu isimleri beğenmeyen anneye takvimin başka bir sayfasını çevirirler. Bu sefer karşısına çıkan isimler Tirifiliy, Dula ve Varahasiy olur. Karşılaştığı isimleri ceza olarak yorumlayan anne tekini bile duymadığı bu isimleri çocuğuna vermek istemez ve yeni bir sayfayı çevirir. Bu sefer de karşısına Pavsikahiy ve Vahtisiy çıkar. Bunun üzerine çocuğuna kocasının ismi olan Akakiy ismini verir.

Anlaşılan bu yavrucuğumun kaderi. Eğer durum böyleyse, ona babasının adını vermek en iyisi olacak. Kocamın adı Akakiy’di, bırakalım oğlunun adı da Akakiy olsun (Gogol, 2016: 25).

Akakiy’in annesi oğluna tuhaf bulduğu isimleri vermeyip babasının ismini verirken Gogol’ün anne ve babası kendi ailelerinden birinin ismini seçmeyip tuhaf bulunabileceğini öngörebilecekleri bir isim olan Gogol’ü seçmeleri ilginçtir. Burada hem Hindistan ve Rusya arasındaki isim verme farklılıklarına işaret edilmiş olabilir. Gogol ve Akakiy’in isimleri verilirken bir anda “mecburen” karar verilmiştir. Asıl ismi, gerçek kimliği postada kaybolan Gogol için ailesi ismine, hastaneden çıkabilmek için bir anda karar vermek durumunda kalmışlardır. David H. Lynn’in *Virtues of Ambition* (Tutkunun Fazileti) makalesinde de belirttiği gibi isim verme konusu ve bu konunun tesadüfi oluşu öykü boyunca devam eder (Lynn, 2004). Belki de önceden beri baba Ashoke’nin aklında olan fakat gelenekler gereği isim verme görevini Ashima’nın büyükannesine bırakan Ashoke, hastaneden çıkmaları için isim vermek zorunda olduklarını duyduğunda tereddütsüz Gogol ismini seçer. Bu ismin takma ad olmasını umar ve iyi ismi yani bhalonam için yine büyükannenin tavsiyesini beklemeye devam

ederler. Gogol için isim ve ismin doğrudan ilişkili olduğu kimliği çocukluğundan itibaren sorunlu olmuştur. Gogol olarak on sekiz yaşına gelmiş, sonrasında Nikhil olarak başka bir kimliğe bürünmüştür. Nikhil ve Gogol isimlerinin yanı sıra postada kaybolan üçüncü isme sahip olan Gogol bu isimler arasında gidip gelmiş, herhangi birinde sabit kalamamıştır. Heinze'in makalesinde belirttiği gibi Gogol'un gerçek kimliği bir mektup formunda havada asılı kalmıştır. Ona göre bu da ileride büyükannenin gönderdiği gerçek ismine ulaşabileceği ihtimalini saklı tutar (Heinze, 2007). Büyükannenin bebek için ve gelecekte doğma ihtimali olan bir diğer bebek için seçtiği isimler zamanında gelmemiş ve daha da önemlisi kaybolmuştur. İsimleri ve dolayısıyla gerçek kimlikleri kaybolan Gogol ve kızkardeşi Sonia için her zaman isimlerine kavuşma ihtimalleri vardır.

Akakiy Akakiyeviç içinse babasından devraldığı, başka bir alternatifi olmayan Akakiy ismi vardır. Bu isim, Akakiy'in değişmeyen rutinlerini ve işindeki sabitliği tarif etmesi bakımından önemlidir. Akakiy'in tercih edebileceği başka bir ismi yoktur. Zaten hayatı da hiç değişmemektedir. Fakat ihtiyacı olan palto ona yeni bir kimlik yeni bir isim kazandırır. Palto onun yeni ismi gibidir. Gogol'un Nikhil'e dönüşmesi gibi Akakiy de eski paltodan yeni paltoya geçmiştir. Hem Nikhil hem de yeni paltosuyla Akakiy'in hayatında temel şeyler değişmiştir.

Anasınıfına başladığında Gogol için "her şeyi başaran erkek" anlamına gelen Nikhil adını seçerler. Nikhil aynı zamanda "tam", "evrensel" ve "zorlukları kolayca atlatan" anlamlarına gelir¹³ Nikolay Gogol'un ismi Nikolay ve Nikhil arasındaki benzerlik de ilgi çekicidir. Nikolay ismi de "insanların zaferi", "muzaffer insan" anlamına gelir¹⁴ Her iki isim de ses ve anlam olarak birbirine oldukça yakındır. Her iki isim de tanrıça Nike'yi hatırlatmaktadır. Nike Yunan mitolojisinde zafer tanrıçasıdır (Bolton, 2002: 205). Diğer yandan Gogol'un kendine hiç benzetemediği ve yakın hissetmediği Nikolay Gogol'un hem ismini hem de soyadını hayatının belirli dönemlerinde kullanması ilgi çekicidir. Hint kültüründen gelen bir aileyle Amerika'da yaşayan bir çocuk için Rus isme sahip olmak oldukça kafa karıştırıcıdır. Daha önce de belirtildiği gibi isimler kimliğin yansımalarıdır. İsimler ve içinde barındırdıkları anlamlar kimliğimize etki eder. Dolayısıyla ana karakter Gogol'un kimliğinde etkisi olan üç kültürden bahsedilebilir. Bu üç kültürlü hal, babasının ölümünün ardından evlendiği Mouşumi için de geçerlidir. O da Hint ve Amerikan kültürünün yanı sıra

¹³ <https://www.thenamemeaning.com/nikhil/>

¹⁴ <http://www.biblical-baby-names.com/meaning-of-nikolai.html>

üniversite eğitimi için gittiği Fransız kültüründen de çokça etkilenmiştir. Hayatının belirli bir döneminde orada yaşamış olmaktan mutluluk duyduğunu açıkça belirtmiştir. Belki de Lahiri romanında üç kültürün etkisindeki karakterlere yer vererek saf ikili karşıtlıklardan ya da iki kültür karşılaştırmasından kaçınmak istemiştir. Ayrıca postkolonyal dönemden bahsederken sadece sömürgeci ve sömüren ülke kültürlerinin birbirine içine geçmesinden değil, birçok kültürün ve geleneğin harmanlanmasından söz ediliyordur.

Kütüphanede Gogol ciltlerine bakarken Ashoke'nin aklına Nikhil ismi gelir. Büyükannesinin seçtiği isimlerin içinde olduğu mektup bir yerlerde kalınca, Ashima da Nikhil ismini onaylar. Fakat Gogol için bu yeni ismi kabul etmek kolay olmaz. Neden yeni bir isme ihtiyacı olduğunu anlayamayan Gogol tanımadığı biri olmaktan korkar (Lahiri, 2004: 59). Çocuklarını ikna etmek için uğraşan Ashima ve Ashoke bunun büyümenin bir parçası olduğunu ve kendileri de dahil bütün Bengalli tanıdıklarının iki ismi olduğunu söylerler. Onu teselli etmek için Ashoke "Sen annenle benim için asla Gogol'den başka biri olmayacaksın." demiştir (Lahiri, 2004: 59). Okulda Nikhil ismini kullanması konusunda ısrarcı olmalarına rağmen Gogol isme tepki vermez. Böylece Gogol ismini okulda da kullanmaya devam eder.

Okula başladıktan sonraki mayıs ayında Gogol'ün kız kardeşi dünyaya gelir. Bu sefer kızlarına tek isim vermeye karar veren Ashima ve Ashoke "altın kadın" anlamına gelen Sonali ismini seçerler. Yaşamı boyunca taşıyacağı ismi Sonali olmasına karşın evde önce Sonu, ardından Sona ve son olarak Sonia olarak çağırırlar. Büyükannenin gönderdiği mektubun içinde Sonia için de bir isim vardır ve Gogol'ün olduğu gibi Sonia'nın da ismi kayıptır. Gogol'ün gerçek ismini, kimliğini arayışında yaşadığı isim değişikliğine benzer olarak Sonia'da Sonali, Sonu, Sona ve Sonia olur.

Gogol'den farklı olarak Sonia'nın bu isim değişikliği ile yaşadığı bir problem olup olmadığı kitapta belirtilmemiştir. Ancak Sonia'nın karakteri ile ilgili herşeyi daha rahat atlatılabilen bir karakter olduğuna dair ipuçları kitapta mevcuttur. Aynı zamanda ailesi de Sonia ile ilgili değişiklikleri kolay kabul edebilmektedirler. Sonia yarı Çinli erkek arkadaşını aileye tanıttığında kimse bunu yadırgamazken Gogol'ün Amerikalı kız arkadaşı aile içinde çatışmalara sebep olmuştur. Bu Sonia ve erkek arkadaşının Asyalı benzerlikleri taşımaları ile ilgili olarak okunabilir ya da ailenin değişim içinde olmaları ve artık değişime daha kolay uyum göstermeleri şeklinde de yorumlanabilir.

İsmi ile ergenliği itibariyle çatışma halinde olan Gogol çocukken isminden hiç rahatsız olmaz. Ona bir Rus yazarın adının verildiği söylenmiştir. Fakat on bir yaşında altıncı sınıfa giderken Gogol okulun düzenlediği gezilerden birine katıldığında başkalarının aynı isme sahip olmadığını fark etmesi dışında kendisi gibi “başkaları tarafından kullanılmayan” isimlere sahip diğer insanlar olduğunu fark eder. Okul gezisinde bir şairin yaşadığı evi ve mezarını ziyaret eden Gogol ve sınıf arkadaşlarından, mezar taşlarının üzerine gazete kağıtlarını koymaları ve pastel boyaları kağıda sürmeleri istenir. Çocuklar kendi isimlerini bulma yarışına giriştiklerinde Gogol kendi ismini bulamayacağını fark eder. Bir mezar taşının üzerine gazete kağıdını koyup boyayı sürmeye başladığında Abijah ismiyle karşılaşan Gogol ismin tuhaflığı karşısında şaşırır. Bir başka mezar taşında Peregrine, bir diğerinde Anguish ismiyle karşılaşır. Bu tuhaf adlarla karşılaşmak Gogol’un hoşuna gider. O zamana kadar isimlerin de insanlar gibi öleceğini hiç düşünmemiştir.

Ama Gogol onlara bağlanmıştı. Açıklayamayacağı ya da hiç anlayamadığı sebeplerden dolayı bu eski Püriten ruhlar, Amerika’nın ilk göçmenleri, insanın aklının ucundan bile geçmeyecek, artık kullanılmayan isimleri taşıyanlar onunla konuşmuşlardı ve bu öylesine bir duyguydu ki annesinin tüm nefretine karşın bu kağıtları çöpe atmayacaktı (Lahiri, 2004: 74).

On dördüncü doğum gününde babası Gogol’e bir İngiliz yayınevinin sınırlı sayıda bastığı ve Amerika’ya varması dört ay süren Gogol’un *Kısa Öykülerini* alır. Gogol bunun yerine *Hobbit* ya da *Otostopçunun Galaksi Rehberini* tercih eder. Kitabı çevirmeye başlayan Gogol, iç sayfalardan birinde yazarın resmiyle karşılaşır. Kendisiyle onun arasında bir benzerlik olmadığını görünce rahatlar. Ne Amerikan ne de Hint adı olan ismi ile ilgili soruları cevaplamaktan artık sıkılan Gogol isminden nefret etmeye başlar. Bhalonama dönüşen bir daknamla yani takma adla yaşıyor olmaktan hoşlanmaz. Saygınlıktan ve ciddiyetten uzak olduğunu ve kendisiyle ilgisi olmadığını düşünmek canını sıkır. Okulun ilk günü Nikhil ismini reddetmiş olmasına üzülür.

Kimi zaman adı, sürekli giymek zorunda olduğu bir gömleğin canını acıtan etiketi gibi geliyordu; ne doğru düzgün bir şekli ne de ağırlığı olan, fakat yine de onu durmadan rahatsız etmeyi başarabilen bir varlığa dönüşüyordu. Kimi zaman keşke adımı saklayabilsem diye düşünüyordu (Lahiri, 2004: 79).

Ashoke Gogol'e kitabı hediye ettikten sonra ona neden bu ismi verdiğini anlatmak ve tren kazasından bahsetmek ister. Fakat o gün oğlunun doğum günüdür ve ölümden bahsetmek Ashoke'ye göre doğru olmaz. Hem artık hiç unutmayacak olsa da kazanın izleri silinmeye başlamıştır. Oğlunun odasından çıkmadan önce ona Dostoyevski'nin "Hepimiz Gogol'ün paltosundan çıktık." sözünü hatırlatan Ashoke bu sözün anlamını ileride daha iyi anlayabileceğini söyler.

Gogol ismini tanıyan ve yadırgamayan tek öğretmen İngiliz Edebiyatı öğretmenidir. Listede Gogol'ün ismini gördüğünde *Palto* öyküsünü dersine eklemeye karar verir. Derste kendi ismini gören Gogol, adaşının kendinin şipşak çekilmiş kötü bir fotoğrafı olduğunu düşünür (Lahiri, 2004: 94). Kendini sürekli ona benzemediği konusunda açıklama yapması gerekiyormuş gibi hisseder. Gogol hakkındaki biyografik bilgileri dinlerken yazarın aç kalarak yavaş yavaş intihar ettiğini öğrendiğinde ailesinin bu bilgiyi kendisinden saklamasına şaşırır. Dersin gereği olarak öyküyü okuması gerekmesine rağmen, okumanın adaşına saygı duymak ve onu bir şekilde kabul etmek anlamına geleceğini düşündüğü için okumayı reddeder. Buna rağmen derste arkadaşlarının öykü ile ilgili şikayetlerini dinlerken tuhaf bir sorumluluk hisseder. Her ne kadar aralarında benzerlik olmadığı konusunda emin olsa da yazara karşı bağlılık hissettiği ortadadır

Bir cumartesi günü, giriş sınavlarına az bir zaman kala ailesi Gogol'ü evde yalnız bırakıp Connecticut'a gider. O da yalnız kaldığı bu vakti test çözmek yerine arkadaşlarıyla partiye giderek değerlendirir. Partide tanıştığı kız arkadaşına kendini Nikhil olarak tanıtan Gogol'ün kafası karışır. Hem kendini suçlu hisseder hem de mutludur. İlk öpüşmesini de böylece Nikhil adıyla yaşar. Dişçisinin bekleme odasında dergi sayfalarını karıştırırken karşılaştığı bir makale ile ismini değiştirebileceği fikrini aklına koyan Gogol bunu ailesine söylediğinde ailesi eğer gerçekten istiyorsa yapabileceğini söyler, ona izin verir. Böylece mahkemeye başvurup adını Nikhil olarak değiştirir.

Acaba zayıflayan aşırı şişman birinin ya da özgür kalan bir mahkumun hissettiği böyle bir şey midir, diye düşündü. "Ben Nikhil'im" demek istiyordu köpeklerini gezdiren, bebeklerinin arabalarını iten ve ördeklere ekmek atan insanlara (Lahiri, 2004: 107).

Gogol, Heinze'in da belirttiği gibi, ismini değiştirerek sadece "paltosunu" değil tavırlarını ve kendini de değiştirir (Heinze, 2007). Üniversiteye gittiğinde kendini Nikhil olarak tanıtır. Üniversiteye başlamasıyla beraber yeni bir hayata başlar. Yeni bir eyalette yaşar, yeni ismine ve okuluna alışmaya çalışır. Dersleri başlamadan önce ismini değiştirdiğine dair resmi belgeleri hazırlayan Gogol, arkadaşları duymadan bu işleri tamamlamaya çalışır. Dersleri başladıktan sonra ise ders kitaplarının üzerine yeni adını yazar, İspanyolca dersinde "Benim adım Nikhil" demeyi öğrenir. Nikhil adıyla katıldığı bir partide bekaretini kaybeder. Her şey yolunda gibi gözükse de Gogol için önemli bir sorun vardır. Kendisini Nikhil gibi hissetmez. On sekiz yıllık Gogol'den sonra iki aylık Nikhil ona önemsiz gelir. Bazen kendini bir tiyatro oyununda gibi hisseder. Yaptığının ortaya çıkmasından çok korkar. Bununla ilgili kabuslar görür. Çoğunlukla ona seslenildiğini anlaması için üç kez seslenilmesi gerekir. En tuhaf olanı ise annesi ve babasının ona Nikhil olarak seslenmesidir. Onlardan böyle bir talebi olmamasına karşın arkadaşları oradaysa annesi ve babası ona Nikhil derler. Nikhil olarak Gogol onların çocuğu gibi hissetmez. Yeni ismi ona ikili bir hayatı da beraberinde getirir. Heinze'in da vurguladığı üzere Gogol, bilinçli olarak etnik geçmişinden bir isim ve kimlik seçmiştir. Ancak bu isim üzerinde tam kontrol sahibi değildir (Heinze, 2007). Ailesinin kendisine tesadüfen verdiği Gogol ismini yeni bir isimle değiştirmeye çalışan Gogol, isminin ve dolayısıyla kimliğinin kendi kontrolünde olmasını istemiştir. Kendi kültürüne ait bu yeni isimle Gogol'un, geçmişiyle, kökleriyle bağ kurma çabası içinde olduğu görülebilir. Göçmen insanlar için geçmişine bağlı kalma, kültürünü devam ettirme önemli konulardır. Ancak yeni ülkelerinde, yeni bir kültürün içinde yaşamlarına devam ederken kendilerini ait hissettikleri kültürlerine, kimliklerine tamamen bağlı kalmak pek mümkün değildir. Bu bakımdan göçmenler için bir kopuştan söz etmek mümkündür. Bu durum Gogol için de söz konusudur. Kendini ait hissedeceğini düşündüğü Nikhil adı bir öze dönüş olarak okunabilmesine karşın aynı zamanda bir kopuştur. Çünkü Gogol sonunda kendini Nikhil olarak değil Gogol olarak hissettiği sonucuna varacaktır.

Kendisine tesadüfen, onu yıllarca sınırlayan ve canını sıkın Gogol adı verilmişti. Bu gelişigüzel seçimi, bu hatayı düzeltmeye çalışmıştı. Yine kendini tamamen baştan yaratması, kendine uymayan o addan sıyrılması mümkün olmamıştı (Lahiri, 2004: 298).

İlk smestrde ailesinin sözünü dinleyerek her hafta sonu ailesinin yanına Boston'a giden Gogol iki saatlik yol boyunca Nikhil'den Gogol'e evirildiğini hisseder. Hafta sonunu Gogol olarak ailesiyle geçirir fakat okulunu ve orada oluşturduğu hayatı zler.

Ashoke oğlu Gogol'e neden onun için bu adı setiklerinin gerçek sebebini anlatamamıştır. Bunu birkaç kez denese de cesaretini toplayamamıştır. Fakat Gogol dördüncü sınıftayken Noel zamanı evine trenle gelirken küçük bir aksaklık yaşadığında Ashoke panikler ve bu hikayeyi bir an önce anlatmaya karar verir. Tren kazasını Gogol'e anlattığında Gogol babasına neden o zamana kadar anlatmadığını sorar ve hikaye karşısında şaşırır. Yaşadığı bu kötü olayı istemese de babasına sürekli hatırlattığını düşünen Gogol ondan özür diler.

Birden yaşamı boyunca duymaya alışkın olduğu takma adı, bu defa babası söylediğinde kulağına çok farklı gelmiş, ona yıllardır farkında olmadan temsil ettiği felaketle bağlantılı, yepyeni bir şey ifade etmişti. "Beni düşündüğünde aklına bu mu geliyor?" diye sordu. "Sana o geceyi mi hatırlatıyorum?" "Kesinlikle hayır" dedi babası, bir eli kaburgalarına gitmişti; bu hareket o ana dek Gogol'e çok tuhaf gelmişti. "Bana o geceden sonra olan her şeyi hatırlatıyorsun" (Lahiri, 2004: 130).

Judith Ceasar'ın *The Namesake* (Adaş) makalesinde belirttiği üzere, Gogol ismi Ashoke için yeniden doğuşu ve oğlunun doğumu anlamlarına gelir. Ashoke tren kazasından Gogol'n *Palto*'su sayesinde kurtulmuştur. Onu yeniden hayata getiren o öyküdür. Ayrıca Gogol ismi Ashoke'yi ailesine bağlar. Bykbabasını, ocukken onun okuduğu hikayeleri ve tavsiyesini hatırlatır. Bykbabasına göre Rus yazarlar okuyucularına asla ihanet etmezler. Ancak Gogol için bu isim yalnızca onu tuhaf gösteren bir isimdir. Babasının ismine bu kadar önem vermesine karşın Gogol, onu oldukça farklı gösteren bu isimden bir an önce kurtulmak ister.

Nikhil adı ile kendini tam olarak rahat hissedemese de Gogol, yetişkinliğini ve ilişkilerini bu isim ile yaşar. Sonradan evleneceği, ailesinin evlenmesini onayladığı, Bengalli tanıdıklarının kızı Mouşumi Mazoomdar, Gogol' neden sevdiğinden bahsederken, onun isim değiştirmesinin, çocukken tanıdığı kişiden başka birine dönüşmesinin etkili olduğunu söyler. Mouşumi'ye göre isim değiştirmek başka bir kişiye dönüşmektir (Lahiri, 2004: 258). Mouşumi'yle ilk telefon konuşmalarında Gogol kendini Nikhil olarak tanıtmış ve bu yüzden Mouşumi onu hatırlayamamıştır. İlk defa onu Gogol olduğu zamanlardan tanıyan bir kadınla çıkan Gogol, Mouşumi'nin onu

Nikhil adıyla tanıyamamasından rahatsız olmuştur. İsmi değiştirdiği için babasına karşı suçluluk duyan ve daha sonra, babasının ölümüyle bu pişmanlığı derinleşen Gogol için Mouşumi'nin onu tanıyamaması bu pişmanlığı hatırlamasına sebep olmuştur. Gogol ve Mouşumi'nin ortak noktaları isimleridir. Her ikisi de yaşadıkları yerde yalnızca kendileri tarafından kullanılan isimlere sahiptirler. Bu ikisi için de bir rahatlama noktası olmuştur. Dünyada tek “tuhaş” isme sahip insan Gogol ya da Mouşumi değildir. Ortak bir kaderi paylaşıyorlardır.

Evlendiklerinde Mouşumi Gogol'n soyadını almayı reddetmiştir. Gerekçe olarak da, bir akademisyen olarak yazılarını kendi ismiyle yayımlamış olmasını göstermiştir. Yeni bir soyadını ismine eklemeyi de gereksiz grmştir. Zarf zerine sığmayacak büyüklükte bir isme sahip olmayı istemiyordu. Buradan da anlaşılacağı gibi Mouşumi hayatına olduğu gibi devam etmeye karar vermiştir. İsmine yeni bir isim eklemeyi gereksiz bulmuştur. O zaten Mouşumi Mazoomdar olarak hayata, içinde bulunduğu kültüre uyum sağlayabiliyordu. Bu, sabit bir kimliğe sahip olduğu anlamına gelmez. Fiziksel olarak isim değişikliği yaşamasa da Mouşumi, Fransa ve Amerika arasındaki yolculukları ve hayatında yer verdiği insanlar arasında evrilmeye devam ediyordu. Gogol'n aksine kimliğinde olan değişiklikleri daha kolay kabullenip hayatına o şekilde devam edebilmeyi biliyordu. İsmi değiştirerek hayatının on sekiz yılını geride bırakmayı seçen Gogol ile Mouşumi'nin evliliklerinin devam etmesi için pek çok ortak noktaları olmasına rağmen boşanmalarının belki de en önemli sebeplerinden biri, Gogol'n hayatındaki ve etrafındaki değişikliklere kolay uyum sağlayamıyor olmasına karşın Mouşumi'nin bu gibi değişikliklere hemen ayak uydurabilmesidir.

Ana karakterlerin hepsi birden fazla isimle anılmaktadır. Ancak Mouşumi son sahnelere kadar sadece Mouşumi Mazoomdar olarak tek bir isimle anılır. Ailesinin ona verdiği ikinci bir ad olup olmadığı bilinmemektedir. Bu da Mouşumi'nin Gogol'e kıyasla daha açık ve değişken olmayan kimliğe sahip olabileceği şeklinde yorumlanabilirken, son sahnelerde Gogol ve Mouşumi'nin evliliklerini bitirmelerine sebep olan Dimitri'nin Mouşumi'ye verdiği “Mouse” lakabı bilgisi ile onun da kimliğinde ve hayatında ikilemler olabileceği düşüncesi uyanmıştır. Çocukluğunda ona verilen ikinci bir isim olup olmadığı bilinmezken yetişkinliğinde hayatına dönüm noktası oluşturabilecek bir olaya, hayatını ve evliliğini sorgulamasına sebep olan birinin verdiği takma ad ilgi çekicidir. Bu takma ad klişe olarak kabul edilebilecek bir addır ve

Hintli bir kadına atfedilen özelliklere ters düşmemektedir. *Yasemin* romanında da *Adaş* romanında da bahsedilen Asyalı kadınlara atfedilen sıfatların dışında değildir.

3.2. “Yaşam Boyu Hamilelik” – Göç Deneyimi ve Farklı Olmak Üzerine

Adaş, göçmen bir ailenin hikayesidir. Ashoke Ganguli ülkesi Hindistan’dan Amerika’ya doktora yapmak için göç etmiştir. Amerika’daki eğitimi devam ederken ailesi uygun gördüğü zamanda evlenmek üzere ülkesini ziyaret etmiş, sonrasında ailesinin seçtiği Ashima Ganguli ile evlenmiş ve onunla beraber Amerika’ya geri dönmüştür. Ashoke ve Ashima evliliklerinin ardından hayatlarına Amerika’da devam etmişlerdir.

Ashoke ve Ashima Ganguli çiftinin Amerika’ya yerleştikten sonra yaşadıkları yere adapte oluşları, çocuklarını yetiştirirken kaldıkları ikilemler ve ülkeleri Hindistan’a olan bağlılıkları yanında Bengalli bir aile olarak Amerika’da nasıl kabul gördükleri romanın temel meselelerinden birkaçı olmuştur. Başlarda ülkelerine ve geleneklerine sıkı sıkıya bağlı kalmak konusunda ısrarcı olsalar da zamanla kendi kimliklerini kaybetmeden de yaşadıkları yere adapte olmanın mümkün olduğunun ayırdına varmışlardır. Binod Paudyal’ın *Reimagining Transnational Identities in Lahiri’s The Namesake* (Lahiri’nin *Adaş*’ındaki Ulusötesi Kimlikleri Yeniden Düşünmek) makalesinde vurguladığı gibi evlerinde Hint kültürünü devam ettirebilmiş, bazı Amerikan kültürü pratiklerini kendi kültürleriyle harmanlayabilmişlerdir (Paudyal, 2015).

Ashoke ve Ashima, Amerika’ya kaçak yollarla gitmemişlerdir. 19. ve 20. yüzyılın ilk yarısında, yaşayacakları yerin dilini bile bilmeden Amerika’ya giden ilk Asyalı göçmenlerin aksine Ashoke ve Ashima Amerika’ya zorunlu sebeplerle gitmemişlerdir. Birinci bölümde incelenen *Yasemin* romanının ana karakteri Yasemin ve Ganguli ailesinin en önemli farkı budur. Yasemin kocasının ölümü üzerine kaçak yollarla göç etmiş ve hayatta kalmaya çalışmıştır. Ganguli ailesi ise yasal yollarla eğitim için gitmişlerdir. Hindistan’da fakir bir hayat sürmemişlerdir. Yabancı edebiyattan hoşlanan, Hindistan’da seyahat edebilen ve eğitim için yurtdışına gidebilen insanlar olarak tanımlanmışlardır. Gogol’ün dedesi Rus edebiyatını seven, çocuklarına yabancı edebiyatı, özellikle Rus edebiyatını okumalarını tavsiye eden bir insan olarak tasvir edilmiştir (Lahiri, 2004: 13). Bu da onların Hindistan’da ayrıcalıklı bir hayat sürdüklerinin göstergesi olarak okunabilir.

Amerika'da yaşama hayali olmayan, ülkesini ve ailesini geride bırakmayı hiç düşünmemiş olan Ashoke için Amerika'ya gitme kararı tren kazası yaşaması sonunda olur. Hayatının geri kalanını temelden etkileyen, bir sene boyunca yatağa bağlı yaşamasına sebep olan bu kaza yaşanmadan önce, yolculuğun başlarında Ashoke Ghoş adında bir yolcu ile tanışır. Hiç aklında olmayan Amerika fikrini uygulamaya koymasında Ghoş'un etkisi büyüktür. Yolculuk sırasında yaptıkları sohbette Ghoş'un anlattıkları Ashoke'yi oldukça etkiler.

Tren kazası sonrası aylarca yatağa bağımlı olarak hayatına devam eden Ashoke, kaza ile ilgili gördüğü kabuslardan kurtulmak için çokça kitap okur. Fakat okuduğu kitaplar büyükbabasının ona okumasını tavsiye ettiği Rus yazarlar değil mühendislik kitaplarıdır. Başka ülkelerde geçen kitaplar ona sadece oraya hapis olduğunu hatırlatır. Aylar geçtikçe Ashoke kendisi için başka bir gelecek planlamaya başlar. Ölmek üzere olduğunu düşündüğü ülkeden olabildiğince uzak başka yerlere gitmenin hayalini kurar. Bir sonraki yıl bastonuyla üniversiteye devam eden Ashoke ailesinden gizlice eğitime yurtdışında devam edebilmek için gerekli başvurularda bulunur ve tam burs alır. Ailesinin tüm karşı çıkmalarına karşın Massachusetts Teknoloji Enstitüsünde (MIT) mühendislik bölümünde eğitim almaya başlar. İki yıl yurtdışında kaldıktan sonra ülkesine dönüp Ashima ile evlenir. Ashima ailesinin onun için uygun gördüğü ve onayladığı bir kızıdır. Ashima ve Ashoke kısa bir süre içinde Amerika'ya taşınırlar. Bu o kadar kısa sürede olur ki birbirlerini ancak Amerika'ya vardıklarında tanıyabilirler.

1968 yılında başlayan bu hikayedeki göçmen aileden söz ederken 1965 tarihli Göçmenlik ve Vatandaşlık yasasından bahsetmek yerinde olacaktır. 1965 tarihli yasa ile Amerika'nın o güne kadar ülkelere uyguladığı kotada önemli değişiklikler olmuştur. O tarihe kadar Avrupalı göçmenlerin Amerika'ya göçünü teşvik eden kota sistemi bu yasa ile beraber kökten değişmiş diğer kıtalardan göçmenlerin kabulünün yolunu açmıştır. Aile üyelerini birleştirme ve yetenekli işgücünü çekme amacını taşıyan yasa ile Amerika'daki diğer ülke vatandaşlarının sayısında bir artış söz konusu olmuştur.¹⁵ Min Hyung Song'un *The Children of 1965* (1965'in Çocukları) makalesinde de belirttiği gibi bu yasa ile Amerika'nın demografik yapısında hızlı bir değişiklik olmuştur (Song, 2007).

Ganguli çifti Amerika'da yaşamalarına rağmen köklerine bağlı kalmaya çalışırlar. Yaşadıkları bölgedeki Bengalli ailelerle görüşen, evlerinde yöresel yemekler

¹⁵ <http://amerikabulteni.com/2015/09/28/abdye-son-50-yilda-59-milyon-gocmen-geldi/>

yapan Ganguli çifti tatillerini ülkelerinde geçirerek hem çocuklarına kendi kültürlerini yaşatma fırsatı bulurlar hem de özlem duydukları evlerine kavuşurlar. Hindistan'a ziyaretleriyle kendi kültürlerine olan yakınlıklarını kaybetmemeyi hedefler. Bengalli arkadaşları ile sürekli görüşmeye devam etmelerine karşın Ashima ve Ashoke'yi, Monu ve Mithu olarak tanıyan, önceki hayatlarını bilen insanlar zamanla azalır. Hindistan'dan gelen ölüm haberleri ile yakınlarını kaybeden Ashima ve Ashoke Amerika'da geçirdikleri on yıl içerisinde hem annelerini hem babalarını kaybederler. Tanıdıkları, sevdikleri insanları kaybetmek onları daha da yalnız bırakır. Ashoke ve Ashima bir bakıma "çok çok yaşlı ya da bir felaketin ardından hayatta kalan insanların yaşamlarını sürüyorlardır" (Lahiri, 2004: 66). Tanıdıkları insanları kaybetmek, önceki hayatlarıyla ilişkilerinin zayıflaması onları hatıralarına daha da bağlı kılar.

Ailelerinin yaşamakta olan fertleri bile ölü sayılırdı, onlar hiçbir zaman yanlarında değildi ve onlara ulaşabilmeleri neredeyse imkansızdı... Hala hayatta olmaları, hala yaşıyor olmaları mümkün müydü? (Lahiri, 2004: 66)

Mümkün olduğunca çok ülkelerini ziyaret etmeye çalışan Ganguli çifti, üç dört yılda bir Kalküta'ya gitmeye ve orada altı ya da sekiz hafta kalmaya özen gösterirler. Bu onlar için mümkün olan en uzun süredir fakat yine de akrabalarının zaman içinde birer yabancıya dönüşmesine engel olamaz.

Ganguli çifti her ay ülkelerinin gündemine dair haberleri alabilmek için dergi ve gazeteleri takip etmeye çalışırlar. Alacakları en basit kararda dahi Bengalli arkadaşlarına danışmaya özen gösteren çift özellikle yöresel yemekleri konusunda özenli davranırlar. Kültüre bağlılıklarının en önemli göstergelerinden biri yöresel yemekleri olur. Romanın başlangıcında hamile olan Ashima Kalküta'da sokaklarda satılan bir yemeğe aşerir. Bu yiyeceği orijinali gibi olmasa da hazırlayıp yer. Bu, aslında bir yiyecek özleminden ziyade ülkesinin özlemidir. Roman boyunca da detaylı bahsedilen yöresel yemekler, Hint kültürünün ve Hindistan'ın Amerika'ya aktarılabilen şeklidir. *Yasemin* romanında da sıkça bahsedilen yemekler ve baharatlar ülke özleminin ve kültür yansımalarının en yalın halidir.

Doğum yapacağı güne iki hafta kala, yapış yapış bir Ağustos akşamı, Aşima Ganguli, Central Meydanı'ndaki dairenin mutfağında, bir kasede patlamış pirinci, Planters marka fıstık ezmesini ve kıyılmış kırmızı soğanı karıştırıyordu. Keşke bu karışıma ekleyecek hardal yağı da olsaydı diye düşünerek tuzu, limon suyunu ve

ince doğranmış acı yeşil biberleri de ekledi. Açıma, hamileliği boyunca, Kalküta kaldırımlarında ya da Hindistan'daki tren istasyonlarında gazeteden yapılmış külahların içinde birkaç peniye satılan o hafif yiyeceğin kötü bir benzeri olan bu karışımı tüketmişti. şimdi, içinde neredeyse hiç boş yer kalmamışken şiddetle arzuladığı tek şey de buydu. Kaşık gibi büktüğu avucunun içinden karışımın tadına bakıp kaşlarını çattı; her zamanki gibi yine bir şey eksikti (Lahiri, 2004: 1).

Hastanede doğum yapmak Ashima için sıradan bir durum değildir. Hindistan'da doğum yapma zamanı yaklaştığında kadınlar ailelerinin evlerine döner ve doğumu orada karşırlar (Lahiri, 2004: 4). Bu onlar için çocukluklarına kısa bir dönüş anlamına gelir. Bir yandan da ailesinin diğer kadınlarıyla bu deneyimi paylaşmış olurlar. Ailesinin geleneklerinin aksine bir hastane odasında diğer Amerikalı kadınlarla doğum anını bekleyen Ashima, odasındaki diğer iki Amerikalı kadının aksine yalnızdır. Onlarla sohbet etmek ve doğum konusunda bildiklerini öğrenmek isteyen Ashima ile diğer kadınlar arasında bir perde vardır. Perdenin ardından kadınların çığlıklarını ve eşlerinin onlara "Seni seviyorum" deyişlerini duyan Ashima, Ashoke'nin yanında olmasını ya da onun da kendisine bu tip laflar etmesini beklemeyiz. Doktoru her şeyin normal olduğunu söylemesine rağmen hiçbir şey Ashima'ya normal gelmez. Cambridge'e geldiğinden beri tuhaf görünen her şey hamilelik ve annelikle birlikte daha da tuhaf bir hal alır. Sancıların belli bir süre sonra biteceğinin farkında olan Ashima, annelik ve özellikle yabancı bir ölkede annelik yapacak olmanın sürekli olacağının farkındadır. Çocuğunun akrabalarından uzak büyüyecek olması ve hiçbir şeyin normal görünmediği bir ölkede çocuk büyütecek olmak onu korkutur ve oldukça tuhaf hissetmesine sebep olur. Hastaneden eve döndükleri gün evin dağınıklığı ile karşılaştığında Ashima ev işlerini ve çocuğu bir arada götüremeyeceğini, bir an önce Hindistan'a dönmeleri gerektiğini ve bunun içinde çalışmalarını bir an önce bitirmesi gerektiğini Ashoke'ye söyler. Çocukları doğmadan önce de orada yalnız olmak ailesinden uzakta yaşamak fikri onu üzer. Fakat çocuğunun geniş aile sevgisinden ve ilgisinden yoksun büyüyecek olması, çocuğunu yalnız büyütecek olması ona o ilk gün imkansız görünür. Bir süre yalnız oluşunu sürekli ağlayarak atlatmaya çalışır, sonraları çocuğu ile beraber yürüyüşler yaparak kendine bir rutin oluşturur.

Ashoke ve Ashima'nın Amerika'da yaşadıkları ilk evlerinde üst katta ev sahipleri Montgomery'ler oturur. Alan Montgomery Harvard Üniversitesinde Sosyoloji profesörüdür, karısı Judy ise kadın sağlığı derneğinde çalışmaktadır. Amber ve

Clover adlarında iki kızı olan Montgomery'ler, Ashoke ve Ashima'ya bebekleri konusunda yardımcı olurlar. Kızlarının beşiklerini ve kıyafetlerini onlarla paylaşan çift, bebeklerini büyütürken ihtiyaçları olabilecek şeyler konusunda da yardım teklif ederler. Kadın sağlığı derneğinde çalışan ebelerin yardımıyla iki kızı da evde doğan Judy, Ashima'nın bir tıp kurumunda doğum yapacak olması konusunda hayal kırıklığına uğrar. Judy'ye göre Hintli birinin geleneklerine uygun olarak evde doğum yapması beklenebilir, bir Amerikalı gibi hastanede doğum yapması ise sadece anlaşılabilir bir durumdur. Judy'nin Ashima'nın hastanede doğum yapmasına karşı gösterdiği tepki ondan belirli Asyalı sınıflara uymasını beklemesinin bir sonucudur. Bu diğer basit önyargılardan farksızdır. Ashima da ailesinin geleneklerine uygun olarak evde doğum yapmayı istemektedir. Ancak Amerika'da ne ona destek olacak aile üyeleri ne de çocukluğuna dönüş yapabileceği ev vardır ve bu hastanede doğum yapmasını mecbur kılmıştır.

Amerika'da vakit geçirdikçe Ashima, yabancı olmanın ömür boyu hamile olmaya benzediğini fark etmeye başlamıştır. "Sonu gelmeyen bir bekleyiş, bitmeyen bir sıkıntı ve sürekli keyifsizlik" (Lahiri, 2004: 52). Hamile olmak gibi yabancı olmak da başkalarında merak, acıma duygusu ve saygıyı aynı anda hissetmelerini sağlıyordu. Ashima'nın yabancı oluşu hamileliğe benzetmesi doğum ve yeniden doğmak meselesi ile ilgilidir. Hindistan'da doğan Ashoke ve Ashima kendilerine bir hayat kurarak Amerika'da yeniden doğmuşlardır. Yaşadığı tren kazası sonrası ölümden dönen Ashoke için ise Amerika'da yaşadığı ikinci yeniden doğuştur. Göçmen kimliğiyle başka bir ülkede yeniden doğmak, Tamara Bhalla'nın *Being and Feeling Gogol* (Gogol Olmak ve Hissetmek) makalesinde de vurguladığı gibi hamilelik gibi özel ve içsel bir süreci de beraberinde getirir (Bhalla, 2012).

Bu noktada hem *Yasemin* romanının hem de *Adaş* romanının açılışlarının hamile kadınlarla olması ilgi çekicidir. Hem Yasemin hem de Ashima romanların başlangıcında hamiledir ve yöresel yemeklerinden bahsederler. Bu iki göçmen kadının okura hamile olarak tanıtılması yeni topraklarında kök salmaya başladıklarının, çoğaldıklarının bir işareti olarak okunabilir. Göçmen kadınlar çoğalarak ve yeni topraklarda kendi çocuklarını dünyaya getirerek kök salıyorlardır.

Yöresel yemeklerini evlerinde düzenli olarak pişiren Ganguli çifti zamanla alışkanlıklarında değişiklik yaparlar. Çocukların da büyümesiyle evde Amerikan ve Hint yemekleri beraber pişmeye başlar. Noel vakti hindi pişiren Ashima bunu kendi yöresel baharatlarıyla yapar, Gogol'ün beslenme saatinde yemesi için soğuk et

almayı ve ona sosisli ya da sığır rostolu sandviçler hazırlamayı alışkanlık haline getirir. Çocukların marketten “Amerikan” gıdaları sepete doldurmalarına müdahaleyi belli bir süre sonra bırakırlar. Çocuklarının ısrarına dayanamayan Ashima, haftada bir Amerikan tarzı yemek pişirmeye başlar. Yemek alışkanlıklarında günlük hayatta esneklik göstermelerine karşın özel günlerde ve kutlamalarda özenle Hint yemekleri hazırlamaya devam ederler. Gogol’un on dördüncü yaş günü için Bengalli tüm arkadaşlarını davet eden Ashima ve Ashoke için bu arkadaşlarıyla buluşmak ve parti vermek için bir bahane olur. Ashima bu parti için günler öncesinden yemekler hazırlar ve buzdolabını doldurur. Diğer doğum günlerinden farklı olarak on dördüncü yaş gününde Gogol bu Bengal tarzı kutlama dışında arkadaşlarıyla pizza yiyip beyzbol maçı izlediği Amerikan tarzı bir kutlama da ister. Bu sebeple Gogol’un okul arkadaşları davet edilir. Fakat gerçek kutlama doğum gününe en yakın cumartesi günü bütün Bengalli arkadaşların davet edildiği büyük bir kutlamayla yapılır.

Yöresel yemekler konusunda zamanla esneklik göstermek kendi kültürlerinden vazgeçmeleri anlamına gelmez. Hala geleneklerine bağlıdırlar ancak yaşadıkları yere uyum göstermekte bir sorun görmemişlerdir. Ailenin yaşadıkları yerle bağ kurmaya başladıklarının bir işareti olarak yemekler gösterilmiştir. Yemek geleneklere ve etnik kimliğe bağlılığın en açık göstergesi kabul edilebilir. Bu bakımdan özellikle Gogol’un yaş gününde bir yerine iki doğum günü yapmaları, iki kültürü evlerinde harmanlayabildiklerini göstermesi bakımından önemlidir. Yemek ve kimlik ilişkisi hem *Yasemin* hem de *Adaş* romanlarında çokça atıfta bulunulan bir konudur. Bu iki roman aracılığıyla da görülmüştür ki yemek, fiziksel bir gereklilik olmasının yanında kimliğini ortaya koymanın da bir yoludur. Yemek ve kimlik arasındaki ilişkiyi Claude Fischler *Food, Self and Identity* (Yemek, Kişilik ve Kimlik) makalesinde şöyle anlatmıştır:

Yemek kimlik algımızın merkezindedir. Herhangi bir insan grubunun yeme şekli onun çeşitliliğini, hiyerarşisini ve yönetim şeklini gösterirken aynı zamanda biricikliğinin ve farklılığının da kanıtıdır. Yemek ayrıca bireysel kimliğin de merkezindedir. Kişi biyolojik, psikolojik ve sosyolojik olarak yemeyi seçtiği şey tarafından oluşturulur (Fischler, 1988: 275).

Donna R. Gabaccia ise *We Are What We Eat* (Ne Yerse O’yuz) kitabında etnik köken kültüre bağlılık ifadesi olarak yemek yemekten bahsetmiş, özellikle

insanların yemek yeme alışkanlıklarını kolayca değiştiremediklerinin, yemek yemek ile kültür arasında ayrılmaz bir ilişki olduğunun altını çizmiştir.

Hangi coğrafyada olursa olsun insanlar aileleri ve arkadaşları ile belirli yemekleri paylaşır, yemeklerin tadı ve anlamı üzerine hikayeler yaratır, belirli yemek şekilleri ile sağlıklı kalmaya çalışır, yemek konusundaki bilgilerini birbirlerine aktarır ve dini inançlarını belirli yemeklere dayandırır (Gabaccia, 1998: 8).

Gabaccia ayrıca göçmen ailelerin yemek konusundaki muhafazakarlıklarına da değinmiştir. Özellikle yeni göçmenlerin yemekleri konusunda herhangi bir sebepleri olmasa bile muhafazakar davrandıklarını ve yeni coğrafyalarındaki yemekler konusunda temkinli olduklarını vurgulamıştır.

Yeni göçmenler yaşayacakları yer, çalışacakları iş ve öğrenmek durumunda kalacakları dil konusunda kontrol sahibi değillerdir. Bu sebeple onlar da en azından yedikleri yemek üzerinde kontrol sahibi olmaya çalışırlar. Bu hakimiyet ve kontrol hissi yeni yerlerindeki yemekler konusunda ilgili olmalarını engeller (Gabaccia, 1998: 48).

Adaş romanında açıkça gözlemlenebilen konulardan biri de nesil farklılıklarıdır. Özellikle Ganguli ailesinin sekiz ay Kalküta'da kaldıkları dönemi anlatan kısım iki neslin farkını göstermesi bakımından önemlidir. Her biri Hindistan kökenli olmasına rağmen Amerika'da doğan çocukların Hindistan'a karşı tavırları açıkça farklıdır. Kendilerini oraya ait hissedememektedirler. Buna karşın Ashima ve Ashoke'nin evi Hindistan'dır. Oraya vardıklarında kendilerini daha özgür ve mutlu hissetmekte, daha yüksek sesle konuşabilmektedirler. Hindistan'a gitmek yerine Noel'de Amerika'da olmayı tercih eden çocuklar için gezinin sonu rahat hissettikleri an olarak tanımlanır. Özellikle Gogol'ün uçak yemeğinin folyosunu açıp hostesten portakal suyu istediği an kendini en rahat hissettiği an olarak tasvir edilir.

Evlerine döndüklerinde uyku ve yemek düzenlerine geri dönmek bir iki haftalarını alsa da sekiz ay boyunca geride bıraktıkları hayata kolayca geri dönerler. Arkadaşlarını ziyaret eden Gogol ve Sonia'yı gördüğüne çok sevinen arkadaşları onlara Hindistan hakkında sorular sormaz. Arkadaşlarının Hindistan hakkında sorular sormamaları ilgi çekicidir. Sekiz ay gibi bir süre için ortadan kaybolan arkadaşları geri

döndüğünde herhangi bir değişiklik olmamış gibi onların Hindistan'ı ziyareti görmezden gelinir ve böylece nispeten kısa bir süre içinde Hindistan ziyareti unutulur.

Arkadaşlarının Hindistan ziyaretini yok sayması ilerleyen kısımlarda başka örnekler üzerinden de örneklendirilebilecek olan bir yok saymadır. Amerikalı arkadaşları "öteki" varsaydıkları ile ilgilenmezler. Aynı konu *Yasemin* romanı ile de örneklendirilebilir. *Yasemin* romanında ana karakter Yasemin'in ülkesi ile ilgili detaylar merak edilmez, ona ülkesi hakkında sorular sorulmaz. Sadece belirli kalıplar ve sıfatlar üzerinden Hindistan yorumlanır.

Hindistan gezisinin iki nesil farklarını görmek bakımından önemli olduğuna değinilmişti. Bu bağlamda, Natalie Friedman'ın *From Hybrids to Tourists* (Melezlerden Turistlere) makalesine değinilebilir. Friedman'ın makalesinde de belirttiği gibi *Adaş* romanında göçmenlerin çocukları Amerika'da kendilerini yerinden edilmiş, memleketlerinden ayrı hissetmemektedirler. Onlar için evleri Amerika'dadır. Buna rağmen hayatlarındaki sürekli seyahat ve anne babalarının göçmen oluşlarının yarattığı yerinde olmama hissi onlarda yeni yerler keşfetme, bir yerden ayrılma ve yeniden geri dönme isteği yaratmıştır (Friedman, 2008). Bu romanın ana karakteri Gogol, kız kardeşi Sonia ve Gogol'ün eşi olan Mouşumi için de aynıdır. Gogol ve Sonia iş hayatları ve okulları sebebiyle ailelerinin evinden ayrılıp yalnız yaşarlar. Mouşumi ise önce Fransa'da ardından Amerika'da yalnız yaşar fakat sürekli içinde Fransa'ya gitme isteği vardır.

Göçmen nesil için dönüş her zaman Hindistan'a olur. Gogol'ün anne babası cenazeler ve tatiller için tekrar tekrar Hindistan'a dönerler. Onlar için Amerika tamamen kabul ettikleri, içselleştirdikleri yeni evleri olmaz, hiçbir zaman Hindistan'dan tamamen kopmazlar. Çocuklar içinse ev, anne babalarının Hindistan'ı tekrar fakat daha esnek kurallarla yarattıkları Amerika'daki evleri olur. Friedman'ın da vurguladığı gibi iki kültürün harmanlandığı bu evler çocuklar için her zaman dönüş noktası, kendi Hindistanları olur (Friedman, 2008). Gogol ve kız kardeşi Sonia'nın hayatı herhangi bir Amerikalı çocuğun hayatına benzemekle beraber ikisinin de yetişkinlik dönemlerinde geri döndükleri yer ailelerinin Hintli evleri olur. Özellikle Gogol için babasının ölümü dönüm noktasıdır. Babasının ölümünün ardından Gogol'de evine ve Bengalli geleneklerine dönme isteği uyanır. Önceden ona saçma görünen ritüeller ve gelenekler birden anlam kazanmaya başlar. Ailesinin onayladığı Bengalli bir kızla da babasının ölümünün ardından evlenir.

Romanda özellikle Gogol'ün göçmen bir ailenin çocuğu olarak sürekli hareket halinde olması, ev ve şehir değiştirmesi üzerinde durulur. Gogol çocukluk döneminde Hintli aile yaşamından Amerikalı okul yaşamına kolayca geçiş yapabilir. Yetişkinliğe doğru yalnız yaşamaya başlaması ile kendi evi ve ailesinin evi arasında sürekli gidip geri dönme halindedir. Roman temel olarak Gogol üzerinden ilerlediği için çocukluktan yetişkinliğe olan seyahati de romanın temel noktalarından biridir. Anne babasının aksine Gogol bu gidiş gelişleri daha kolayca yapabilmekte ve Hintli–Amerikalı oluşu rahatlıkla harmanlayabilmektedir. Zamanla anne babasının da bu ikiliğe adapte olabildiklerine şahit olunmaktadır. Başlarda tutucu denilebilecek ölçüde geleneklerine bağlı olan aile zamanla Amerikalı gelenekleri kendilerine göre adapte edebilirler. Yeni yılı kutlamak için pişirdikleri hindiye Hint usulü baharatlarla pişirmeleri, zamanla Amerikalı arkadaşlarıyla daha sık görüşmeleri ve yeme içme konusunda esnek davranmaları bunlara örnek sayılabilir.

Gogol ve kız kardeşi Sonia Amerika'da doğmalarına ve kendilerini Hindistan yerine Amerika'da rahat ve "evde" hissetmelerine rağmen çeşitli önyargılarla karşılaşır. Babaları üniversitede asistanlık görevini kabul edip şehir merkezinden daha uzakta yaşamaya başladıklarında mahallelerindeki tek Bengalli aile Ganguli ailesidir. Anne ve babaları çok üzerinde durmamasına karşın onlar, insanların anneleri ve babalarına sağırlarmış ya da İngilizce bilmiyorlarmış gibi yüksek sesle konuştuklarının ya da hiç konuşmayıp doğrudan Gogol ve Sonia ile konuşmayı tercih ettiklerinin farkındadırlar.

Gogol, Hintli olmakla ilgili bireysel olarak da önyargılarla karşılaşır. Yirmi yedinci yaş gününü kutlamak için kız arkadaşı Maxine ve onun ailesiyle beraber çiftlik evine giden Gogol, ilk kez ailesinden uzak doğum günü kutlar. Kız arkadaşı Maxine bir Amerikalıdır ve doğum günü için toplanan kalabalık Maxine ve ailesinin tanıdıklarıdır. Gogol içinde bulunduğu insanların çoğu ile yeni tanışmıştır ve insanlar onu "Amerikalı" olarak değil "Hintli Amerikalı" olarak tanımlarlar. Hindistan'dan ne zaman geldiği sorusuna Boston'lı olduğunu söyleyerek cevap vermesine karşın ona şüpheyile yaklaşırlar. Akşam yemeğinde Gogol'ün yanında oturan Pamela isimli bir kadın, Hindistan'la ilgili sorular sorarken, Gogol'e çok şanslı olduğunu, oraya gittiğinde hiç hastalanma riskinin olmamasının büyük şans olduğunu söyler (Lahiri, 2004: 165). Bu yorumdan rahatsız olup açıklama yapmasına karşın masadakileri tam olarak ikna edemez. Binod Paudyal, *Reimagining Transnational Identities in Lahiri's The Namesake* (Lahiri'nin Adaş'ındaki Ulusöteci Kimlikleri Yeniden Düşünmek)

makalesine kitabın bu sahnesi ile başlar. Kendini Amerikalı olarak tanıtmaya karşın derisinin rengi sebebiyle Amerikalı kabul edilmeyen Gogol, derilerinin rengi ile klişe Amerikan tanımına uygun bir grup insan arasında tasvir edilir (Paudyal, 2015). Paudyal bu sahnenin hem Güney Asyalı Amerikalıların hala yabancı olarak kabul edildiklerini gösterdiği için hem de romanın genel ulusötesici (transnational) tavrına karşın tek doğuştancı (nativist) sahne olduğu için önemli olduğundan bahseder. Ayrıca Amerika'nın başlangıcından itibaren diğer kültürlerle iç içe geçtiğini de ekler. Romandaki Pamela karakteri Gogol'ü Amerikalı kabul etmezken Amerika'nın çok kültürlü oluşunu göz ardı eder ve Amerikan kimliğini yalnızca beyaz ten ile Avrupalı atalara sahip olmak olarak varsayar (Paudyal, 2015). Paudyal ulusötesiciliği, göçmenler ve onların Amerika'da doğan çocuklarının hem ülkelerinden beraberlerinde getirdikleri pratiklerini yeni çevreye adapte ettikleri hem de içinde bulundukları çevrenin pratiklerini kendilerine adapte ederek daha fazla "evde" hissettikleri kültürel bir alan olarak tanımlamıştır (Paudyal, 2015).

Bu noktada, Batılı ve Doğulu karşılaşmasına şahit olunan, Batılının diğerini sahip olduğu önyargılar ve bildiği tek Doğu imgesi üzerinden değerlendirdiği bu sahne, Edward Said'in *Şarkiyatçılık* eserini akla getirmektedir. Said bu kitabında öteki olarak Doğunun, Batı ve Batılı yazarlar, düşünürler tarafından nasıl yaratıldığını incelemiştir. Said'e göre Batılılar tarafından Batıya karşıt olarak oluşturulmuş bir Doğu vardır ve Doğu üzerine konuşulurken, yorum yapılırken bu düşüncelerden, söylemlerden kaçabilmek olanaksızdır. Bunu açıklamayı yaparken Said, Foucault'nun söylem tanımlamasından faydalanmış, Şark söyleminin Doğuyu nasıl yapılandırdığından bahsetmiştir. Burada Doğu denilirken kastedilen alan çok geniş bir coğrafyayı kapsamaktadır ve bahsedilen bu geniş coğrafya Avrupalı gözünden değerlendirilmektedir. *Şarkiyatçılık* kitabında Said savını şu şekilde ortaya koymaktadır:

Şarkiyatçılık bir söylem olarak incelenmedikçe, Aydınlanma sonrasında Avrupa kültürünün Şark'ı siyasal, sosyolojik, askeri, ideolojik, bilimsel, imgesel olarak çekip çevirebilmesini –hatta üretebilmesini– sağlayan o müthiş sistemli disiplinin anlaşılması olanaksızdır. Dahası Şarkiyatçılığın öylesine yetkin bir konumu vardır ki, bence Şark'a ilişkin yazan, düşünen, eyleyen hiç kimse, bu işleri, Şarkiyatçılığın düşünce ile eyleme dayattığı sınırlamaları hesaba katmaksızın yapamazdı. Kısacası Şark, Şarkiyatçılığın yüzünden bağımsız bir düşünme ya da eyleme nesnesi olamadı (hala da değil) (Said, 2017: 13).

Said'in kitabında bahsettiği üzere Batının karşısında oluşturulmuş bir Doğu vardır ve "öteki" olarak Doğu aşağı konumdadır. *Adaş* romanında anlatılan sahne de Batı karşısındaki Doğu klişesini tasvir etmesi bakımından önemlidir. Gogol, Amerika'da doğmuş olmasına karşın ailesinin kökeni sebebiyle diğer beyaz Amerikalılar tarafından "öteki" kabul edilmektedir.

Amerikalı Maxine ile ilişki yaşadığı dönem Gogol için kendisini ve ailesiyle ilişkisini sorguladığı bir dönem olur. Maxine ile ilk kez buluşmaya karar verdiklerinde Maxine onu evine davet eder ve Maxine'in ailesi ile beraber akşam yemeği yerler. Bu akşam yemeği sahnesi Gogol'un Amerikalı bir aile ile kendi ailesini karşılaştırması ve orada Hindistan kökenli biri olarak hissettiklerini aktarması bakımından önemlidir. Ratliff ailesi Ganguli ailesinin aksine yemeklerde uzun sohbetler eden, birbirlerine fikirlerini soran, rahat bir aile olarak tanımlanır. Gogol kendini bu ailenin yanında oldukça rahat hisseder ve kendi ailesinin geleneksel halinden utanır. Ganguli ailesi ağızlarını açarak yemek yiyen, tabaklara sürekli yemek doldurmaya çalışan insanlar olarak tasvir edilir. Bu aşamada Amerikalı aile üstün tutuluyormuş hissi oluşabilir. Ancak Maxine ile olan ilişkisinin ilerleyen aşamalarında Gogol bir ailenin ya da kültürün diğerinden daha üstün olamayacağı gerçeğini kabul eder ve babasının ölümü ile birlikte de geleneklerine ve ailesine geri dönüşü başlar. Bu aileyle yaşadığı vakit, Gogol'un kimliğine ayna tutması, kendini bulabilmesine yardım edebilmesi bakımından önemlidir.

Ayrıca beraber yedikleri akşam yemeği sonrasında Gogol Maxine karşı rahat hissetmesine ve ailesinden bahsetmek istemesine karşın Maxine bununla ilgilenmez ve köpeği Silas hakkında konuşmaya başlar. Hindistan hakkında soru sorulmaması romanda daha önce de vurgulanan bir konu olmuştur. Ayrıca bunun *Yasemin* romanında da altı çizilen bir konu olduğuna değinilmişti. Bu, birden fazla kez örneklendirilen görmezden gelme konusu, kendine ait olmayan ya da yabancı olana karşı duyulan korku olarak okunabilir. Hem *Yasemin* hem de *Adaş* romanlarında Hintli olmanın belirli sıfatlarla sınırlanmaya eş değer olabileceğine değinilmişti. Bu bakımdan Amerika'da yaşayanlar için kendilerine ait olmadığını varsaydıkları bu sıfatların ana vatani olarak Hindistan sadece "öteki"dir ve sorgulamaya lüzum yoktur.

Gogol, Maxine ile ilişkisi süresince "doğru" olanın Maxine ve ailesi gibi olmaktan geçtiğini düşünse de zamanla kendi ailesiyle ve kimlikleriyle barışır. Bu ancak babasının ölümünün ardından olur. Kendisine ismini, dolayısıyla kimliğini veren babası öldüğünde Maxine ile ilişkisini ve ailesini bir kenara bırakmasını sorgulamaya

başlar. Maxine ile olan ilişkisi babasının ölümüne kadar devam eder. Babası Ashoke bir kalp krizi sonrası vefat ettiğinde babası ve ailesiyle olan ilişkisini gözden geçiren Gogol, ailesiyle geçirdiği vakitleri arttırmaya ve babasının yokluğunda daha fazla ailesiyle beraber olmaya özen gösterir. Başlarda bu durumu anlayışla karşılayan Maxine, Ashoke'nin küllerini Ganj nehrine dökmek ve akrabalarını ziyaret etmek için Gogol ve ailesi Kalküta'ya gitme planları yaptıklarında kendisinin plana dahil olmamasını anlayamaz ve ayrılırlar. Sonrasında hayatına giren kadın ailesinin onayladığı, kendi gibi Bengalli olan Mouşumi Mazoomdar'dır. Mouşumi ile Gogol çocukluk zamanlarından birbirlerini tanımalarına rağmen birlikte fazla vakit geçirmemişlerdir.

Sonraki bölümde detaylandırılacak olan Mouşumi ve Gogol'un ilişkisi Hem Mouşumi hem de Gogol için bir geri dönüştür. İkisi de Hintli aile yaşamlarına bir bakıma geri dönmüşlerdir. Judith Ceasar'ın da belirttiği gibi Gogol ve Mouşumi birbirlerinin ayna imgeleridir (Ceasar, 2007). Gogol için Mouşumi çocukluk dünyasına ve ailesine bağlanmanın bir başka yoludur (Ceasar, 2007). Gogol için bu seçiminde babasının ölümünün etkisi büyüktür. Mouşumi içinse Fransa ve Amerika'da yaşadığı dönem ile önceki nişanlısı Graham'la geçirdiği vakit sonrasında bildik bir düzen arayışı, dinlenme süreci olarak okunabilir. Mouşumi ve Gogol aynı etnik kökenden gelmektedir. Onları birbirlerine hiç ummadıkları biçimde bağlayan şey benzerlikleri olur. Mouşumi Hintli bir erkekle olmayı hayal bile etmez. Londra'da doğması, yedi yaşındayken Amerika'ya göç etmesine rağmen hayatına Fransa'da devam etmeyi planlar, dünya vatandaşı olmayı ailesinin izlediği yoldan gitmemeyi ister. Gogol'le yaptığı evlilik, onun planlarının aksine yaşadığı bir evlilik olur. Gogol gibi kendi etnik kökeninden biriyle evlenmeyi hiç düşünmeyen biri için Gogol'ü beğenmek ve onunla evlenmek sürpriz olur. Bir yılın sonunda evliliklerinin bitişinin sebebi de budur. Mouşumi kendisine bunca benzeyen, ailesinin yaşamını devam ettirmesine sebep olabilecek birini hayatında istemez ve Paris'e taşınma kararı alır.

3.3. Göçmen Kadınlık Deneyimleri

Adaş romanının ana karakteri bir erkek olmasına karşın üç temel kadın karakteri içinde barındırmaktadır. Bunlar Ashima, Sonia ve Mouşumi'dir. Bu üç kadın karakter okura, kadın bakış açısıyla göçmen meselesini aktarmak bakımından önemlidir. Kitabın yazarının bir kadın olmasına karşın ana karakteri erkek olarak seçmesini kendi de göçmen olan Jhumpa Lahiri'nin, romanının otobiyografi olarak

okunmaması için aldığı bir önlem olarak düşünülebilir. Her ne kadar ana karakter erkek olsa da kitaptaki kadın karakterlerden Mouşumi'nin Londra'dan Amerika'ya göç eden Hindistanlı bir kadın olması bakımından Lahiri'ye yakınlık gösterdiği akla gelebilir.

Romanın başlangıcında ve bitişinde okurun bakış açısıyla karşılaştığı Ashima Ganguli, ana karakter Gogol'ün annesi ve Ashoke'nin karısıdır. Annelik ve eşlik sıfatları ile Ashima, romanın başlangıcında kültür aktarıcısı kadın rolüyle okurun karşısına çıkmaktadır. Ashima, Luce Irigaray'ın *An Ethics of Sexual Difference* (Cinsel Farklılığın Etiği) makalesinde de belirttiği isteklerinden arınmış eş ve anne konumundadır (Irigaray, 1993: 117). Ashima ilk çocuğuna hamiledir. Ashima ailesini, Hindistan'daki yaşamını, evini özler. Hamileyken aşerdiği, Kalküta'da sokaklarda satılan atıştırmalıkları Amerika'da yaparak özlediği evi, geçmişini orada oluşturmaya çalışır. Amerika'da olmasının tek sebebi Ashoke ile evliliği olması nedeniyle Ashima'nın Amerika'ya adapte olmak için evliliği dışında bir sebebi olmadığı ya da yalnızca adapte olmayı istemediği düşünülebilir. Hamileliği yalnız geçirmiş olmak, geleneklerine göre evinde, ailesiyle olması gerekirken hastanede doğum yapacak olmak Ashima için oldukça tuhaftır.

Romanın başlangıcında hamile olarak okur karşısına çıkan Ashima ve doğumu romanın önemli sahnelerinden biridir. Öncelikle göçmen bir kadın olarak hamileliğini ve doğumunu yalnız yaşaması Ashima için sarsıcı olmuştur. Kendi kültüründe doğumu sırasında çocukluğuna bir dönüş olarak evine, ailesine dönmesi gerekirken Ashima olabileceği en yabancı yerdedir. Yanında kocası olmasına karşın yalnız hissetmektedir. Aynı odayı paylaştığı diğer hamile kadınlarla birşeyler paylaşmak, konuşmak istemesine rağmen tek konuşabildiği kişi hemşiresidir. Doğum için hastaneye gittiğinde sarisini çıkarması istendiği için de ayrıca kötü hissetmektedir. Sarisini çıkarıp diğer Amerikalı iki kadınla beraber aynı odayı paylaşması, diğer kadınlar gibi hastanede doğum yapacak olması hamileliği ve doğum yapması ile beraber yeni bir kimliğe bürünmesi gerekeceğinin işareti olarak okunabilir.

Hastanede yalnız hisseden Ashima için doğum sonrası eve dönüşü hiçbir şeyi değiştirmez. Evin dağınıklığı ve yüklerinin fazlalığı karşısında ağlayan Ashima için kocası yalnızca bir bardak çay getirmekle yetinir. Açıkça dile getirmese de Ashoke bütün ev işlerinin ve çocukla ilgili sorumlulukların Ashima'ya ait olduğunu düşünür. Bebeğin doğumundan üç gün sonra Ashoke işine geri döndüğünde bebeğiyle baş başa kalan Ashima hem yalnızlıkla başa çıkmak hem de evin alışverişini tek başına

yapmak durumunda kaldığı için kendine bir rutin oluşturur ve Gogol'ü de alarak sokağa, markete çıkar. Çocuğunun doğumuyla beraber, anne olarak yeni bir ülkede kalmak Ashima için oldukça zordur. Ancak o bunu kendine yeni bir hayat kurmaya çabalayarak, rutin oluşturarak atlatma çabasıdadır. Ashima olarak kimliğine annelik sıfatını da yüklenmiştir.

Bebeği ile Amerika'da kurduğu düzen Ashima'nın tüm gününü ve enerjisini alır. Sabah altıda kalkan Ashima, Gogol ögle uykusundayken akşam yemeğini pişirir, öğleden sonra Gogol ile yürüyüşe çıkar ve ev için alışveriş yapar. Bazen Ashoke'nin çalıştığı kampüsün bahçesindeki banklarda Ashoke ile buluşur ve ona pişirdiği samosalar ile çay götürür. Haftanın yedi günü dersleri, bilimsel araştırmaları ve teziyle ilgilenen Ashoke'nin aksine Ashima'nın tek uğraşı evi, bebeği ve pişirdiği yemeklerdir. Amerika'ya eşinin çalışmaları sebebiyle gelen ve orada sadece ev ile ilgilenmesi beklenen Ashima zaman içinde kendine başka uğraşlar bulmaya çalışır. Fakat öncelikli olarak Ashima ev içinde ve çocuğu ile anlatılmıştır. Ashima'nın ev ve çocuklar dışında bir uğraş edinmesi ve kendi kimliğine yönelmesi ancak Ashoke şehir dışında çalışmaya başladığında olacaktır.

Ashoke Boston dışında bir üniversitede elektrik mühendisliği bölümünde asistan olarak çalışmaya başladığında Ashima bu duruma çok üzülür. Amerika'da belli bir düzen oluşturmuşken başka bir şehre taşınmak ona tekrar göç etmek gibi görünür. Ancak bu kez nispeten daha hızlı uyum gösterir. Boston dışındaki banliyöde ne kaldırım ne sokak lambası ne de toplu taşıma vardır. Ashima araba kullanmayı da istemez. Ayrıca bildikleri tek Bengalli aile kendileridir. Kocasını isteyken etrafta keşfedebileceği, gezebileceği yerler sınırlıdır. Gogol dört yaşına geldiğinde Ashima onu üniversitenin kreşine götürmeye başlar. Gogol'ün kreşe başlamasıyla birlikte yeniden yalnızlıktan morali bozulmaya, bulunduğu yerde yabancılık çekmeye başlar. Yalnızlık hissini azaltmak için üniversitenin okuma salonunda ailesine mektup yazar ya da Bengal dilinde dergi okur.

Gogol ve Sonia yirmili yaşlarındayken ve Gogol New York'ta yaşamaya başladığında, Ashoke küçük bir üniversitede dokuz ay çalışmayı planlar. Önce Ashima'nın da Ashoke ile beraber Cleveland dışına taşınması planlansa da Ashima herkesi şaşırtarak taşınmak istemediğini söyler, Massachusetts'te yalnız kalmayı ister. Ashoke ile beraber yaşama ihtimali varken yalnız yaşamı tercih etmesi, Ashima'nın da değişimine işaret etmektedir. Amerika'ya taşındıktan sonra yalnızca eşi Ashoke ve çocukları doğrultusunda hareket eden Ashima artık kendi hayatını

oluşturmaya çabalamaktadır. Yalnız yaşamaya başladığında kendi istediği şeylerle ilgilenme, küçük resimler yapabilme şansına sahip olur. Çocukluğundan beri resim çizmeyen Ashima, Noel'in de yaklaşmasıyla kartlar hazırlamak ister ve küçükken babasından çizmeyi öğrendiği fil resmini kartların üzerine çizmeye karar verir. Bazen haftalarca yemek pişirmesine gerek olmaz. Ayda bir çamaşır yıkayan Ashima evin tozlandığının farkına bile varmaz. Bir bakıma ev işi yüklerinden kocasının uzağa gitmesi sayesinde kurtulmuştur. Televizyonun karşısında akşam yemeklerini yer. Çocukları için Ashima'nın yalnız kalması olağan bir durumdur. Herkesin hayatının bir döneminde yalnız kalması gerektiğini düşünürler (Lahiri, 2004: 169). Ashima artık yalnız yaşama alışmak için yaşlı olduğunu düşünmektedir. Yatakta yalnız yatmaktan, akşamları karanlık, boş eve dönmekten nefret etmektedir. Önceleri yalnız yaşamak Ashima için bir zorunluluk olsa da zamanla kendini bulabilmesi, ona keyif veren uğraşlara vakit ayırabilmesi onu mutlu etmiştir. Yalnız yaşamak onun hayatına köklü değişiklikleri de beraberinde getirmiştir. Kocasına karşı üstlendiği sorumluluklar ve evliliğin beraberinde getirdiği iş yükü yalnız yaşama beraber neredeyse ortadan kalkmıştır. Dolayısıyla bu görev ve sorumluluklar için harcamak durumunda kaldığı zaman Ashima'ya kalmış, o da çocukluğunda kalan hobilerine yeniden başlamıştır. Ashima için kendi kimliğini bulabilmek, iç sesini dinleyebilmek için gerekli olan vakit artık vardır. Bazı şeyler için fazla yaşlı olduğunu düşünse de yalnızlıkla beraber hayatında büyük bir kırılma yaşamıştır.

Yalnız yaşamamanın günlük hayatında yarattığı değişiklikler dışında Ashima için en önemli gelişme yarı zamanlı bir işte çalışmaya başlamasıdır. Halk kütüphanesinde haftada üç gün ve ayda iki cumartesi günü çalışmaya başlar. Bu Ashima'nın Amerika'daki ilk işidir. Kütüphanede çalışmaya başlaması vakit geçirmek için olsa da onun ilk Amerikalı arkadaşlarını edinmesini ve onlarla değişik konular hakkında konuşmasını sağlar. Ashoke eve üç haftada bir gelir. Eve geldiğinde Ashima'nın hala yapamadığı, fatura ödemek, arabaya benzin doldurmak gibi işleri yapar. Çalışmak ve yeni arkadaşlar edinmek Ashima'nın hayatını olumlu anlamda dönüştürmüştür. Yalnız yaşamakla beraber yaşadığı değişim ilk kez çalışmaya başlamasıyla pekişmiştir. Yalnız eş ya da anne olarak değil bir kadın olarak da kimliğini ortaya koyabileceği bir alan ortaya çıkmıştır. Onu yemek yapan, çocuklarına ve eşine bakan bir kadın olarak değil mesai arkadaşı olarak gören insanlarla bir aradadır. Hala belirli işleri yapması için eşini beklese de çoğu konuda hayatının sorumluluğunu üstlenebilmiş, kendini tanımak, kimlikleri üzerine düşünebilmek için kendine vakit ayırabilmiştir.

Ashoke'nin kalp krizi geçirip ölmesi Ashima için yeni bir başlangıç olmuştur. Yalnız yaşamaya başlamasıyla beraber hayatında süregelen değişiklikler Ashoke'nin ölümüyle kalıcı hale gelmiştir. Ashima artık yalnızdır. Ashoke'nin Cleveland'e gidip çalışmaya başlamasını romanda, yalnız yaşama alıştırmaları olarak yorumlanır. Ashoke'nin ölümüyle ilk defa Kalküta'ya gitmek istemez. Kocasının yaşamını kurduğu ve öldüğü ülkeden ayrılmayı belli bir süre reddetse de bir yıl kadar sonra kocası yaşarken planladıkları gibi altı ay Hindistan'da altı ay Amerika'da yaşamaya karar verir. Kalküta'da erkek kardeşi ve onun ailesiyle beraber kalmayı planlar. Orada ilk defa kendine ait bir odası olacaktır. Kendine ait bir odaya sahip olmak, Ashima için sınırlı bir alanda da olsa olabildiğince özgür olacağı anlamına gelir. Kendi kendine vakit geçirip, düşünebileceği, özgür iradesiyle yönetebileceği bir mekan olarak oda, Ashima'nın öz kimliğine ulaşmasına yardımcı olacaktır. Altı ay Hindistan'da kalmayı planlayan Ashima ilkbahar ve yaz aylarında ise Amerika'ya çocuklarının yanına gelecektir. Kendi planlarına göre istediği zaman istediği ülkede bulunabilecektir. Bu gidiş - gelişler mecburiyetten değil aksine Ashima'nın isteklerine göre şekillenecektir. Sonia'nın da evlenme planlarıyla beraber Amerika'ya döndüğünde torunlarını seveceğinin hayalini kurmaya başlayan Ashima, kocasının ölümünün ardından geçen bir yılda bütün işlerini tek başına halletmeyi öğrenir. Hala sarisini giymesine ve saçlarını topuz yapmasına karşın değişir. Hindistan'a dönerken beraberinde Amerikan pasaportu, ehliyeti ve sosyal güvenlik kartını da götürecektir.

Hindistan'ın geleneklerinden biri olan "sati"yi anmak bu noktada yararlı olacaktır. Sati, *Yasemin* romanından bahsederken de belirtildiği üzere Hindistan'da dul kadınları kocalarının cenaze ateşinde yakma geleneğidir (Kayalı, 2013). *Adaş* romanında sati geleneğinden bahsedilmemesine karşın eşi ölen bir kadın karakteri barındırması bakımından bu gelenekten söz etmek, Ashima'nın eşinin ölümünün ardından aldığı kararları yorumlamak bakımından önemlidir. Ashima eşini kaybettikten sonra geleneklerine uygun olarak çocukları ile beraber yas tutar, et ve balık tüketmez, oğlu Gogol saçlarını kazır. Fakat Ashima'dan sati uygulaması beklenmez. Hindistan'da kadınların kendilerini cenaze ateşine atmaları ya da şehir dışında herkesten uzak bir hayat sürmeleri beklenir. Aksine Ashima, Ashoke'nin ölümüyle yalnız ve daha kendinden emin hayatına devam eder. Ashoke'nin yaptığı işleri artık kendi halleden Ashima, evinin satışı ve verdiği kararlarda daha özgür davranır. Altı ay Hindistan'da ve altı ay Amerika'da yaşayacak olmasının Ashoke ile ortak hayalleri olduğunu hatırlamakta fayda vardır. Bu açıdan bakıldığında kocasının

vasiyetini yerine getiren kadın olarak Yasemin'le benzerlik içinde oldukları iddia edilebilir. Gayatri Spivak'ın *Can the Subaltern Speak?* (Madunlar konuşabilir mi?) makalesindeki madun tanımının dışında kalmasa da satıye maruz kalmaması bir gelişme olarak nitelendirilebilir.

Yılın altı ayını Hindistan'da altı ayını Amerika'da geçirmeye karar verdikten sonra Ashima evini de satar. Ashoke'nin çalıştığı üniversitede çalışmaya başlayacak olan genç bir hoca ve ailesinin yaşayacağı evde değişiklikler yapacak olması Ashima'yı üzse de kararından vazgeçmez. Evden taşınmadan önce Bengalli arkadaşları ve çocuklarıyla keyifli bir gün geçirmek ister. Bu Ashoke öldükten sonra vereceği ilk parti olacaktır. Normalde verdiği partiler için yemek hazırlarken iştahı kapanan ve gece boyu yemek yemeyen Ashima bu sefer kendi için bir tabak yemek alıp misafirlerin arasına karışmak için sabırsızlanır. Evdeki eşyaların bir kısmını elden çıkaran Ashima bir kısmını da çocuklarına verir. Parti için gelecek arkadaşlarından istedikleri eşyaları almalarını isteyecektir. Amerika'ya geldiklerinde sahip oldukları miktarda eşyaya geri dönmek ona heyecan verir. Otuz üç yıl boyunca özlediği Hindistan'a geri dönecektir. Fakat bu sefer de geride bıraktığı arkadaşlarını, işini ve çocuklarını özleyecektir. Kendini tamamen yalnız hisseden Ashima gelecek günlerle ilgili bir yandan heyecan duyarken diğer yandan da kocasının yokluğu onu fazlaca üzer.

Romanda Ashima'nın evinde verdiği son parti detaylı olarak anlatılmaktadır. Başlangıçta Ashoke'nin gölgesinde, tek işi çocukları ve ev işleri olan Ashima'dan kendi gidişini kutlamak için parti veren Ashima'ya evrilmesi uzun süre almıştır. Kocasının ölümü ve çocuklarının da büyümesiyle ona yüklenen görevlerden sıyrılabilmiştir. Artık daha rahat hareket edebilecektir. Bu son Ashima için iyimser bir bitiş olsa da Hindistan'da yaşayacakları ve sonrasında Amerika'ya dönüşünde nasıl hissedeceği muğlaktır.

Adaş kitabının ikinci önemli kadın karakteri ise Mouşumi Mazoomdar'dır. Gogol'ün ailesinin önerisiyle tanışıp evlendiği Mouşumi aslında Gogol'ün çocuklukta tanıdığı biridir. Londra'dan Amerika'ya ailesi göç eden Mouşumi Gogol'ün ailesinin evine ailesiyle beraber birkaç kez ziyarete gelmişler, verdikleri partilere katılmışlardır. Mouşumi'nin kitapta ilk görüldüğü sahne Gogol'ün on dördüncü doğum günüdür. Doğum gününde Gogol'e yaşça en yakın çocuk Mouşumi'dir. Ancak Gogol ve Mouşumi'nin konuşabilecekleri pek bir şey yoktur. Gogol ve diğer çocuklar televizyon izlerken Mouşumi, Jane Austen'ın *Gurur ve Önyargı* kitabını okumaktadır. Bu noktada

Hintli bir ailenin geleneksel arkadaş yemeği tasviri anlatılırken, Hintli bir kız çocuğunun elinde İngiliz klasik romanlarından biri olan *Gurur ve Önyargı* ile tasvir edilmesi ilgi çekicidir. Bu detay, eski bir İngiliz sömürgesi olarak Hindistan'ın ve Hintli ailelerin bu sömürünün etkilerini hala taşıdıklarının bir işareti olarak yorumlanabilir.

Adaş kitabının temel motiflerinden biri Gogol'ün *Palto* kitabıdır. Diğer yandan Mouşumi ile okurun karşılaştığı sahnede Mouşumi'nin Jane Austen'ın *Gurur ve Önyargı* kitabını okuyor olması önemlidir. *Gurur ve Önyargı* kitabının ana karakteri Elizabeth Bennet kız kardeşlerinin aksine zengin bir kocayla evlenmek veya piyano çalıp örgü örmek yerine okumayı tercih eden, önyargılara karşı çıkabilen, kendi hayatı ile ilgili kararları almak için savaştan bir kadın karakterdir.¹⁶ Mouşumi'ye rastlanan bu ilk kısımda kitap okumayı sevmesi ve Amerikan televizyonlarından nefret etmesi dışında başka detay verilmez. Mouşumi ile daha sonra ancak Gogol'ün babası Ashoke öldükten ve Gogol Maxine'den ayrıldıktan sonra karşılaşmaktadır. Gogol ve Maxine ayrıldıktan sonra annesi Ashima Gogol'e biriyle tanışmayı isteyip istemediğini sorar ve ondan Mouşumi ile buluşmasını ister. Gogol çok fazla hatırlamadığı bu kızla buluşmayı kabul eder. Bu noktadan itibaren romana Mouşumi'nin dahil olmasıyla, *Adaş* romanı Mouşumi'nin bakış açısından devam eder.

Mouşumi, Boston Üniversitesi'nden mezun olduktan sonra Paris'e yerleşen, sonrasında tekrar Amerika'ya dönüp New York Üniversitesi'nde Fransız edebiyatı doktorası yapmaya başlayan Hindistanlı bir kızdır. Gogol'le ilk buluşmalarının ardından bir daha görüşmeyecekleri umulurken beklenmedik bir şekilde birbirlerinden hoşlanırlar. Buluşmalarından sonra Gogol sürekli olarak Mouşumi'yi düşünür. Mouşumi ile ilgili bütün detayları hatırlamaya gayret eden Gogol, geçmişe dair bu kadar çok şey hatırlamasına şaşırır. Gogol bir defasında Mouşumi'nin ailesinin evine Noel daveti için gittiklerini ve orada Mouşumi'nin piyano çaldığını hatırlar. Mouşumi, genç kızlığından itibaren ailesini vereceği kararlara dahil etmemeye karardır. On iki yaşındayken iki Bengalli kız arkadaşıyla asla Bengalli bir erkekle evlenmeyeceklerine dair anlaşma yapmışlardır. Yetişkinliğe geçerken ailesinin onu Bengalli erkeklerle tanıştırmaya çabalarına karşı koymuştur. Ona göre evleneceği kişinin ailesi tarafından seçilmesi, düğünün detayları hakkında başkalarının karar vermesi yanlıştır. Flört etmesi kesinlikle yasaktır. Zaten o da Hintli erkeklere karşı ilgi duymaz. Boyun eğmiş olmaktan, o yaşlarında sadece ailesinin kararlarına uyuyor olmaktan utanç duyar. Üniversite eğitimini ailesinin istediği şekilde kimya bölümünde tamamlar. Fakat aynı

¹⁶ https://www.janeausten.co.uk/elizabeth_bennet/

zamanda ailesinin haberi olmadan Fransızca bölümünde lisans eğitimini bitirir. Bu üçüncü dil onun sığınağı olur (Lahiri, 2004: 223). Ondan beklendiği gibi ne Hindistan ne de Amerika'yı tercih eder. Fransızca ile kendine üçüncü bir yol açar.

Lisans eğitimini tamamladığında ise ailesine karşı çıkarak Paris'e yerleşir. Amerika'da olduğundan çok farklı olarak burada erkeklerle kolayca flört edebilen Mouşumi burada hiç çaba sarf etmeden ilişkiler yaşar. Bir acentede iş bulur, Amerikalı iş adamlarına Fransızca, Fransız iş adamlarına ise İngilizce öğretmeye başlar. O acentede çalışırken daha sonra evlenme planı yapacağı Graham'la tanışır. Graham, New York Üniversitesi'ne başvurunca Mouşumi de onunla beraber Amerika'ya geri döner. Mouşumi'nin ailesinden gizli Amerika'da beraber yaşarlar ve daha sonra nişanlanırlar. Mouşumi'nin ailesi Graham'ın Amerikalı oluşunu problem olarak görmez. Mouşumi, Graham ve ailesiyle Kalküta'ya gider, geleneklerine uygun biçimde büyükanne ve büyükbabasının hayır dualarını alır. Kalküta'dan döndükten sonra arkadaşlarıyla birlikte oldukları bir akşam Kalküta gezileri hakkında Graham'ın yaptığı yorumlar Mouşumi'yi üzer ve ondan ayrılır. Mouşumi Kalküta'dayken eğlendiğini düşündüğü Graham'ın Amerika'ya döndüklerinde aşağılayıcı bir şekilde oradan bahsetmesini kabullenemez. Graham'dan ayrıldıktan sonra annesi arayıp Gogol ile buluşmasını rica eder.

Mouşumi ve Gogol buluştuktan bir yıl sonra evlenirler. Gogol, Mouşumi'nin hayatı boyunca uzak durmayı tercih ettiği türden biri olmasına rağmen çok fazla ortak noktaları vardır. Gogol ve Mouşumi'nin gittikleri partiler, geçmişleri, yanlış anlaşıldıkları noktalar bile aynıdır. İlk buluşmalarında gittikleri lokantadaki garson bile onları kardeş zanneder. Ailelerinin ortak arzusunu yerine getiren Mouşumi ve Gogol ailelerinin onayladıkları kişilerle, onaylanan bir evlilik yaparlar. Bu benzerlikler sonraları onların ayrılmalarına sebep olacaktır.

Yukarıda da belirtildiği gibi, Mouşumi evlendiğinde Gogol'ün soyadını almayı kabul etmez. Kendi soyadı Mazoomdar zaten uzun olduğu için ikinci ad olarak bile Ganguli soyadını istemez. Ayrıca kendi ismiyle yayınlanan makaleleri vardır. Gogol ondan açıkça belirtmese de soyadını almasını beklemiştir. Fakat Mouşumi soyadını değiştirmeyi aklının ucundan bile geçirmemiştir. Mouşumi Helene Cixous'nun *The Laugh of Medusa* (Medusa'nın Gülüşü) makalesinde söylediği gibi "yazmış", "hiçbir şeyin onu durdurmasına izin vermemiştir" (Cixous, 1976).

Evliliklerinin birinci yılında Mouşumi'nin hayatında önemli değişiklikler olur. Sözlü sınavını geçen Mouşumi resmen Amerikan vatandaşı olur. Ayrıca

düğünlerinden hemen önce sadece kendini denemek için başvurduğu Fransa'da araştırma bursunu kazanır. Araştırma bursunu alıp alamayacağını merak eden Mouşumi düşünmesi gereken bir evliliği olduğu gerekçesiyle bu bursu sessizce reddetmeye karar verir. Zaman zaman sadece kendine yalnız başına kalabildiğini ispat etmek için Gogol'e yalan söyleyip dışarıda yalnız yemek yiyen Mouşumi için yalnız kalabildiğini hissetmek önemlidir. Düğününde ettiği yeminlerin yanı sıra kendi kendine asla kocasına bağlı bir kadın olmayacağına yemin eder. Evlenmeden önce başarılı bir okul hayatı olan fakat evlendikten sonra sadece babasına bağlı kalan, araba kullanamayan, kendi hesaplarını kontrol edemeyen annesi gibi olmak istemez. Ailesine benzememeye söz vermesine ve onları evliliğine karıştırmak istememesine rağmen kendine bu kadar benzeyen ve ailesinin onayladığı bir insanla evlenmesine sebep olarak Gogol'ün ismini Nikhil'e çevirmesi olarak gösterir. Mouşumi için bu isim değişikliği, Gogol'ü başka biri yapmıştır.

Mouşumi daha sonraları evliliğini bitirmesine sebep olacak olan Dimitri Desjardins ile lisenin son aylarında tanışır. Dimitri Güney Afrika'daki ırk ayrımını protesto eden bir yürüyüşte tanışmışlar ve kısa süreli görüşürler. Dimitri Mouşumi'den yaşça büyüktür. İlk konuşmalarında Mouşumi ve Dimitri birbirlerine isimlerini sorarlar, Dimitri Mouşumi'nin adını telaffuz edemediği için ona "Mouse" diyeceğini söyler. Bu takma ad Mouşumi'nin hem hoşuna gider hem de rahatsız eder. Bu ismin onu yeniden şekillendirmek anlamına geldiğinin farkındadır (Lahiri, 2004: 268).

Yıllar sonra, Mouşumi New York Üniversitesi'nde ders vermeye başladığında tesadüfen sekreterin masasında Dimitri'nin özgeçmişine rastlar. Özgeçmişinde yazan numarayı ajandasına kaydeden Mouşumi bir hafta sonra Dimitri'yi arar ve görüşmeye başlarlar. Mouşumi, Dimitri'nin evinde Paris'te yaşadığı özgürlük duygusunu hisseder. Gogol Mouşumi'nin ilişkisi olduğunu tesadüfen bir tren yolculuğunda öğrenir ve evlilikleri biter. Yaşamında ilk defa başka bir adamın adı Gogol'ü rahatsız etmiştir (Lahiri, 2004: 294).

*Adaş'*ın üçüncü kadın karakteri Gogol'ün kız kardeşi Sonia'dır. Sonia romanda çok öne çıkan bir karakter olmasa da Gogol ile farklılıkları-benzerlikleri ve göçmen bir kadın olarak yaşadıkları bakımından önemlidir. Gogol beş yaşına girdiğinde annesi Ashima yeniden hamile olduğunu fark eder. Hamileliğini sürekli mide bulantısı ve baş dönmesi ile geçiren Ashima, Gogol ile bu sürede yeterince ilgilenemez, onun yerine Ashoke Gogol'ün yemeğini hazırlayıp okula götürür. Babasının mutfakta iş yaptığını görmek Gogol'e tuhaf gelir. Mayıs ayında Gogol'ün kız kardeşi doğar. Ganguli ailesi

bu kez takma ad kullanmaktan vazgeçer, Gogol'ün yaşadığı karmaşayı kızlarının yaşamasını istemezler. Kızlarının tek adı vardır, Sonali. Resmi adı Sonali olmasına rağmen önce Sonu, sonra Sona ve ardından ismi Sonia'ya dönüşür. Sonia ismiyle bir dünya vatandaşı olur (Lahiri, 2004: 65).

Her Bengalli çocuk için altı aylık olduğunda yapılan piring töreni Sonia için de yapılır. Piring töreninde bebeklerin katı gıda ile ilk tanışmaları kutlanmaktadır. Bunun için bütün Bengalli arkadaşlar çağırılır, özenle yemekler hazırlanır. Aynı tören Gogol için de düzenlenmiştir. Törende bebeğe ilk yemeği yedirilir ve dualar edilir. Törende katı gıda ile tanıştırma ve duaların ardından bebeğin gelecekte hangi mesleği seçeceğini tahmin edebilmek için önüne bir parça toprak, bir kalem ve para konur. Gogol törende bunların hiçbirini seçmemiş, ısrar edilince ağlamaya başlamıştır. Verilen yemekleri ise iştahla yemiştir. Sonia ise ağabeyinin aksine ona uzatılan yemekleri reddeder, çamurla oynar ve verilen doları ağzına sokmaya çalışır. Misafirler Sonia'nın bu davranışının gerçek bir Amerikalı oluşunun göstergesi olarak yorumlarlar.

Romanda Sonia'nın bakış açısına yer verilmez. Fakat Gogol'ün yaşadığı karmaşaya ve hayatında olan değişikliklere rağmen Sonia'nın her şeyi daha kolay ve çabuk halleden daha sorunsuz hali ilgi çekicidir. Ağabeyinin aksine Sonia'nın isim problemi olmamıştır. İsmi çeşitli şekillere bürünse de o bunu sorun olarak görmez. Ailesi Gogol ile yaşadığı problemi tekrarlamamak için Sonia'ya tek isim vermelerine rağmen Sonali olarak başlayan isim Sonia ile son bulur. Sonia, Sonali'den sonra Sonu ve Sona isimlerini de kullanır. Bu üç isim de altınla ilişkili anlamlara gelir.¹⁷¹⁸ Sonia ise bilgelik anlamındadır.¹⁹ Altın kadından bilge insana evrilen Sonia ile ilgili romanda detaylı bilgi verilmemesine karşın abisi Gogol kadar gel - git yaşamadığı ve daha akışkan bir kimliğe sahip olduğu söylenebilir. Ailede yaşanan problemler arasında hiç Sonia ile ilgili bir probleme rastlanmaz. Bu onun hiç problem yaşamadığı anlamına gelmese de daha rahat olayları kabullenip ona göre hareket edebilen bir kişiliğe sahip olduğu sonucuna varılabilir. Bu bakımdan bilge insan anlamına gelen bir isme sahip olması şaşırtıcı değildir.

Sonia'nın bakış açısına yer verilmemesi ve son kısımlara kadar Ashima ile olan ilişkisinin detaylandırılmaması Irigaray'ın anne-kız ilişkisi üzerine söylediklerini hatırlatabilir. Irigaray'a göre anne ve kız arasındaki sevgi ilişkisi ataerkil düzen

¹⁷ <https://www.moonastro.com/babynome/baby%20name%20sonu%20meaning.aspx>

¹⁸ <https://www.moonastro.com/babynome/baby%20name%20sona%20meaning.aspx>

¹⁹ <https://nameberry.com/babynome/Sonia>

tarafından yasaklanmıştır. “Annenin eş olmaktan, kızın eş ve anne olmaktan başka motivasyonu yoktur. İkisi de doğalarına uygun olmayan evrenselin iki memurudur ve bu yüzden birbirlerine yabancıdır” (Irigaray, 1989). Sonia bir yetişkin olana ve babasını kaybedene kadar annesi ile neredeyse hiçbir ilişki içinde olmaz. Babası öldükten sonra annesinin yanına taşınır, önceden yemeyi sevmediği yemeklerin nasıl pişirildiğini öğrenmeye çalışır. Ataerkil düzenin aile içindeki temsilcisi kaybedildiğinde anne–kız ilişkilerini geç de olsa kurarlar. Yarı Çinli erkek arkadaşı Ben ile evlenme kararı aldığı anda ne Ashima ne de Gogol karşı çıkar. Ashima evini satıp eşyalarını dağıtma kararı aldığı anda Sonia ve Ben’e eşyaları almalarını teklif eder, onlar da kabul ederler. Romanın sonunda altı ay Hindistan’da altı ay Amerika’da kalma kararı veren Ashima için Amerika’da döneceği yerin Sonia’nın evi olduğu açıktır.

Finalde, başlangıçta olduğu gibi Gogol ve Ashima vardır. Gogol eski eşyaların arasından bulduğu *Palto* kitabıyla kendi hikayesine yeni başlar. Sürekli rahatsız olduğu, hayatını engellediğini düşündüğü isme sebep olan öyküyü hayatı boyunca okumayı reddeden Gogol, babasının ölümünün ardından babasının zorlaması olmadan *Palto*’yu okumak ister. Hayatının başlangıcından itibaren *Palto* öyküsü Gogol’e eşlik etmiştir ancak Gogol, babasının ölümünün ardından bu öykü üzerine düşünmeye başlar ve onu önemser. O ana kadar onu rahatsız eden adaşı Gogol’ün öyküsünü artık başka bir bakış açısıyla yorumlayabilecektir. Bu da onun artık yeni “paltosuna” hazır olduğu şeklinde yorumlanabilir. Yeni kimliği ya da kimlikleriyle hayatına yeniden başlayacaktır ve bunun için en baştan başlamayı tercih eder. Babasını tren kazasından kurtaran o *Palto* öyküsünün sayfası gibi bu eski basım *Palto* da Gogol’ü kurtaracak ve yeniden doğuşuna yardım edecektir

Ashima ise romanda son olarak bir arkadaşının anlattığı öyküye kahkahalarla gülerken görülmektedir. Başlangıçta hamile olan, ailesini ve ülkesini özleyen bir kadın olarak tasvir edilen Ashima romanın sonunda kocasının ölümünün ardından kendi hayatını eline alabilmiş, arkadaşlarıyla olmanın keyfini çıkarabilen bir kadına dönüşmüştür. Hayatı boyunca birçok kez evinde misafir ağırlayan Ashima için verdiği bu en son davet oldukça farklıdır. Yeni hayatına başlarken bütün sevdiklerinin yanında olmasını istemiş ve hayatında ilk defa verdiği bir davetten keyif alabilmiştir. İnsanlarla beraber yemek yemiş, sohbet etmiştir. Bu, her ne kadar küçük bir detay gibi görünse de Ashima gibi bir kadın için devrim niteliğindedir. O ana kadar insanların eğlenebilmeleri ve yemek yemeleri ile ilgilenirken kendini ihmal eden bir kadın olarak tasvir edilmiştir. Ancak bu son sahne ile artık değiştiği ve yeni Ashima’nın kendine

daha çok özen göstereceği anlaşılabilir. Yalnız yaşayan ve yaşayacağı yeri kendi seçebilen bir kadın olarak artık kendinden daha emindir.

3.4. Sonuç

Hayatlarının çeşitli dönemlerinde farklı isimleri taşıyan, taşımak durumunda olan ya da bunu seçen karakterleri içinde barındıran *Adaş* romanı, bu isimlerin kişilere beraberinde getirdiği farklı kimlikleri anlatır. Kişiler bu kimlikler arasında hareket edebilme, birinden diğerine geçebilme yetisini zamanla kazanır. İsimler kimliklerin yansımalarıdır. Dilin sınırlandırmasına ve değişkenliğine de tabii olan isimler kimliklerin farklı yönlerini yansıtır. Bu bazen farklı kimlikler edinmek anlamına da gelebilir. Bu bakımdan çalışmanın bu bölümünün ilk kısmında isim–kimlik çatışmalarının altı çizilmiştir. Gogol’ün *Palto* öyküsüne de çokça atıfta bulunulan *Adaş* romanında her iki kitabın ana karakterlerinin isimleri ve kimlikleri ile ilgili problemlerindeki paralellikler vurgulanmıştır.

İkinci bölümde göçmen olmak ve göçmen ailelerden beklenenler ile önyargılar üzerinden Ganguli ailesinin karakterleri incelenmiştir. Hamile olmak ve göçmen olmak arasındaki benzerliğin Ashima karakteri üzerinden vurgulandığı romanda göçmen olmak sürekli hamile olmaya benzetilmiştir. Ayrıca Birinci Dünya Ülkelerinin üyeleri ve göçmenlerin karşılaşmalarının anlatıldığı sahnelerde Hindistan ve Hindistan’a ait deneyimlerin nasıl görmezden geldiği, oraya ait insanlardan nasıl sıfatlara uygun davranmaları beklendiği ayrıntılı olarak tartışılmıştır. Yöresel yemeklerin ve geleneklere sıkı sıkıya bağlı olmaya çalışmanın sonrasında yaşanan yere uyum sağlayarak da geleneklerini sürdürebilme anlamına geldiği tartışılmıştır.

Üçüncü bölümde ise göçmen kadın karakterlerin yaşadıkları, kendilerini var etme biçimleri Ashima, Sonia ve Mouşumi karakterleri üzerinden incelenmiştir. Her biri kendini yeniden var etme çabasında olan kadın karakterlerin hem Üçüncü Dünya Ülkesi üyesi olmaları hem de kadın olmaları bakımından nasıl çifte sömürüye maruz kaldıkları örneklendirilmiştir.

SONUÇ

Bu çalışmada Bharati Mukherjee'nin *Yasemin* ve Jhumpa Lahiri'nin *Adaş* romanlarındaki kimlik inşası, toplumsal cinsiyet bağlamında ayrıntılı incelenmiştir. Bu iki yazarın yaklaşık on yıl arayla yazdıkları bu iki romandaki benzerlikler ve farklılıklar postkolonyal dönem etkilerini örneklemeleri bakımından önemlidir. Her iki roman da göç eden karakterleri, göçmenliği konu almıştır. Ayrıca her iki romanda da kimlik kargaşası yaşayan, isim değiştiren karakterler vardır ve özellikle kadın karakterlerden belli kimlik kurgularına uygun davranmaları beklenmiştir. Toplumsal cinsiyet bağlamında incelenen bu iki romanda da göze çarpan konu özellikle kadın karakterlere atfedilen belli sıfatların olması ve kadınların bunun dışında davranmaları halinde insanların bunu şaşkınlıkla karşılamalarıdır. Bunda Hindistan'dan Amerika'ya göç etmiş olmalarının ve sömürge Hindistan ile ilgili belli klişelerden çıkılamamış olmasının etkisi büyüktür.

Bu tecrübeleri yaşayan kişilerin yaşadıkları kimlik problemleri, bu çalışmanın temelini oluşturmuştur. *Yasemin* kitabında sürekli isim değiştiren bir kadın karakter varken, *Adaş* romanında Gogol ismindeki karakterin ismini değiştirme süreci ve diğer karakterlerin isimleriyle olan ilişkileri romanın merkezindedir. Her bir isimle kişiler belli kimlik kurgularını bir "palto" gibi giyerler. Her iki romanda da karakterler isim değişiklikleri sonucu kimliklerindeki değişimi hissederler. *Yasemin* edindiği her isim sonrası kendinde zaten var olan başka bir yönü keşfederken, Gogol isim değişikliğinin onu yeni bir insan yaptığını derinden hisseder ve rahatsızlık duyar. Ayrıca *Adaş* romanındaki diğer karakterlerin en az iki ismi vardır. Hint isim verme kültürüne göre aile içinde ve dışında kullanılmak üzere çocuklara iki isim verilir. Aile içinde kullanılan isim kutsaldır ve ev dışında kullanılmaz.

Çalışmanın birinci bölümünde detaylı tartışılan kimlik oluşum süreci ve kimliğin bir kurgu oluşunun örneklenmesi bakımından her iki romandaki karakterlerin isimlerini/kimliklerini değiştirmeleri önemlidir. Ayrıca her iki romanda da dil konusunun altı çizilmiştir. Özellikle sömürgeci gücün dilini edinmeye çalışmak her iki romanda da detaylı bahsedilen bir konu olmuştur. *Yasemin*, İngilizcesini sürekli olarak geliştirmeye çalışmış, Amerika'da kendine yer edinebilmek, iş bulabilmek ve kabul görmek için dile ihtiyaç duyduğunun farkında olmuştur. *Adaş* romanındaki ilk göçmen neslin üyeleri Ashima ve Ashoke ile çocukları arasında dil ile ilişkileri bakımından farklılıklar olmuştur. Ashima ve Ashoke için kendilerini ifade edebildikleri, rahat hissettikleri dil kendi ülkelerinde akrabalarının yanında kullandıkları Bengalce iken, çocukları tam bir

Amerikalı gibi konuşabilmektedir. Hiçbir aksan farkı olmadan rahatça kendilerini ifade edebilen çocuklar için Amerika'da konuşulan dil onların dilidir ve İngilizce konuşurken kendilerini tamamen rahat hissederler. Her insan anadilini konuşurken kendini "evde" gibi hisseder. Bu sebeple Ashima ve Ashoke Amerika'da İngilizce konuşurken tamamen iletişim kurabilseler bile, çocukları kadar rahat değillerdir. Nesiller arası dil farklılıkları kişilerin nereye kök saldıkları, nerede kendilerini rahatça ifade edebildiklerini gösterir ve bu, *Adaş* romanında açıkça görülmektedir. Dilin değişken olduğundan ve güvenilmez olduğundan önceki bölümlerde bahsedilmişti. Bu bakımdan dile tabii olan kimlikler ve kimlik kurguları da değişkendir ve eğer kimlik üzerine düşünülecekse, kimliğin belirleyici öğelerinden biri olan dilin oluşum içinde olduğu, hiçbir zaman sabit kalamayacağı da göz önünde bulundurulmalıdır.

Kimlik, kişinin kendini ifade etme şeklidir ve bu bakımdan özellikle ikincil kabul edilen gruplar (kadınlar, göçmenler vb.) için sunulan kimlikler ve bu kimliklere atfedilen özellikler onları daimi olarak ikincil kılmaya yöneliktir. Egemen güç sistemleri, dil ve oluşturdıkları söylemler aracılığıyla oluşturdıkları kimlik kurgularıyla özellikle kadınların, göçmenlerin ve ezilen grupların belli klişelerle eşleştirilmelerini, anılmalarını hedefler. İktidar tarafından sunulan kimlik kurgularıyla kendilerini tanımlamak durumunda kalan ezilen gruplar için bu döngüden çıkmanın önemli bir yolu, söylemler aracılığıyla oluşturulan kimlik kurgularını yapısöküme uğratmak, halihazırda sunulan ikilikler üzerine düşünmek olabilir. Bunu yaparken dili kullanmak durumunda olmak da en büyük engeldir. Çünkü Jacques Derrida'nın da çalışmalarında belirttiği gibi dilden hiçbir şey kaçamaz (Derrida, 1977: 158).

Bu çalışmanın da merkezinde olan kimlik karmaşasından, bütün insanlar hayatlarının belli bir döneminde, farklı şekillerde etkilenmiştir. Her bir kişi kim olduğu ve toplumda nasıl yer alacağı üzerine düşünmüştür. Ancak bunun uzun süreli olmasına ve travmaya dönüşmesine, bu çalışmada da incelenen ezilen gruplarda daha sık rastlanmaktadır. Özellikle göçmen kadınlar için durum daha da zordur. Kirsten Holst Peterson ve Anna Rutherford'un "çifte sömürgeleştirme" olarak özetledikleri bu durum, göçmen kadınların hem ataerki hem de sömürgeci güç tarafından baskı altına alındıklarını göstermektedir. Ataerki sistem ikili karşıtlıklar aracılığıyla kadını erkek karşısında ikincil konuma hapsetmiş ve insanların bunu içselleştirmesini söylemler aracılığıyla sağlamıştır.

İncelenen romanlardaki kadın karakterler geleneklerin, sömürgeci güçlerin ve ataerki sistemin baskısı altında kimliklerine sahip çıkmaya çalışmışlardır. Yaşamları

boyunca çeşitli isimlerle çeşitli kimlikler deneyimleyen ve kendi yolunu çizmeye çalışan Yasemin için başlangıç noktası eşinin ölümü olmuştur. Onun hayalini gerçekleştirmek için Amerika'ya göç etmiş ve amacı doğrultusunda ilerleyebilmek ve hayatta kalabilmek için kendini birçok kez doğurmak durumunda kalmıştır. Edindiği isimler başkaları tarafından verilse de o, olabildiğince kendi yolunda ilerlemeye çalışmış ve romanın sonunda başka bir şehre hamile olarak seyahat etmiştir. Hamilelik motifi hem *Yasemin* hem de *Adaş* romanlarında önemli bir nokta olmuştur. Çocuk sahibi olmanın ötesinde hamilelik, kendini keşfetmek, evrilmek ve kendinde zaten bulunan başka yönleri keşfetmek olarak okunabilir. *Adaş* romanı ise Ashima'nın hamileliği ile başlar ve hamilelik romanın ilerleyen kısımlarında Ashima tarafından göçmen olmaya benzetilir. Ona göre göçmen olmak "uzun süreli hamilelik" gibidir. Hamilelik, yeni bir canlıyı, yaşamı hayata kazandırmakla sona erer. Göçmen olmakta da amaç yeni bir hayata sahip olmaktır. Ancak bu, biraz daha fazla beklemeyi ve engellerle, önyargılarla biraz daha fazla uğraşmayı beraberinde getirir. Bu bakımdan daha uzun sürer ve yıldırıcı olabilir.

Göçmen olmak ve kimlik karmaşası, erkek karakterleri de etkilemektedir. Özellikle *Adaş* romanında Gogol karakteri bu karmaşayı yaşamıştır. Ancak bu sadece göçmen olmak üzerinden okunabilecek bir karmaşadır. Kadın karakterlerin, özellikle Ashima ve Mouşumi'nin hem kadın olmak hem de göçmen olmakla ilgili mücadeleleri onlar için iki kat zordur. Yasemin karakteri de hem kadın olmanın hem de yabancı olmanın zorluklarını yaşamış, önyargılarla mücadele etmiş, kendine yer açmak için uğraşmıştır. Doğumunda annesinin onu çekeceği sıkıntılardan kurtarmak için öldürmeye çalışması fakat sonradan vazgeçmesi ile başlayan hayat mücadelesinde Yasemin sürekli olarak hayatta kalmaya çalışmıştır. Bunun için karşısına hem fiziksel engeller çıkmış hem de kadın olmanın beraberinde getirdiği varlık mücadelesini üstlenmiştir. Ashima'nın bir süre sonra çalışmaya başlaması, eşi ile beraber başka bir şehre taşınmak istememesi ve yaşadıkları evde eşi ölene kadar yalnız yaşaması ilk başta çocukları da dahil herkesi şaşırtmış, ancak Ashima'nın ısrarı sonucu ona hak vermişlerdir. Mouşumi ise evlenirken eşinin soyadını almak istememiş, bunun için akademik çalışmalarını öne sürmüştür. Soyadını almak istememesi eşi Gogol'ü üzmüş ancak sonrasında Gogol bunu kabul etmek durumunda kalmıştır. Evliliklerinden önce de Mouşumi ailesine karşı bir kız çocuğu olarak varlık mücadelesi vermiş, onların etkisinden kurtulmak ve kendi olabilmek için Fransa'ya taşınmıştır. Hem Ashima'nın hem de Mouşumi'nin kadın olarak verdikleri mücadeleye ek olarak

göçmen olarak da sıkıntılar yaşamışlar, gerek isimleri, gerek görünüşleriyle hayatlarının belli dönemlerinde tuhaf karşılanmışlardır.

Ataerkil sistemin kadınlar üzerindeki tahakküm iddiasının en çarpıcı örneği *Yasemin* romanında özellikle altı çizilen “sati” olmuştur. Hindistan’da uygulanan bir gelenek olarak sati, kadın olarak kimliğini talep etmek karşısında ataerkinin en ezici uygulamalarından biridir. Kocasını ölen kadınları toplumdaki silmeyi hedefler. Sati uygulaması ya da uygulamasının toplum için kocasını ölen kadın ölmüştür. Yasemin de kocasını öldükten sonra yas tutar ve dul annesi ile beraber merkezden uzakta insanlardan ayrı yaşarlar. Ancak Yasemin satiyi Amerika’da uygulamak ister. Kocasının hayali Amerika’ya gitmektir. Yasemin de Amerika’ya gidip orada kendini ateşe verecektir. Ancak planladığı gibi Amerika’ya gider gitmez kendini ateşe vermez, fakat kıyafetlerini yakar ve yoluna devam eder. Bu fikir değişikliğinde yasa dışı gemi yolculuğu sonrası kaptanın tecavüzüne uğraması etkilidir. Tecavüz, kadın bedenini zorla işgal etme, sömürünün bir türüdür ve Amerika’ya varır varmaz Hintli bir kadının tecavüze uğraması, bedeninin işgali hem ülkesinin istilası hem de kadınlığının istilası olarak okunabilir. Bunun üzerine Yasemin kendini yeniden yaratır. Bir tanrıçaya dönüşerek tecavüzcüsünü öldürür, kıyafetlerini yakar ve yoluna devam eder.

Adaş ve *Yasemin* romanları çokça paralellik barındırmalarına karşın, yazıldıkları dönem arasındaki on yıl sebebiyle bazı farklılıklar taşır. Örneğin, Yasemin yasa dışı yollarla göç eden bir kadinken, *Adaş* romanındaki Ashoke eğitim almak üzere Amerika’dadır. Eğitimi devam ederken ülkesine döner ve Ashima ile evlenir. Çift yasal yollarla Amerika’ya gitmişlerdir. Ashima eğitim için gitmez, evlilik sebebiyle Amerika’dadır. Ancak kaçak yollarla gitmemiştir. Ayrıca Yasemin’den kocasının ölümü üzerine kendini ateşe atması beklenirken, *Adaş* romanında satiden bahsedilmemiştir. Ashima ve çocukları kocasının ölümü üzerine, geleneklere uygun olarak yas tutmuş ancak kimse Ashima’dan intihar etmesini beklememiştir. Ashima kocasının ölümü üzerine kendi kararlarını rahatça alabilmiştir. Yılın yarısında Hindistan’da diğer yarısında Amerika’da yaşamaya karar vermiştir. Bu her ne kadar kocası ile ortak hayali olsa da sadece kocasının isteğini yerine getirmek için bunu yapmamıştır. Bahsedilen bu farklılıklar kadın yaşamı ve kimlik algısının tamamen ters yüz edilmesi bakımından çok önemli adımlar olmasa da kadın yaşamında zamanla ilerlemeler olabileceğini gösterebilmesi bakımından önemlidir.

KAYNAKÇA

- Aneja, Anu: "Jasmine', the Sweet Scent of Exile", (Çevrimiçi) <https://www.jstor.org/stable/1316424>, Eylül 1993.
- Ashcroft, Bill, Griffiths, Gareth, Tiffin, Helen: **The Post Colonial Studies Reader**, Londra, Routledge, 1995.
- Bauman, Zygmunt: "From Pilgrim to Tourist or a Short History of Identity", **Questions of Cultural Identity**, Ed. Stuart Hall, Paul du Gay, Londra, Sage Publications, 1996, s. 18-36.
- Barker, Chris, Galasinski, Dariusz: **Cultural Studies and Discourse Analysis: A Dialogue on Language and Identity**, Londra, Sage Publications, 2001.
- Baştürk, Efe: **Gözetimin Soykütüğü**, İstanbul, Kalkedon Yayınları, 2016.
- Bertens, Hans: **Literary Theory: The Basics**, New York, Routledge, 2014.
- Best, Steven, Kellner, Douglas: **Postmodern Teori**, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2011.
- Bhabha, Homi: **The Location of Culture**, New York, Routledge, 1994.
- Bhalla, Tamara: "Being and Feeling Gogol: Reading and Recognition in Jhumpa Lahiri's The Namesake", **MELUS**, Vol. 37, No.1, 2012, s. 105-129.
- Brah, Avtar: **Cartographies of Diaspora**, Londra, Routledge Publications, 1996.
- Bolton, Lesley: **The Everything Classical Mythology Book: Greek and Roman Gods, Goddesses, Heroes and Monsters from Ares to Zeus**, Avon, Adams Media, 2002.
- Butler, Judith: **Cinsiyet Belası: Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi**, Çev. Başak Ertür, İstanbul, Metis Yayınları, 2012.
- Campbell, Joseph: **Batı Mitolojisi: Tanrının Maskeleri**, Çev. Kudret Emiroğlu, Ankara, İmge Yayınevi, 1995.

- Carby, Hazel: "White Woman Listen! Black Feminism and Boundaries of Sisterhood", **Empire Strikes Back: Race and Racism in 70s Britain**, Londra, Routledge, 2005, s.211-235.
- Castells, Manuel: "Kimliğin Gücü", **Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür**, Çev. Ebru Kılıç, C.II, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006.
- Ceasar, Judith: "The Namesake", **Atenea**, c. XXVII, 2007, s. 103-121.
- Cixous, Helene: "The Laugh of Medusa", Çev. Keith Cohen, Paula Cohen, **Signs**, Vol.1, No.4, 1976, s.875-893, (Çevrimiçi), www.jstor.org, 29 Nisan 2018.
- Davis, Helen: **Understanding Stuart Hall**, Londra, Sage Publications, 2004.
- Derrida, Jacques: **Of Grammatology**, Çev. Gayatri Chakravorty Spivak, Baltimore, The Johns Hopkins University Press, 1977.
- Derrida, Jacques: "Différance", **Margins of Philosophy**, Çev. Alan Bass, Sussex, Harvester Press, 1982.
- Derrida, Jacques;
Kristeva, Julia: "Göstergebilim ve Gramatoloji", Çev. Tülin Akşin, **Toplumbilim**, Sayı:10, Ağustos 1999.
- Fischler, Claude: **Food, Self and Identity**, 1 Haziran 1988, (Çevrimiçi), https://www.researchgate.net/publication/232475763_Food_Self_and_Identity, 7 Mayıs 2007.
- Foucault, Michel: **Akıl ve Akıl Bozukluğu: Klasik Çağda Deliliğin Tarihi**, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, C.I, Ankara, İmge Yayınları, 1992.
- Foucault, Michel: **Bilginin Arkeolojisi**, Çev. Veli Urhan, İstanbul, Birey Yayıncılık, 1999.
- Foucault, Michel: "Anti-Oedipus'a Önsöz", **Entelektüelin Siyasi İşlevi**, Çev. Ferda Keskin, Osman Akınhay, Işık Ergüden, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2011, s.53-57.
- Foucault, Michel: "İki Ders", **Entelektüelin Siyasi İşlevi**, Çev. Ferda Keskin, Osman Akınhay, Işık Ergüden, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2011, s.85-116.

- Foucault, Michel: "Özne ve İktidar", **Özne ve İktidar**, Çev. Osman Akinhay, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2014, s. 57- 82.
- Monaghan, Patricia: **Encyclopedia of Goddesses and Heroines: Europe and the Americas**, California, Greenwood, Vol. II, 2010.
- Frank, Soren: **Migration and Literature**, New York, Palgrave Macmillan, 2008.
- Friedman, Natalie: "From Hybrids to Tourists: Children of Immigrants in Jhumpa Lahiri's The Namesake", **Critique**, Vol.50, No.1, 2008, s. 111-124.
- Gabaccia, Donna R.: **We Are What We Eat: Ethnic Food and the Making of Americans**, Cambridge, Harvard University Press, 1998.
- Gitter, Elisabeth G.: "The Power of Women's Hair in the Victorian Imagination", (Çevrimiçi), https://www.jstor.org/stable/4621245?seq=1#page_scan_tab_contents, Ekim 1984.
- Gogol, Nikolay V.: **Palto**, Çev. Aslı Takanay, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, Eylül 2016.
- Heinze, Ruediger: "A Diasporic Overcoat: Naming and affection in Jhumpa Lahiri's The Namesake", **Journal of Postcolonial Writing**, (Çevrimiçi), <https://doi.org/10.1080/17449850701430598>, Ocak 2018.
- Irigaray, Luce: **An Ethics of Sexual Difference**, çev. Carolyn Burke, Gillian C. Gill, New York, Cornell University Press, 1993.
- Irigaray, Luce: "L'amour enter nous", Çev. Zeynep Direk, 3 Eylül, 1989, (Çevrimiçi), <https://zeynepdirek.wordpress.com/2014/11/25/aramizdaki-ask-luce-irigaray-ceviri-zeynep-direk/>, 01 Mayıs 2018.
- Kachru, Braj B: **The Alchemy of English**, Postcolonial Studies Reader, Ed. By. Ashcroft, Bill; Griffiths, Gareth; Tiffin, Helen, London, Routledge, 1995.
- Kara, Şenay: "Experiencing the Identity(ies) of the Other(s), Finding That of One's Own on/through the Stage in Wertenbaker's Play Our Country's Good", **Identity(ies): A Multicultural and**

- Multidisciplinary Approach**, Ed. By. Ana Paula Arnaut, Coimbra University Press, 2017.
- Kayalı, Yalçın: Eski Bir Hint Geleneği: Sati, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi**, No:53, 1, 2013, s. 365-374.
- Keskin, Ferda: “Foucault’da Öznellik ve Özgürlük”, **Toplum ve Bilim**, No: 73, Yaz 1997, s. 30-44.
- Lahiri, Jhumpa: **Adaş**, Çev. Neşfa Dereli, İstanbul, Everest Yayınları, Şubat 2004.
- Lynn, David: “Virtues of Ambition”, **The Kenyon Review**, (Çevrimiçi), <http://www.jstor.org/stable/4338635>, Ocak 2018.
- McLeod, John: **Beginning Postcolonialism**, Manchester, Manchester University Press, 2000.
- Memmi, Albert: **The Colonizer and the Colonized**, London, Earthscan Publications, 2003.
- Mohanty, Chandra Talpade: “Under Western Eyes: Feminist Scholarship and Colonial Discourse”, **Feminism Without Borders: Decolonizing Theory, Practicing Solidarity**, Londra, Duke University Press, 2003, s.17-43.
- Morton, Stephan: **Gayatri Chakravorty Spivak**, Londra, Routledge, 2002.
- Mukherjee, Bharati: **Yasemin**, Çev. Nazan Tanöver, İstanbul, Can Yayınları, 1992.
- Mukherjee, Bharati, Clark Blaise, Michael Connell, Jessie Grearson, Tom Grimes: **An Interview with Bharati Mukherjee**, The Iowa Review, 20, 3, 1990.
- Nabokov, Vladimir: **Nikolay Gogol**, Çev. Yiğit Yavuz, İstanbul, İletişim Yayınları, 2015.
- Özdel, Gizem: “Foucault Bağlamında İktidarın Görünmezliği ve ‘Panoptikon’ ile ‘İktidarın Gözü’ Göstergeleri”, **The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication**,

- January 2012, Volume 2 Issue 1, (Çevrimiçi),
<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/138301> , 17
Ekim 2018.
- Panigrahi, D. N.: **India's Partition: The Story of Imperialism in Retreat**, Oxon, Routledge, 2004.
- Paudyal, Binod: "Reimagining Transnational Identities in Lahiri's The Namesake", **South Asian Review**, Vol.36, 2015, s.195-214.
- Pergament, Deborah: "It is not Just Hair: Historical and Cultural Considerations for an Emerging Technology", (Çevrimiçi),
<http://scholarship.kentlaw.iit.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3182&context=cklawreview>, Aralık 1999.
- Said, Edward W.: **Şarkiyatçılık**, Çev. Berna Yıldırım, İstanbul, Metis Yayınları, 2017.
- Sangwan, Uplabdh: "Jasmine as a Fantasy", **Gender and Intersectionality, An Internet Journal for Gender Studies**, Ed. By Beatie Neumeier, Issue 48, 2014, pp. 3-16.
- Smith, Bonnie G.: **Women's Studies: The Basics**, Oxon, Routledge, 2013.
- Song, Min Hyoun: "The Children of 1965: Allegory, Postmodernism and Jhumpa Lahiri's The Namesake", **Twentieth-Century Literature**, Vol.53.3, 2007, s. 345-370.
- Spivak, Gayatri
Chakravorty: "Can the Subaltern Speak?", **Marxism and the Interpretation of Culture**, Ed. Cary Nelson, Lawrence Grossberg, Londra, Macmillan Education Ltd., 1988, s. 271-317.
- Tai, Chuen Shin: "Metamorphosing Jasmine: Identity Sorting in Bharati Mukherjee's Jasmine", (Çevrimiçi),
<http://www.ijssh.org/vol6/620-C021.pdf>, Ocak 2016.
- Weedon, Chris: **Identity and Culture**, New York, Open University Press, 2004.
- Weeks, Jeffrey: "The Value of Difference", **Identity: Community, Culture, Difference**, Ed. Jonathan Rutherford, Londra, Lawrence and Wishart, 1990, s. 88-100.

- White, Paul: "Geography, Literature and Migration", **Writing Across World: Literature and Migration**, Ed. Russell King, John Connell, Paul White, Londra, Routledge, 2003, s. 1-20.
- Yadav, Shalini,
Yadav, Mukesh: "Un-hyphenating Identity and the Assimilatory Strategies: Bharati Mukherjee's Jasmine", (Çevrimiçi), aygrt.isrj.org/UploadedData/551.pdf, Temmuz 2011.
- Yetişkin, Ebru: "Postkolonyal Kavramlar Üzerine Notlar", **Toplumbilim**, Sayı: 25, Ekim 2010.
- Young, Robert J. C.: **Post-colonialism**, New York, Oxford, 2003.
<http://amerikabulteni.com/2015/09/28/abdy-son-50-yilda-59-milyon-gocmen-geldi/>
<http://www.biblical-baby-names.com/meaning-of-nikolai.html>
<http://www.dunyadinleri.com/sihizm.html>
<https://www.historynet.com/vietnam-war>
https://www.janeausten.co.uk/elizabeth_bennet/
<http://learningindia.in/indian-naming-conventions/>
<https://www.legendsofamerica.com/we-calamityjane/>
<http://maimira.com/2008/12/qunese-sevdali-safagin-prensesi-yasemin.html>
<https://www.moonastro.com/babynome/baby%20name%20sona%20meaning.aspx>
<https://www.moonastro.com/babynome/baby%20name%20sonu%20meaning.aspx>
<https://nameberry.com/babynome/Sonia>
<http://www.tarihbilimi.gen.tr/makale/sihizmin-ortaya-cikisi-ve-temel-ozellikleri/>
<https://www.thenamemeaning.com/nikhil/>